

สื่อมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

โดย

นายวีรยุทธ โพธารามิก
ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารความสัมพันธ์
กลุ่มธุรกิจองค์กร บมจ. โมโน เทคโนโลยี

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “สื่อมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ นายวีรยุทธ โปธารามิก เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

พลโท

(พิสิทธิ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ชาติ

ผู้วิจัย นายวีรยุทธ โปธารามิก **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๒

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ การศึกษาแนวทางปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พร้อมกับศึกษาแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชน การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ทำงานในองค์กรวิชาชีพ ทั้งสื่อหนังสือพิมพ์, สื่อโทรทัศน์, สื่อประชาสัมพันธ์, นักวิชาการด้านสื่อมวลชน และ อินฟลูเอนเซอร์ (influencer) ที่ปฏิบัติงานมาอย่างต่อเนื่อง นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปีนี้มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ๕ ด้านด้วยกันคือ ๑) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสื่อสารมวลชนถือมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดการท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและมีคุณภาพ ๒) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม ๓) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สนับสนุนพัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยรวดเร็ว รวมถึงสร้างความตระหนักและสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม ๔) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างองค์ความรู้ด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคอุบัติใหม่ เช่น โรคโควิด-๑๙ ซึ่งสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางปฏิบัติการรับมือกับโรคระบาด ๕) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประชาชนและภาคีต่างๆ อย่างไรก็ตามก็ตักกลุ่มนักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ ยังไม่เห็นแนวทางปฏิบัติแผนยุทธศาสตร์ชาติที่มีรายละเอียดและเป็นรูปธรรม โดยแผนงานเหล่านี้ควรมีความชัดเจนและมีกรอบระยะเวลาไม่ยาวมากนัก เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการกำกับดูแลสื่อสารมวลชน

Abstract

Title Mass communication to consider successful on national strategy

Field Strategy

Name Mr.Veerayuth Bodharamik **Course** NDC **Class** 62

The purpose of this research were studied and analyzed roles and duties of mass communication to considered successful on the national strategy. The mass communication reform guidelines according with the 20-year national strategy and the rapidly changing technology environment including the mass communication adapted guidelines. This research is a combination of qualitative and descriptive research. The population in this study included representative persons who have been working continuously in professional organizations in journalist, news editor, news anchor, public relations media, media academics and influencers. The methodology consist of depth interviews, analyze and synthesize data according to the principles.

The research results were found that the role of mass communication to considered successful of the 20-year national strategy direct and indirect effects in 5 Issues.

- 1) National strategy for national competitiveness enhancement, creating diverse tourism. Mass media plays an important role in stimulating the economy for tourism as well as building awareness of sustainable and quality tourism.
- 2) National strategy for human capital development and strengthening, using media and mass communication to transform social values and culture and promoting human development at all stages of life.
- 3) National strategy for social cohesion and just society, supporting the development of an information network structure to provide people with accurate, modern and fast information access. Including raising awareness and creating social media responsibility
- 4) National strategy for eco-friendly development and growth, creating knowledge base on sanitation and prevention of emerging diseases, example COVID-19 that mass media plays an important role in building knowledge and understanding of epidemic guidelines.
- 5) National strategy for public sector rebalancing and development, citizens and associates.

However, most academic groups and journalists have yet to see a detailed and concrete national strategic plan implementation. These plans should be clear and have a very short timeframe for use as a standard for governing mass communication.

คำนำ

เอกสารวิจัยเรื่อง สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เล่มนี้จัดทำขึ้นจากที่ผู้วิจัยได้อยู่ในแวดวงข่าวสารสื่อสารมวลชน ประกอบกับได้เข้ามารับผิดชอบและมีส่วนร่วมในงานของทีวีดิจิตอล ช่อง MONO 29 มากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดรูปแบบของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ทุกอย่างง่าย สะดวก ทำให้ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเล่มนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคตให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปีได้ต่อไป ทั้งนี้ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์อย่างก้าวกระโดด มาตรการที่ใช้ในการกำกับดูแลสื่อ ก็ควรมีปรับหรือยืดหยุ่นให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการนำเสนอข่าวสารว่าจะ เป็นข้อเท็จจริง ป้องกันข่าวลวง (Fake New)

ทั้งนี้รัฐบาลได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสื่อสารมวลชนไม่ว่าจะเป็น Blogger, Youtuber หรือ Influencer มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การใช้สื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคมให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การใช้เวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ในช่วงเวลาที่มีผู้ชม ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นดังกล่าวมีประโยชน์ในการพัฒนาด้านวิชาชีพสื่อสารมวลชน จึงนำมาใช้เป็นหัวข้อในการวิจัยในระหว่างการศึกษาในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร

ผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลประกอบส่วนหนึ่งของสื่อมวลชนที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติให้มีความมั่นคงต่อไป

(นายวีรยุทธ โพธารามิก)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาเอกสารวิจัยส่วนบุคคลของกองเอกสารวิจัยและห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ข้อคิด ข้อสังเกต และคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนเอกสารฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรฯ และผู้บังคับบัญชาของ บริษัท โมโนเทคโนโลยี จำกัด (มหาชน) ที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยได้เข้ารับการศึกษาค ณ สถาบันแห่งนี้ ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์อันมีค่าจากอาจารย์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรฯ และวิทยากรทุกท่านที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เจ้าหน้าที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรฯ ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกระหว่างการศึกษา รวมทั้งพี่ๆ นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๖๒ ทุกคน ที่เป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาการศึกษา

ขอขอบคุณ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน, นักสื่อสารมวลชน, ผู้สื่อข่าว, บรรณาธิการ และ อินฟลูเอนเซอร์ (influencer) ที่ได้แสดงความคิดเห็น การตอบแบบสัมภาษณ์ และการวิจารณ์ เพื่อปรับปรุงงานวิจัยให้มีเนื้อหาที่เหมาะสม รวมทั้งขอบคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานใน บริษัท โมโนเทคโนโลยี จำกัด(มหาชน) ที่ช่วยรับผิดชอบของผู้วิจัยระหว่างที่ผู้วิจัยเข้ารับการศึกษาค

ข้อมูลที่รวบรวมได้ในการศึกษาจะไม่สามารถมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก พลโท สุทน เหมือนพิทักษ์ ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา ในการช่วยตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ท้ายที่สุดบุคคลสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยจะลืมไม่ได้ คือ บิดาและมารดา ผู้ซึ่งปลูกฝังให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการศึกษา ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ผู้วิจัยขอน้อมรับข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัยไว้แต่เพียงผู้เดียว ส่วนคุณค่าที่เกิดจากผลงานวิจัย ผู้วิจัยขอมอบให้แก่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรฯ และ สื่อสารมวลชน

(นายวีรยุทธ โพธารามิก)

นักศึกษาวินิจฉัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ ทฤษฎี หลักการ คำจำกัดความ แนวคิดด้านสื่อสารมวลชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)	๖
สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ	๑๐
ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้อง	๑๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๘
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๔
สรุป	๒๕
บทที่ ๓ การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติ	๒๖
กล่าวนำ	๒๖
บทบาทและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติ	๒๖
ปัญหา อุปสรรค และ ผลกระทบ	๔๒
สรุป	๔๓

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ วิเคราะห์การดำเนินงานการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน และการปรับตัวของสื่อสารมวลชน	๔๔
กล่าวนำ	๔๔
วิเคราะห์การดำเนินงานของสื่อสารมวลชน	๔๔
ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกำกับดูแลสื่อมวลชน	๔๘
แนวทางและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน	๕๑
แนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชน	๕๔
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มเป้าหมาย	๕๕
สรุป	๕๗
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๘
สรุป	๕๘
ข้อเสนอแนะ	๖๒
บรรณานุกรม	๖๓
ภาคผนวก	๖๕
แบบสัมภาษณ์	๖๖
ประวัติย่อผู้วิจัย	๖๘

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

๒-๑ วิสัยทัศน์ประเทศไทย

หน้า

๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ในด้านของความมั่นคง ถือเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดของสังคมทุกยุคทุกสมัย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดรูปแบบของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ซึ่งจากเดิมมีเพียงการรายงานข่าวจากผู้สื่อข่าวผ่านสื่อดั้งเดิม เช่นหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ เป็นต้น ขยับมาสู่เว็บไซต์ และการเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งของสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้พฤติกรรมการรับข่าวสารของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านหน้าจอมือถือของตัวเอง สื่อสังคมออนไลน์อย่าง เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) คือ ช่องทางยอดนิยมของการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของผู้บริโภคในปัจจุบัน ซึ่งสื่อหลักดั้งเดิมก็ผันตัวเองมาเป็นผู้สื่อข่าวออนไลน์ อาทิ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ช่อง ๗ และ ช่อง ๓ เป็นต้น โดยผู้สื่อข่าว องค์กรข่าวสารต่างๆ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเสริมสื่อหลักของตนเอง นอกจากนี้ประชาชนผู้บริโภคทุกๆ ไปจากเดิมที่เป็นผู้รับข่าวสารเพียงฝ่ายเดียว แต่เมื่อเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้การสื่อสารทุกอย่างง่าย สะดวก และรวดเร็วขึ้น ทำให้ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ จึงใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลและทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนเสียเอง

จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจึงส่งผลกระทบต่อสื่อมวลชนหลัก หรือสื่อดั้งเดิมอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่เดิมมีอิทธิพลต่อระบบความคิดของคนในสังคมยุคนั้น กลายเป็นรองหรือกลายเป็นผู้ตามสื่อออนไลน์เสียเอง ซึ่งสำนักข่าวออนไลน์หรือเจ้าของเพจเฟซบุ๊กที่มีผู้ติดตามมากกว่าหลักแสนคนนำข้อมูลมาเปิดประเด็นทำให้กลายเป็นผู้นำความคิดกลุ่มใหม่ ซึ่งมีอิทธิพลในการเปิดประเด็น กำหนดประเด็น เพื่อให้เกิดความสนใจในสังคมซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมาที่หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นผู้นำทางความคิดและกำหนดกระแสข่าวทางสังคม แต่ปัจจุบันหน้าที่และบทบาทเหล่านี้ของสื่อหลักกลับลดลงไปอย่างมาก นอกจากนี้การนำภาพหรือคลิปวิดีโอของเพจข่าวออนไลน์มานำเสนอในสื่อโทรทัศน์ จนทำให้ถูกวิจารณ์ถึงความพยายามในการทำข่าวของสื่อโทรทัศน์ ที่ได้ชื่อว่ามียุทธศาสตร์และทรงพลัง แต่กลับไม่ยอมออกไปหาข่าวทำข่าวด้วยตนเอง แต่ใช้การนำภาพหรือคลิปจากโลกออนไลน์มานำเสนอ ซึ่งทำให้ผู้ชม หรือผู้บริโภคเสื่อมศรัทธา เพราะไม่มีอะไรใหม่ ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงและดูคลิปเหล่านี้ได้ด้วยตัวเองจากโทรศัพท์มือถืออยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาดูในสื่อโทรทัศน์อีกครั้ง

นอกจากนี้ความเสื่อมถอยของบทบาทสื่อมวลชนที่เน้นแต่เรื่องการแข่งขันในเชิงธุรกิจ จนทำให้ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ของสื่อหลักเริ่มลดน้อยถอยลง ในสมัยก่อนอาจจะมีการจ้อสื่อกระแสหลัก แต่ปัจจุบันประชาชนบางกลุ่มก็มั่นใจว่าไม่จำเป็นต้องจ้อสื่อหลักแล้ว เพราะถ้าไม่มาทำ

หน้าที่รายงานข่าวสารข้อมูลก็ถือว่าทำหน้าที่บกพร่อง และถ้าสื่อทำหน้าที่ไม่ดี ฉันทำเองดีกว่า และจากเหตุการณ์ "ถ้ำหลวง" เราจะเห็นว่าผู้ติดตามข่าวสารการช่วยเหลือต่างๆ ทีมหมูป่า เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของสื่อสังคมออนไลน์อย่าง ทวิตเตอร์ MThai ได้รับกระแสการชื่นชมอย่างมาก แต่สื่อหลักอย่างโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าวสำนักต่างๆ กลับถูกวิจารณ์ถึงการปฏิบัติงาน การทำหน้าที่ มารยาท และจริยธรรม จรรยาบรรณของสื่อ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การมีกลุ่มนายทุนที่เข้ามามีบทบาทต่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อหลักอย่างไม่เป็นกลาง มีการแบ่งสี แบ่งฝ่าย ส่งผลให้ข้อมูลที่ออกมา นั้นบิดเบือนจากความเป็นจริงก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม อีกทั้งการมีเทคโนโลยีที่สูงขึ้นทำให้ทุกอย่างรวดเร็วมากขึ้นทำให้ขาดการกลั่นกรองข้อมูลที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ได้มีการกลั่นกรองข่าวสารต่างๆ ที่ออกมาและจะเห็นว่า มีข่าวปลอม (Fake news) จำนวนมากที่ได้รับความสนใจซึ่งกำลังเป็นปัญหาของหลายประเทศทั่วโลก

ทั้งนี้ในส่วนของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ข้อ ๔.๑.๖ ได้กล่าวถึงการใช้สื่อว่า "การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์" นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ข้อ ๔.๓.๖ ยังได้กล่าวไว้ดังนี้ "สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครองการใช้เทคโนโลยีและสื่อตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา และการสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ" ซึ่งจะเห็นได้ว่าในยุทธศาสตร์ชาติ เล็งเห็นถึงความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ และตระหนักถึงคุณประโยชน์และโทษของการใช้สื่อดิจิทัล ดังนั้นการศึกษาเรื่องสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ จะทำให้จะได้รับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อสารมวลชนในอนาคต และสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นของภาครัฐด้วย

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ที่มุ่งศึกษาค้นคว้าแนวทางหรือรูปแบบการกำหนดมาตรฐานของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ และมีความเป็นกลางมากขึ้นเพื่อสร้างมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมสื่อ อันจะนำไปสู่สังคมข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งลดความแตกแยกของสังคมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา บทบาทของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี
๒. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสถานะแวดล้อมด้านเทคโนโลยี ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
๓. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ประสิทธิภาพการควบคุมมาตรฐานการกำกับดูแลสื่อสารมวลชน โดยการศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานและการนำเสนอข่าวสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกสื่อมวลชนที่ทำงานในองค์กรวิชาชีพ, กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อมวลชน, อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการแสดงบทบาทของสื่อมวลชน และแนวทางการพัฒนาบทบาทสื่อมวลชน

๓. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีระยะเวลา ๗ เดือนเริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ถึง พฤษภาคม ๒๕๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากสื่อมวลชนที่ได้ทำงานในองค์กรวิชาชีพ, กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อมวลชน, อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และ การสังเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎี แนวคิด และหลักการต่างๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบถึงบทบาทของสื่อสารมวลชนกับแผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี และแนวทางการปฏิรูปสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับแผนขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี และการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านเทคโนโลยี

๒. ทราบถึงแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต ให้สอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี

๓. ทำให้สังคมเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

คำจำกัดความ

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อหรือตัวกลางที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบไป (Mass Media) ด้วยคนจำนวนมาก ได้อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาเดียวกัน หรือระยะเวลาใกล้เคียงกัน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ สื่อ ออนไลน์ เว็บไซต์ สื่อโซเชียลมีเดีย เฟซบุ๊ก (Face book) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) หรือผู้ทรงอิทธิพลบนโลกโซเชียล หรือผู้นำทางความคิด (Key Opinion Leader : KOL) ได้แก่ บรรดาเน็ตไอดอล ศิลปิน ดารา เซเลบริตี้ฯ เป็นคนสื่อสารออกไปแล้วมีความน่าเชื่อถือตามความของตัวเอง เช่น ข่าวสาร, ท่องเที่ยว, สุขภาพ, กีฬา

ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ (WAYS) ที่จะนำ เครื่องมือ (MEANS) ที่มีอยู่อย่างจำกัด ใช้อย่างดีที่สุดให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (ENDS) ที่ตั้งไว้

จรรยาบรรณทางวิชาชีพสื่อมวลชน

หมายถึง กฎเกณฑ์ความประพฤติหรือประมวลมารยาทของผู้ประกอบอาชีพต้องเป็นเอกลักษณ์ทางวิชาชีพ ใช้ความรู้มีองค์กรหรือสมาคมควบคุม

เสรีภาพบนความรับผิดชอบในวิชาชีพสื่อมวลชน

หมายถึง ข้อปฏิบัติสำคัญที่สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบพึงกระทำ ได้แก่ สื่อจะต้องรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจริงอย่างละเอียดรอบด้านและตรวจสอบอย่างรอบคอบโดยพิจารณาดูบริบทที่เหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้น สื่อมวลชนจะต้องสร้างเวทีแห่งการแสดงและการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น รวมถึงช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็นของสาธารณะ สื่อมวลชนจะต้องเป็นตัวแทนของคนทุกๆ กลุ่มในสังคมและจะต้องนำเสนอเป้าหมายและคุณค่าของสังคมอย่างชัดเจน

จริยธรรมสื่อมวลชน หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชน ที่มารวมตัวกันเป็น สมาคมวิชาชีพ สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทาง ปฏิบัติแก่ผู้ประกอบอาชีพสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบ

บทที่ ๒

ทฤษฎี หลักการ แนวคิดด้านสื่อสารมวลชน

ในการศึกษาเรื่อง “สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ” ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย เพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ก้าวสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศในอีก ๒๐ ปี ข้างหน้า ที่ได้กำหนดไว้เป็นยุทธศาสตร์ชาติ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ การดำเนินการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการกำหนดทิศทางของประเทศในระยะยาวที่สุด รวมทั้งทางด้านสื่อสารมวลชน เนื่องจากประเทศไทยไม่เคยมียุทธศาสตร์ชาติมาก่อน ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นแผนพัฒนาประเทศที่เน้นการสร้างสมดุล ระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในรูปแบบ “ประชารัฐ” ประกอบไปด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ได้แก่ ๑. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ๒. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ๓. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพและทรัพยากรมนุษย์ ๔. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ๕. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ ๖. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)
๒. สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ
๓. ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้อง
๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๕. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๖. สรุป

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๕ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๐ โดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ กำหนดวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ในการติดตามการตรวจสอบ และการประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

วิสัยทัศน์ประเทศไทย “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

แผนภาพที่ ๒ - ๑ วิสัยทัศน์ประเทศไทย

ที่มา : ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑)

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศไทยมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลาง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชน มีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียง กับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัย และความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน จนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดี

มีสุขได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาค ทั้งการค้า การคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษา และการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะ ต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิต และการบริโภค เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม มีความ เอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคม ยึดถือและปฏิบัติตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

เป้าหมายและประเด็นการพัฒนาตามยุทธศาสตร์

๑. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกရာช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคาม และภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อการดำเนินการ ของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

๒. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ (๑) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศ ใน

ด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของ เศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (๒) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่ออนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ อนาคต และ (๓) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่ รองรับ อนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุน จากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและ การลงทุน ในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้น กลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

๓. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทย มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ครอบคลุมและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิต สาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มีธรรมาภิบาล อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็น พลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสาร ภาษาอังกฤษ และภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

๔. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม การสร้างโอกาสและ ความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมาย การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของ ประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไก บริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทย ทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและ สวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

๕. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งภายในและ ภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการ บนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง ๓ ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

๖. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มี เป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาท

หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และ โปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยม ความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง

สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

เมื่อพิจารณาจากแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี จะกล่าวได้ว่าสื่อสารมวลชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

สื่อสารมวลชนเป็นสถาบันแห่งชาติที่จะต้องมีส่วนในการสร้างสรรค์ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ มีส่วนผลักดันในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา พัฒนาและเสริมสร้างกลไกที่สามารถป้องกันและขจัดสาเหตุของประเด็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ มีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง การติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจอุบัติขึ้นใหม่ การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการพัฒนาภาคีด้านการสื่อสารให้พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม และช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาระบบงานข่าวกรองแห่งชาติแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล

๒. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็น Blogger, Youtuber หรือ Influencer มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้

๓. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์

และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๔. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาพทางสังคม

สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครองการใช้เทคโนโลยีและสื่อตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา และการสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ

๕. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ ตลอดจนควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ โดยศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินแนวโน้ม สถานการณ์ปัญหาโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และสร้างความพร้อมของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับ ภาวะฉุกเฉินจากโรคระบาดต่าง ๆ ยกตัวอย่างกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (โควิด-๒๐๑๙) ซึ่งสื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับโรคระบาด

ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปรับปรุงกลไกรัฐและพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชนให้รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ยกตัวอย่างกรณีการเสียชีวิตของพญามาเรียม และกรณีปัญหาหมอกพิษจากฝุ่น PM ๒.๕

๖. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกัน ในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้ง ส่งเสริม และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติพร้อมทั้ง มีระบบการรับเรื่องร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ

ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ประกอบด้วย ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับผู้รับสาร แนวคิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของสื่อมวลชน ขอบเขตการควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ (Normative Theories of Media Performance)

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ (Normative Theories of Media Performance) คืออะไร หากมีการตั้งคำถามว่า ระหว่าง "สื่อมวลชน" กับ "สังคม" นั้น มีสายใยสัมพันธ์อะไรระหว่าง ๒ สิ่งนี้ คำตอบที่ได้ อาจจะมีความหมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นกรอบแนวคิดเบื้องหลังคำตอบทั้งสิ้น เช่น

สื่อมวลชนเป็น "ผลผลิต" ของสังคม เพราะฉะนั้น สังคมเป็นแบบไหน หนังสือพิมพ์ก็เป็นแบบนั้น

สื่อมวลชนเป็น "ภาพสะท้อน" ของสังคม ดังนั้น เสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องสะท้อนเสรีภาพของประชาชน

สื่อมวลชนเป็น "สถาบันแห่งชาติ" ที่จะต้องมีส่วนในการสร้างสรรค์ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสืบทอดวัฒนธรรมของชาติ

สื่อมวลชนเป็น "ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ" ดังนั้นสื่อมวลชนจะต้องไม่ลงข่าวที่ทำลายความมั่นคงของชาติ

สื่อมวลชนเป็น "ผู้รับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของผู้คนในสังคม" ดังนั้น รายการโทรทัศน์เป็นอย่างไร คนดูก็เป็นอย่างนั้น ฯลฯ

ในการตอบคำถามเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับสังคมนั้น มีวิธีการตอบคำถามได้จากหลายทฤษฎี และหนึ่งในทฤษฎีเหล่านั้นก็คือ ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนที่พยายามนำเสนอว่า "สื่อมวลชนควรจะหรือถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานอะไรบ้าง" ในขั้นตอนของการศึกษาการทำหน้าที่ของสื่อตามแนวทางของทฤษฎีบรรทัดฐานนั้นจะมีอยู่ ๒ ระดับ

๑. ระดับโครงสร้าง (Structure) จะเป็นการตรวจสอบบรรทัดฐานในเชิงโครงสร้างของสื่อมวลชน เช่น สื่อมวลชนมีเสรีภาพจากรัฐหรือไม่ มีหลายช่องทางสำหรับการเสนอข่าวสารหรือไม่ การเสนอข่าวสารเป็นไปอย่างมีหลักประกันเรื่องเสรีภาพหรือเปล่า เป็นต้น

๒. ระดับปฏิบัติงาน (Performance) จะเป็นการตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงานของสื่อ ซึ่งอาจจะเป็นการทำงานในระดับขององค์กรของสื่อระดับตัวบุคคล โดยอาจจะพิจารณาว่าตัวบุคคลหรือองค์กรเหล่านี้ทำงานอย่างมีกฎระเบียบ มีแนวทางด้านวิชาชีพ มีจรรยาบรรณเป็นกรอบกำหนดหรือไม่

ลักษณะหลักโดยทั่วไปของทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อ นั้น จะเกี่ยวข้องกับเรื่อง การควบคุม (Control) การปกป้อง (Protection) และการกำกับดูแล (Regulation) กระบวนการทำงานของสื่อมวลชน โดยอาศัยกลไกแบบต่างๆ เช่น กฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ องค์กรของผู้รับสาร ฯลฯ ซึ่งแม้ในการดำเนินงานจริงๆ จะไม่มีสื่อมวลชนใดที่สามารถจะทำตามหลักการที่ "ควรจะเป็นและดูเป็นอุดมคติ" เช่นนั้นได้ทั้งหมด หากทว่าความสำคัญของทฤษฎีบรรทัดฐานนั้นมีได้อยู่ที่ว่า สื่อจะสามารถ

ทำตามอุดมคติได้จริงหรือไม่ แต่สถานภาพของทฤษฎีนี้มีความสำคัญในฐานะอุดมคติ ที่จะคอยเหนี่ยวรั้งมิให้การทำงานของสื่อจมดิ่งตกต่ำไปหรือเบี่ยงเบนออกไปจากบรรทัดฐาน เนื่องจากแรงผลักดันต่างๆ แนวคิดของทฤษฎีบรรทัดฐานจะเป็นส่วนผสมที่สำคัญในยามที่จะมีพิจารณาออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ นโยบายการใช้สื่อ หรือ ร่างจรรยาบรรณของสื่อ

ในภาคปฏิบัติการเราอาจจะเห็นคำถามรูปธรรมที่ทฤษฎีบรรทัดฐานได้ของสื่อจะจุดประเด็นมาให้สาธารณชนและสื่อสารมวลชนพิจารณาหาคำตอบ เช่น

สื่อมวลชนควรจะทำอะไรให้มากกว่าการขายเนื้อหาที่ให้กำไรแก่องค์กรสื่อเท่านั้นหรือไม่ (แนวคิดเรื่องการคืนกำไรให้แก่สังคม)

ในบางเงื่อนไขที่มีความจำเป็นต้องให้บริการสาธารณะที่ไม่ทำกำไรให้แก่หน่วยงานสื่อจะทำหรือไม่

สื่อได้มีส่วนในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาสังคมอย่างไรบ้าง

สื่อได้ทำหน้าที่เป็น "สุนัขเฝ้าบ้าน" (Watchdog) เพื่อติดตามผลงานของรัฐบาลหรือดูแลผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภครหรือไม่

ในยามที่สังคมมีวิกฤติ สื่อเรียกร้องตัวเองให้ทำอะไรบ้างในสถานการณ์ดังกล่าว ฯลฯ

และเนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าสังคมแต่ละสังคมที่มีปรัชญาสังคม ระบบการเมือง ความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมแตกต่างกัน ดังนั้นการกำหนดทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อในแต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะของสังคมดังที่ได้แสดงให้เห็นต่อไป

ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด (Communication Technology Determinism)

แนวทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารกับสังคม สามารถพิจารณาได้ใน ๒ มุมมอง

๑. แนวคิดที่ว่าเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป จะสร้างผลกระทบอะไรให้เกิดขึ้นกับระดับสังคม สถาบันและปัจเจกบุคคลบ้าง แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของกลุ่ม Technology Determinism โดยแท้ เพราะมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นสาเหตุหลัก (Prime Mover) ในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับส่วนอื่น ๆ

๒. แนวคิดที่ว่าภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอะไรบางอย่างที่จะเป็นตัวให้กำเนิดแก่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบต่าง ๆ แนวคิดที่สองนี้จะมองว่าเงื่อนไขสังคมนั้นจะเป็นสาเหตุหลัก ส่วนการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นจะกลายเป็นผลลัพธ์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่มีอากาศหนาว ย่อมเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการค้นคิดเทคโนโลยีที่จะสร้างความอบอุ่นให้แก่ผู้คน หรือจากกรณีของสังคมจีนโบราณที่ได้ค้นพบการทำให้ระเบิดด้วยดินประสิวมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ได้มีการยับยั้งเรื่องการนำมาใช้ในสังคมหรือการค้นคว้าพัฒนาต่อไป เนื่องจากสังคมมีความเห็นว่า เทคโนโลยีเช่นนี้เป็นมหันตภัยต่อสันติสุขของมนุษย์ เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในที่นี้เราจะให้ความสนใจกับกลุ่มนักทฤษฎีแนวเทคโนโลยีกำหนด ซึ่ง D.McQuail (๑๙๙๔) ได้ประมวลคุณลักษณะเด่นๆของแนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้เอาไว้ดังนี้

๑. เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม

๒. เทคโนโลยีแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมกับรูปแบบโครงสร้างสังคมแต่ละอย่าง

๓. ขั้นตอนของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นตัวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๔. การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้ง จะทำให้เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคมตามมาเสมอ

แนวคิดของ H.Innis แห่งสำนัก Toronto ประเทศแคนาดา

๑. ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรมของสังคมกับแบบวิถีของการสื่อสาร (modes of communication) ที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการเปลี่ยนเทคโนโลยีการบันทึกจากแผ่นหินมาเป็นการบันทึกบนกระดาษปาปิรุส อำนาจทางการเมืองและปกครองก็ได้เปลี่ยนมือจากกษัตริย์มาเป็นกลุ่มพระและนักบวชที่สามารถผูกขาดระบบการอบรมบ่มเพาะสมาชิกในสังคมได้ แต่เมื่อเกิดระบบการพิมพ์จากกลุ่มสื่อมวลชน การผูกขาดนี้ก็ล่มสลายไป เป็นต้น

๒. Innis ยังได้พิสูจน์ให้เห็นอีกว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างแบบวิถีของการสื่อสารกับโครงสร้างอำนาจในสังคม (Structure of Power) ด้วย จากการศึกษาประวัติศาสตร์การสื่อสารในสังคมโบราณ ในยุคก่อนจะมีการเขียน กลุ่มผู้ปกครองจะใช้การพูดเสวนา เป็นรูปแบบหลักของวาทกรรมสาธารณะ และการแสดงอำนาจทางการเมือง แต่หลังจากที่มีการก่อตั้งจักรวรรดิขึ้นมา กลุ่มผู้ปกครองจะใช้รูปแบบการเขียนเป็นรูปแบบหลักในเรื่องการเมืองการปกครอง และเมื่อค้นพบวัสดุใหม่คือกระดาษที่มีน้ำหนักเบา จักรวรรดิจึงสามารถขยายอำนาจการปกครองออกไปอย่างกว้างขวางได้ และเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเกิดการเปลี่ยนแปลง จากการเขียนมาเป็นการพิมพ์ก็ได้โค่นล้มความคิดเรื่องจักรวรรดิ และสร้างแนวคิดใหม่เรื่อง "ชาติ" (nation) การส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคลและลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) และในท้ายที่สุด Innis ได้ให้ข้อสรุปว่า ยิ่งระบบการสื่อสารขยายแวกกว้างขวางออกไปมากเท่าใด กลุ่มคนที่อยู่ขอบนอกของศูนย์กลางอำนาจ (Marginal) ก็ยิ่งถูกรอบงำมากยิ่งขึ้น

๓. ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง และในเวลาเดียวกันเทคโนโลยีนี้ก็มีความสัมพันธ์กับเรื่องอำนาจด้านการเมืองและการปกครองอย่างใกล้ชิด โดย Innis กล่าวว่า ไม่ว่าจะพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปเพียงใด แต่อำนาจในการใช้และควบคุมเทคโนโลยีนี้ก็ยังคงตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย คือ กลุ่มชนชั้นนำ (elite) เท่านั้น และคนกลุ่มน้อยเหล่านี้จะใช้อำนาจทางการเมืองควบคุมระบบการส่งข่าวสารความรู้ของสังคมเอาไว้ พร้อมทั้งปิดกั้นการแข่งขันจากระบบการสื่อสารรูปแบบอื่น ๆ

๔. เมื่อเกิดการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีการสื่อสารแบบใหม่ๆ จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอำนาจทางสังคม แต่การเปลี่ยนผ่านอำนาจนั้นยังไม่เป็นการเปลี่ยนผ่านระหว่างชนชั้น หากจะเป็นการผลิตเปลี่ยนระหว่างกลุ่มพวก (block) ภายในชนชั้นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อรูปแบบเทคโนโลยีเป็นแบบรวมศูนย์ เช่น วิทยุและโทรทัศน์ อำนาจการควบคุมก็อาจจะอยู่ในมือกลุ่มทหารหรือรัฐบาล แต่เมื่อเทคโนโลยีเป็นแบบกระจาย เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อำนาจการควบคุมก็จะเปลี่ยนมือมาอยู่ในกลุ่มนักธุรกิจ เป็นต้น

๕. มิติเรื่องกาล (time) และเทศะ (space) Innis เสนอว่ารูปแบบเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละยุค จะเน้นหนักด้านกาลและเทศะที่แตกต่างกัน

แนวคิดของ McLuhan แห่งสำนัก Toronto ประเทศแคนาดา

McLuhan มองว่าเทคโนโลยีการสื่อสารจะช่วยขยายประสบการณ์ของมนุษย์ให้กว้างขวางออกไป สื่อทุกชนิด (Media) คือการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of experience) เริ่มตั้งแต่จดหมายที่ทำให้เราสามารถพูดคุยกับคนที่อยู่ห่างไกลในรูปแบบสื่ออักษร มาเป็นโทรศัพท์ที่ทำให้พูดคุยได้ในรูปแบบสื่อเสียง โทรศัพท์ทำให้มองเห็นและได้ยินกับเรื่องราวที่อยู่ไกลตัว โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ช่วยขยายประสบการณ์ของมนุษย์ออกไปอย่างมากมาย จนราวกับว่าทำให้คนจำนวนมากสามารถจะไปรู้เรื่องที่เหน็ดเหนื่อย ภายใต้อาณาจักรที่รวดเร็วยิ่งขึ้น พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและกาลเวลาเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เพราะไม่อาจจะปิดกั้นประสบการณ์ของมนุษย์ได้อีกต่อไป

McLuhan ไม่ได้ให้ความสนใจเนื้อหาของข่าวสาร (content) หากแต่สนใจรูปแบบของสื่อ (form/media) มากกว่า "เพียงแค่ตัวสื่อก็เป็นสารแล้ว" (Medium is the Message) เพียงแค่การเปลี่ยนตัวสื่อก็จะสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับประสบการณ์ของมนุษย์แล้ว ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ของมนุษย์ที่ต้องสัมผัสอยู่กับสื่อสิ่งพิมพ์ก็จะมีลักษณะแยกตัวอย่างโดดเดี่ยว เพราะกิจกรรมการอ่านหนังสือจะต้องการความเป็นส่วนตัว อ่านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวในสื่อมีอำนาจโน้มน้าวผู้อ่านได้น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโทรทัศน์ การอ่านจะส่งเสริมวิถีคิดแบบมีเหตุมีผล เนื่องจากการอ่านมีช่วงเวลาให้หยุดคิด การอ่านจะส่งเสริมให้คนมีทัศนคติแบบปัจเจกบุคคลนิยม เป็นอิสระทางความคิด เป็นตัวของตัวเอง อันเป็นผลลัพธ์มาจากวิธีการที่คนสัมผัสกับรูปแบบการสื่อสารดังกล่าว ในขณะที่สื่อโทรทัศน์ ผู้รับสารจะมีลักษณะเอาตัวผูกพันเข้ากับเรื่องราวในสื่อสูงมาก (involving) ทั้งที่ตัวสื่ออาจจะไม่ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ มากมายนัก แต่เป็นสื่อที่ให้ภาพและเสียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดึงดูดใจผู้ชมได้ใกล้ชิด ช่วงเวลาของสื่อโทรทัศน์มีลักษณะต่อเนื่อง ผู้ชมไม่ได้เป็นผู้ควบคุมการสื่อสาร รวมทั้งไม่มีจังหวะให้หยุดคิดไตร่ตรอง ทำให้ประสบการณ์ของผู้ชมมีลักษณะใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผล (Less rational & Less calculate)

หากนำแนวคิดของ McLuhan มาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารกับประสบการณ์ของมนุษย์ เปรียบเทียบกับสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน เราจะได้เห็นแนวโน้มบางประการของประสบการณ์ของผู้คนในสังคมดังนี้

๑. โลกาภิวัตน์ ไร้พรมแดน (Globalism)
๒. สังคมข่าวสาร (Information Society)
๓. ตลาดเฉพาะกลุ่ม (Segmentation)
๔. ใช้ภาษาอังกฤษอ่าน-เขียนได้อย่างเป็นสากล (English Literacy)
๕. มีการศึกษาแบบนอกระบบ (Informal Education)

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) สำคัญสำคัญของแนวคิดนี้คือ เสรีภาพของสื่อมวลชนที่ได้รับการคุ้มครองและมีสิทธิพิเศษตามทฤษฎีเสรีนิยมนั้น จะต้องผนวกเอาความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าไว้ด้วย สื่อมวลชนมีพันธะต่อสังคมในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญๆ ในสังคมประชาธิปไตยที่สลับซับซ้อนและเป็นอุตสาหกรรมที่สมัยใหม่ แต่หากสื่อมวลชนไม่มีความรับผิดชอบต่อ

องค์การสังคมอื่นๆ รวมทั้งรัฐบาลจะต้องเข้ามาดูแลให้งานสำคัญของการสื่อสารมวลชนได้รับการปฏิบัติ สื่อมวลชนจะต้องคำนึงถึงสิทธิในการรู้ของประชาชน (The public's right to know) และการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน (the public access)

องค์การหลักที่ทำให้แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสังคมเป็นรูปธรรมก็คือ คณะกรรมการเสรีภาพสื่อมวลชน (The Commission on Freedom of the Press) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๒ ในสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการฯ ได้เสนอแนะการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ดังนี้

๑. สื่อมวลชนต้องเสนอ "รายงานที่เป็นจริง เข้าใจได้ และเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันในลักษณะที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจของประชาชน"

๒. สื่อมวลชนควรจะทำให้หน้าที่เป็น "เวทีของการแลกเปลี่ยนการวิพากษ์วิจารณ์"

๓. สื่อมวลชนควรจะเป็น "ภาพที่เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นสังคม"

๔. สื่อมวลชนควรจะช่วยในการ "นำเสนอและทำให้เป้าหมายและค่านิยมของสังคมชัดเจน"

๕. สื่อมวลชนควรจะ "ทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้อย่างเต็มที่"

คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าภารกิจที่สำคัญของการสื่อสารมวลชนก็คือการทำให้ความขัดแย้งในสังคมเปลี่ยนจากการใช้ความรุนแรงมาเป็นการใช้การโต้แย้งแสดงผลกัน ความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนต่อสังคมประกอบด้วย ความเป็นอิสระ (freedom) ในการปฏิบัติหน้าที่ การเสนอข่าวด้วยความจริงและความยุติธรรม (truthfulness and fairness) และความหลากหลายของรายการในการให้ความบันเทิง (pluralism in programming) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ความเป็นอิสระ (Freedom) ถือเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตยในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนจำเป็นต้องมี ความเป็นอิสระที่จะรู้ (Freedom to know) ความเป็นอิสระที่จะบอก (Freedom to tell) และความเป็นอิสระในการค้นหาความจริง (Freedom to find out) ซึ่งเป็นสิทธิในการเข้าถึงแหล่งข่าวสารสาธารณะ (sources of public information) เพราะไม่ใช่คนทุกคนที่จะสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวสารสาธารณะที่สำคัญ เช่น ผู้นำประเทศ, การประชุมรัฐสภา ฯลฯ ได้ สิทธินี้จึงถูกมอบหมายให้แก่สื่อมวลชนในขณะเดียวกันสื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงต้องปกป้องความเป็นอิสระของตนจากการแทรกแซงของพลังอำนาจต่างๆ ดังนี้

๑.๑ ความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาล (Government Controls) รัฐบาลเป็นพลังอำนาจหนึ่งที่มีมักจะเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของสื่อมวลชนโดยใช้มาตรการควบคุมต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ ผ่านมาตรการทางกฎหมาย, การเซ็นเซอร์, การออกใบอนุญาต, การไม่ให้ข่าวสาร ฯลฯ อย่างไรก็ตามการเข้ามาควบคุมของรัฐบาลนั้นจะต้องกระทำเฉพาะในกรณีที่เป็นและเมื่อเป็นอันตรายต่อส่วนรวมเท่านั้น

๑.๒ ความเป็นอิสระจากธุรกิจขนาดใหญ่ (Big Business)

๑.๓ ความเป็นอิสระจากเจ้าของหรือนายทุน (Owner)

๑.๔ ความเป็นอิสระจากผู้โฆษณา (Advertisers)

๑.๕ ความเป็นอิสระจากรางวัล (Favors)

๑.๖ ความเป็นอิสระจากการถูกใช้เป็นเครื่องมือ (Manipulation)

๒. ต้องไม่เสนอข่าวในลักษณะที่อาจทำให้เสียความยุติธรรมในการพิจารณาคดี (Fair Trial) สื่อมวลชนจะต้องเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ต้องหาด้วยความรอบคอบ ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่สอดใส่อารมณ์ หรือเขียนชักจูงใจจนอาจทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความยุติธรรม トラบใดที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาคดีนั้น ผู้ต้องหายังไม่เป็นผู้ผิด สื่อมวลชนจึงไม่ควรด่วนพิพากษาเสียเอง

๓. ต้องไม่เสนอเรื่องราวที่เป็นความลับของราชการ (Government Secrecy) ส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบของสื่อมวลชนก็คือการไม่เสนอเรื่องราวที่อาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและส่วนรวม อาทิ การประชุมลับ, ข้อมูลทางทหาร, การพิจารณาลับของศาล, ข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ฯลฯ

๔. ต้องเสนอข่าวด้วยความถูกต้อง (Accuracy) ความถูกต้องในที่นี้หมายถึงความตรงกับความเป็นจริงของเหตุการณ์ ในการเสนอภาพ พาดหัวข่าว ตลอดจนเนื้อข่าวและการอ้างคำพูด (quotations) จึงต้องเป็นจริงและมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้เมื่อมีความผิดพลาดในการเสนอข่าว สื่อมวลชนจะต้องแก้ไขข่าวนั้นในรายละเอียดและทันที

๕. ต้องเสนอข่าวตรงไปตรงมา (Objectivity) มาตรฐานหนึ่งของการปฏิบัติหน้าที่โดยความจริงและยุติธรรมในวงการสื่อสารมวลชนก็คือการแยกระหว่างข่าว (News) กับความคิดเห็น (Opinion) เพราะทั้งสองส่วนนี้ทำหน้าที่ต่างกัน การนำเสนอของสื่อมวลชนจึงควรเป็นการเสนอไปตามข้อเท็จจริง ตรงไปตรงมา ไม่ตีความข่าว และไม่แสดงความคิดเห็นในข่าว รวมทั้งไม่สอดใส่อารมณ์ ไม่แต่งเติมจนทำให้ข่าวบิดเบือนไปจากความเป็นจริง

๖. ต้องเสนอข่าวโดยเสมอภาค (Balance) การเสนอข่าวจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ขัดแย้งกัน (controversy) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่มีจุดยืนต่อการแก้ไขปัญหานั้นแตกต่างกันควรจะได้รับคำแนะนำต่อประชาชนโดยเท่าเทียมเสมอภาคกัน ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง หรือเสนอข่าวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว

๗. ต้องไม่แทรกแซงสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะต้องรายงานข่าวเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในข่าวด้วยความรอบคอบ บุคคลที่มักจะถูกแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคลอยู่เสมอก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (public officials) คนที่มีชื่อเสียง เช่น ดารา นักกีฬา นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ การกระทำหรือความสำเร็จของคนเหล่านี้ย่อมเป็นข่าว แต่สื่อมวลชนควมล่วงล้ำเข้าไปในการนำเสนอเรื่องราวชีวิตส่วนตัวของเขาหรือไม่ รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนที่เป็นข่าวที่ต้องพลอยตกเป็นข่าวไปด้วย ซึ่งถือว่าการกระทำที่แทรกแซงความเป็นส่วนตัวของเขา

๘. ต้องอ้างแหล่งที่มาของข่าวได้ (Using Sources Responsibly) เป็นความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะต้องสามารถระบุอย่างตรงไปตรงมาและเต็มที่ถึงแหล่งข่าวของตนได้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชน แต่ในบางกรณีที่ผู้ให้ข่าวอาจจะไม่ต้องการเปิดเผยตัวเพราะเกรงจะได้รับอันตราย ก็เป็นความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะต้องรักษาความลับนี้ไว้ให้ได้ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่แหล่งข่าวด้วย

๙. ต้องเสนอรายการบันเทิงที่หลากหลาย (Pluralism in programming) สื่อมวลชนควรมีความหลากหลายในการผลิตรายการต่างๆซึ่งสะท้อนความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆในมวลชนผู้รับสาร ที่เป็นตัวแทนวัฒนธรรมทั้งชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยในสังคม

เครื่องมือที่ทำให้สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบ

๑. รัฐบาล (Government) รัฐบาลควรจะเป็นเครื่องมือสุดท้ายที่จะเข้ามาดูแลให้สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและควรที่จะเข้ามาแก้เมื่อสื่อมวลชนเป็นอันตรายต่อความสงบสุขของสังคมอย่างเห็นได้ชัดและทันที หรือเมื่อสื่อมวลชนไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังเช่นข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเสรีภาพสื่อมวลชนที่เสนอแนะว่า "หากสื่อมวลชนของเอกชนไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะเผยแพร่นโยบายและวัตถุประสงค์แห่งนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลก็อาจใช้สื่อมวลชนของตนเองได้"

๒. สื่อมวลชน (The Media) ความรับผิดชอบต่อพื้นฐานของการสื่อสารมวลชนก็คือการผลิตผลผลิตที่ยุติธรรมและเป็นจริงอย่างมีคุณภาพสูงสุด ซึ่งทำให้สื่อมวลชนต้องพัฒนาจิตสำนึกที่ลึกซึ้งและกว้างขวางถึงความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชนใน ๒ แนวทาง

๒.๑ การควบคุมตนเอง (Self-Regulation) จรรยาบรรณของสื่อมวลชน (media codes) เป็นวิธีการแสดงความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน จรรยาบรรณเกิดจากความตั้งใจของผู้ประกอบวิชาชีพอันที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม จึงกำหนดเป็นหลักการไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพ แต่จรรยาบรรณไม่มีอำนาจหรือมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ จะเน้นถึงเสรีภาพและสถานภาพของสื่อมวลชนมากกว่าการพูดถึงการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน

๒.๒ ความเป็นวิชาชีพ (Professionalization) เป็นจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อนักสื่อสารมวลชน การสร้างความเป็นวิชาชีพให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกนั้น ใช้เวลานานกว่าจะส่งผลถึงความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนโดยรวม เพราะไม่ได้เป็นวิชาชีพดังเช่น นักกฎหมาย หรือ แพทย์ ทำอย่างไรจึงจะสร้างความเป็นวิชาชีพขึ้นมาได้

๒.๒.๑ ต้องสร้างความรู้สึกว่านักสื่อสารมวลชนเป็นผู้รับใช้ประชาชน (a public servant) เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ (a professional) ต้องรับผิดชอบต่อสังคม มีการสนับสนุนความสำนึกเรื่องจริยธรรมส่วนตัว (a personal ethic)

๒.๒.๒ ยกสถานภาพนักสื่อสารมวลชน ทั้งเรื่องค่าตอบแทน ยกย่องเชิดชูความสามารถ ความคิดริเริ่ม ความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อ

๒.๒.๓ นักสื่อสารมวลชนควรได้รับการฝึกฝนอบรมเพิ่มเติมหลังจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ไปได้ระยะหนึ่งเพื่อเพิ่มพูนความรู้

๒.๒.๔ นักสื่อสารมวลชนจะต้องเห็นคุณค่าของงานวิจัยที่กระทำโดยนักวิจัยและสถาบันต่างๆ เพราะงานวิจัยนั้นเป็นข่าวสารที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาสังคม

๒.๒.๕ นักสื่อสารมวลชนต้องยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ในทุกรูปแบบ รวมถึงจัดให้มีผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ของตนเอง ซึ่งทำหน้าที่ในการรับจดหมายร้องทุกข์ของประชาชน แล้วรวบรวมนำมาเขียนให้คอลัมน์ เพื่อเผยแพร่ให้สังคมได้รับทราบและดำเนินการแก้ไข

๓. ประชาชน (The Public) ปฏิบัติกริยาของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความนิยมรายการ (program ratings), จดหมายถึงบรรณาธิการ (letters to the edition), การบอยคอตต์ (boycotts) ของผู้ชม ,ปริมาณของคนอ่าน (percentages of readership) ตลอดจนยอดจำหน่าย (circulation figures) ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการนำเสนอของสื่อมวลชนทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าประชาชนเป็นผู้กำหนดการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างไรก็ดีประชาชนต้องสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ ยิ่งประชาชนมีการศึกษาสูงเท่าไร สื่อมวลชนก็จะมีคุณภาพสูงขึ้นเท่านั้น

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่มีผลต่อผู้บริหาร

การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ก่อให้เกิดความคาดหวังของผู้รับสารแต่ละแหล่งแตกต่างกันไป เนื่องจากเป้าหมายในการรับข่าวสารแตกต่างกัน อีกทั้งสื่อมวลชนอาจมีเป้าหมายในสื่อสารที่แอบแฝงก็ได้ ทำให้เป้าหมายของความคาดหวังไม่เหมือนกัน ดังนั้นทุกระดับสังคมต่างประสบสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจในความคาดหวังและการทำหน้าที่

ตามที่ พาร์สันส์ (Parsons อ้างใน กาญจนาก้าวเทพ, ๒๕๔๓, น. ๒๐๖) กล่าวว่า ทุกระดับสังคม ต่างมีปัญหาที่ต้องแก้ไขด้วยกันทั้งสิ้น คือ จะต้องมีการปรับตัว (Adaption Function) ในการปลูกฝังค่านิยม (Value) ให้สังคมซึ่งกันและกัน (Goal Attainment) เพื่อการรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของระบบ (Integrative Function) และการธำรงรักษาระบบให้คงทนถาวร (Latent pattern-Maintenance) ซึ่งสังคมมวลชนและสังคมสื่อมวลชนต่างทำหน้าที่ตามระบบที่ตนฝังตัวในโครงสร้างสังคม

ส่วน ลาสเวลล์ (Lasswell, ๑๙๔๘, ๑๙๖๐ อ้างใน กาญจนาก้าวเทพ, ๒๕๔๓, น. ๒๑๓) กล่าวว่า การทำหน้าที่ของสื่อต่อสังคม เป็นหน้าที่หลักเพื่อจรรโลงและรักษาเสถียรภาพ และความสมดุลของสังคมให้คงอยู่และต่อเนื่อง มีดังนี้ ๑. การสอดส่องดูแลสังคม ระวังสิ่งแวดล้อมให้กับสังคม ๒. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสังคม หรือประสานเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น และ ๓. สืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับสมาชิกจากรุ่นหนึ่งสืบต่อไป เป็นการถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับสมาชิกรุ่นหลัง

ต่อมา ไรท์ (Wright, ๑๙๕๙ อ้างใน พิระ จิโรสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๔๐) ได้เพิ่มหน้าที่อันสำคัญที่สื่อมวลชนมีต่อสังคม คือ การให้ความบันเทิงจรรโลงใจ เป็นการสร้างสุนทรีย์ ความบันเทิงเรีงใจ ซึ่งเป็นการสร้างสมดุล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบเป็นแนวทางและกรอบการศึกษาวิจัยด้วย ดังนี้

สื่อกับการกำหนดประเด็นทางสังคม

การจะวิเคราะห์การทำหน้าที่ของสื่อด้วยทฤษฎีบทบาทหน้าที่โดยวิธีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting Theory) เป็นการศึกษาวิธีการของสื่อในการกำหนดประเด็นที่มีบทบาทต่อการรับรู้ของผู้รับสารกับสถานการณ์สังคมที่มีการแข่งขันกันสูงมาก ทำให้สื่อต้องมีการปรับตัวเพื่อ

สร้างความนิยมหรือผู้ติดตามอย่างสื่อออนไลน์ ทำให้ในการนำเสนอข่าวจะต้องช่วงชิงความสนใจ อาจนำเสนอในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือเพียงสั้นๆเท่านั้น ไม่ได้เน้นประเด็นให้ครบรอบด้าน (กฤษณ์ท แสนทวี, ๒๕๕๕, น.๖๘) ตามการศึกษาของ กฤษณ์ท แสนทวี (๒๕๕๕) เรื่อง บทบาทหน้าที่ ในการนำเสนอข่าวการเมืองของสื่อมวลชนไทย ในประเด็นความคิดเห็นทางด้านจริยธรรมของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน พบว่าการนำเสนอข่าวด้านความเป็นกลาง ค่านิยมด้านบวกการขับเคลื่อนให้เกิดสันติภาพและความปรองดองทางสังคมยังมีระดับปานกลาง ซึ่งมีปัจจัยสำคัญจากการศึกษาให้เห็นว่าจริยธรรมส่งผลต่อการทำหน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชนโดยปัจจัยเหล่านั้นคือ

ปัจจัยที่ ๑ แรงจูงใจเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพ ความเชื่อถือของประชาชน และหลักกฎหมาย

ปัจจัยที่ ๒ แรงจูงใจเกี่ยวกับการทำงานทุกอย่างเพื่อให้งานเสร็จ

และ ปัจจัยที่ ๓ แรงจูงใจเกี่ยวกับความก้าวหน้า

ในช่วงที่ประเทศไทยเกิดวิกฤติทางการเมือง สื่อมวลชนกลายเป็นที่พึ่งพิงของประชาชน ในการทำหน้าที่สุนัขเฝ้ายาม ซึ่งสื่อมวลชนแสดงให้เห็นว่าสื่อได้สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ในช่วงความรุนแรงทางความคิดทางการเมืองต่อนั้น มวลชนจับจ้องการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน (Media Function) ในการนำเสนอข่าวการเมืองในช่วงที่เกิดความแตกแยกทางความคิดว่าทำหน้าที่อย่างเป็นกลางหรือไม่ ซึ่งสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เต็มທີ່ตามบทบาทที่สามารถทำได้ (น.๗๐) แต่ทว่าประชาชนก็ยังมีทัศนคติเชิงลบในการนำเสนอข่าวของสื่อ เนื่องจากสื่อนำเสนอข่าวสารเพียงด้านเดียว เอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือด้านใดด้านหนึ่ง จนมองว่าละเลยเสนออีกบางส่วน ซึ่งเป็นหน้าที่ “นายทวาร” (Gatekeeper) ในการคัดกรองข่าวหรือเลือกนำเสนอ

สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Lowry and Xie (๒๐๐๗) พบว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่คัดเลือก เน้นย้ำและนำเสนอบางส่วนของความจริงให้กับผู้อ่าน และละเลยบางส่วนอยู่ตลอดเวลา โดยการกระทำในลักษณะนี้ คือ เลือกรูปการสร้ากรอบ (Frame) ซึ่งเสมือนกำหนดให้ผู้อ่านรับรู้เฉพาะสิ่งที่นำเสนอ และละเลยส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ได้นำเสนอ ซึ่งพีระ จิโรโสภณ (๒๕๔๘, น.๑๘๖) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนสามารถมีบทบาทในการกำหนดประเด็นสำคัญ รวมถึงส่งผลต่อการรับรู้ทั้งด้านบวกและด้านลบได้ทั้งสิ้นส่วนมากเนื้อหาข่าวที่มีอิทธิพลหรือสามารถดึงดูดให้ผู้คนสนใจมากที่สุดคือเนื้อหาข่าวในด้านลบเพราะเป็นเนื้อหาข่าวที่อาจจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ หรือข่าวที่กำลังเป็นกระแส ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ บันเทิง เมื่ออยู่บนพื้นที่ของโลกอินเทอร์เน็ตมันจะกลายเป็นข่าวสารณะที่ใครๆ ก็สามารถอ่านได้ ทุกเพศ ทุกวัย เพราะข่าวจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว

ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามงานวิจัย แสดงให้เห็นว่าทำหน้าที่เพื่อต้องการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ตามปรากฏการณ์ในฐานะของระบบหนึ่งในโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ที่สื่อมวลชนพยายามสร้างความสมดุลในหน้าที่ (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๔๓, น. ๑๙๘) ตามความรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็อาศัยสื่อมวลชนในการติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งสื่อยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชนเช่นกัน ถึงแม้ว่าเป็นการมีอิทธิพลอย่างจำกัด สื่อมวลชนกำลังทำหน้าที่ในระดับสังคมมวลชน แต่มวลชนรับข่าวสารเพื่อใช้ในการตอบสนองระดับปัจเจกในมุมที่ตนสนใจ จึงมีความคาดหวังว่าสื่อจะนำเสนอข้อมูลที่รอบด้านตามความอยากรู้ของปัจเจก

สื่อกับการสร้างคุณค่า

บทบาทหน้าที่ของสื่อในการสร้างคุณค่า เป็นการทำหน้าที่เพื่อความรู้สึกที่ดี ต่อบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน คือ การทำหน้าที่ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสังคม กล่าวคือตามหลักการ ของการใช้สื่อเพื่อพัฒนาประเทศ สื่อมีส่วนในการช่วยส่งเสริมให้สังคมดีขึ้น ประชาชนมีต้นแบบการใช้ชีวิตที่เจริญขึ้น หน้าที่ข้างต้นถือว่าหน้าที่ functional ที่สื่อได้รับมอบหมายให้กระทำ แต่สื่อมวลชนกลับเน้นหนักไปเสนอการตีมีสุราต่างประเทศ การขบถ การสวมใส่เสื้อผ้าแบรนด์เนม ฯลฯ ที่นำค่านิยมตะวันตกเข้ามาแล้วเรียกการกระทำนั้นว่า “การยกระดับความคาดหวังของคนในสังคม” สื่อมีความอิสระในการนำเสนอมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันควรเลือกหรือคัดสรรให้สอดคล้องตามโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นจริงของไทยด้วย เพราะผลที่ตามมาคือผู้รับสารพยายามเลียนแบบและทำให้ได้มาซึ่งสิ่งต่างๆ เหมือนตะวันตก ซึ่งไม่ใช่ลักษณะหน้าที่โดยตรงของสื่อ (Dysfunction) ที่ทำให้ชนชั้นกลางพยายามยกระดับตนเองให้เท่าทันชนชั้นสูง และชนชั้นล่างยิ่งต้องยกระดับตนเองให้ใกล้เคียงชนชั้นกลาง เพราะการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อมวลชนที่ทำให้เห็นว่าชีวิตแบบตะวันตกเป็นชีวิตที่ดี จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการสร้างคุณค่า หรือสร้างภาพลักษณ์ในลักษณะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคมหรือประสานเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ให้เกิดความร่วมมือหรือเกิดความภูมิใจต่อข่าวหอมมะลิไทยยังไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจเป็นการยากภายในระยะเวลาอันจำกัดในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน แต่ควรใส่ใจในด้านการคิดสร้างสรรค์ของเนื้อหาที่เป็นลักษณะปลูกจิตสำนึก หรือเร้าความรู้สึกให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้น

การเลือกข่าวสารตามความสนใจของมวลชน เป็นการสร้างการรับรู้เรียกว่า กระบวนการเลือกสรร (Selection Processes) ที่แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้รับสารอีกต่อไป เพราะปัจจัยของการเลือกที่ทำให้ผู้รับสารมีสิทธิในการเลือกรับสื่อเลือกจดจำ และเลือกการตีความ กระทั่งตัดสินใจตามปัจเจก เป็นบทบาทของผู้รับสารเชิงรุก ที่มีลักษณะของการตอบกลับ (Response) แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนถูกคาดหวังในการปฏิบัติงานตามบรรทัดฐานทางสังคม ทางการเมือง และเศรษฐกิจ (พีระ จิโรสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๔๗) หน้าที่ของสื่อมวลชนผูกพันกับกระบวนการเมืองในสังคมของแต่ละประเทศนั้น โดย ซีเบอร์ต ปีเตอร์สัน และชแรมม์ (Siebert, Peterson and Schramm, ๑๙๕๖ อ้างใน พีระ จิโรสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๔๘) และ เดนิส แม็คควอล (McQuail, ๑๙๘๓ อ้างใน พีระ จิโรสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๔๘) เรียกว่า ทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory) ดังนี้

๑. ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) โดยมีหลักการว่า สื่อมวลชนจะกระทำการใดๆ ที่ต้องสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจทางรัฐ

๒. ทฤษฎีอิสรภาพนิยมหรือสื่อเสรี (Libertarian or Free Press Theory) เนื่องจากสื่อมีการ ถูกควบคุมมากเกินไปจึงทำให้สื่อเรียกร้องให้เกิดแนวทางการทำงาน เป็นผู้แสวงหาและเสนอสังขรณ์แก่ประชาชนอย่างเสรี และไม่มีมีการควบคุมจากรัฐโดยตรง สื่อมีอิสระในการนำเสนอความคิดเห็น

๓. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) สื่อมีความเสรีมากจนขาดการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคม จึงทำให้เกิดการเรียกร้องให้สื่อทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากกว่าเดิม สื่อมวลชนจึงถูกจำกัดหน้าที่ด้วยจรรยาบรรณในการ

ปฏิบัติงาน แต่ยังคงมีสิทธิ เสรีภาพ ในการนำเสนอเพียงแต่ต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณและผลที่จะเกิด กับสังคมมากขึ้นกว่าเดิม

๔. ทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ (Soviet-Communist Theory) เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้น ตามปรัชญาของมาร์ก-เลนิน-สตาลิน โดยมีแนวคิดว่ารัฐเป็นเจ้าของสื่อมวลชน ในนามของ สาธารณชน ถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดโดยรัฐ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการทำงานของรัฐ

๕. ทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory) เป็นทฤษฎีที่ เพิ่งเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศโลกที่สาม โดยมีแนวคิดที่สื่อมวลชนมีหน้าที่พัฒนา สังคมหรือการสร้างชาติ ตามแนวนโยบายของชาติ นำไปใช้หลายประเทศในเอเชีย รวมทั้งประเทศไทยด้วย

๖. ทฤษฎีสื่อมวลชนที่ประชาชนมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory) ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดใหม่ที่สุด โดยมีจุดเน้นของทฤษฎีนี้ คือ ผู้รับสารมีสิทธิในการรับสาร ตามที่ต้องการและสามารถตอบกลับในวิถีทางการสื่อสารอย่างทั่วถึงกันโดยไม่แบ่งชนชั้น หรือฐานะ หรือกลุ่มชนกลุ่มใด

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ระบบการสื่อสารมวลชนเป็นไปตามระบบทาง การเมืองภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญต่อมวลชน ในการแสดงสิทธิเสรีใน การตัดสินใจภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงถูกคาดหวังว่าเป็นผู้คอยตรวจสอบรัฐและ สิ่งแปลกปลอมต่างๆ ในสังคมและรายงานเสมือนสุนัขเฝ้ายาม (Watchdog) เป็นผู้คอยรักษา ผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ที่สื่อควรทำหน้าที่พัฒนาสังคมหรือการสร้างชาติไทยตามครรลองที่ เหมาะสม

สื่อกับการพัฒนาสังคม

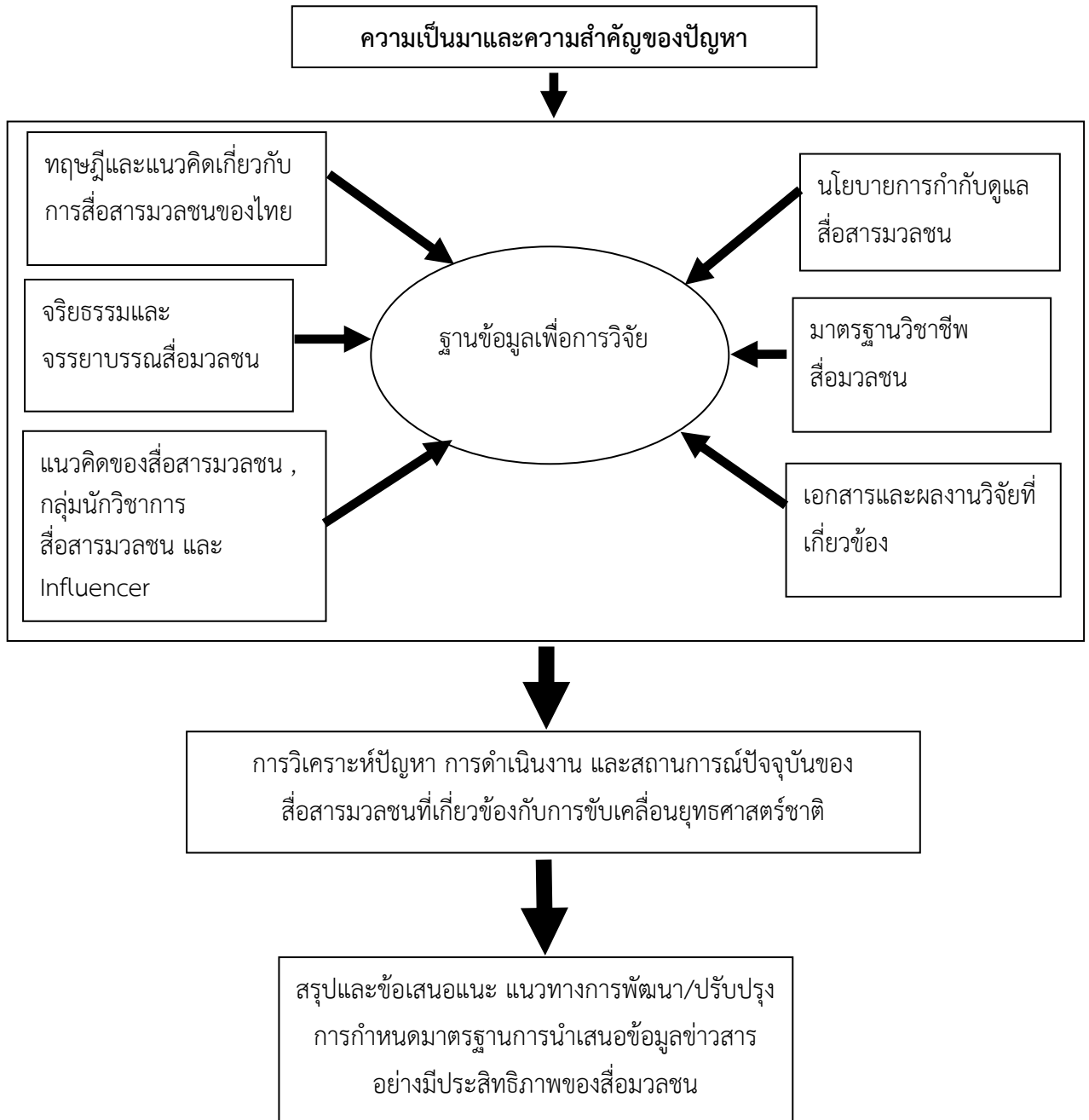
กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๓, น. ๒๐๘) กล่าวว่า หลักการใช้สื่อเพื่อพัฒนาประเทศ สื่อมวลชนมีส่วนในการช่วยส่งเสริมให้สังคมดีขึ้นได้ ช่วยให้ประชาชนมีต้นแบบการใช้ชีวิตที่เจริญขึ้น หากสื่อมวลชนผลิตซ้ำๆ (Reproduce) พูดถึงบ่อยๆ รูปแบบหน้าที่สื่อยังปรากฏให้เห็นแบบ Agenda Setting มีแนวคิดที่ว่าสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่กำหนดวาระข่าวสาร ก่อให้เกิดการรับรู้ ความ สนใจและการให้ความสำคัญต่อประเด็นของเหตุการณ์ในสังคมด้วย โดยการนำเสนอเป็นการสร้าง ภาพในสมองของเรา และมนุษย์จะทำการตอบสนองกลับต่อสิ่งแวดล้อมนั้นกลับไปตามที่สมองได้ รับมา โดยมนุษย์จะประดิษฐ์ผ่านการรับรู้และประสบการณ์ทางอ้อมจากสื่อมวลชน (McCombs and Shaw, ๑๙๗ อ้างใน พิระ จิโรโสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๘๑) การให้ความสำคัญของประเด็นกำหนดผ่าน การนำเสนอของสื่อมวลชนในรูปของจำนวนหรือปริมาณในการนำเสนอ ความถี่ของข่าว และ ประเด็นนั้นๆ รวมทั้งตำแหน่งของข่าวสารที่ปรากฏในสื่อ ซึ่งการกำหนดประเด็น การเลือกสรร และการตกแต่งข่าวสารนั้นเรียกว่าเป็นการกำหนดวาระข่าวสารหรือ Agenda Setting ของ สื่อมวลชนให้กับผู้รับสารในสังคมที่ให้ผู้รับสารเห็นว่าประเด็นที่นำเสนอมีความสำคัญมาก

ดังที่ เคิร์ต ลาง และ กราดีส แองเจิล (Kurt Lang and Gladys Engel, ๑๙๕๙ อ้างใน พิระ จิโรโสภณ, ๒๕๕๑, น. ๑๘๓) กล่าวว่า “สื่อมวลชนมักกระตุ้นให้ประชาชนสนใจในบาง เรื่อง บางประเด็นเป็นพิเศษ” งานวิจัยที่ศึกษาถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการให้ข้อมูลข่าวสาร และให้การศึกษาในประเทศแอฟริกาใต้ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากเนื้อหาของข่าวที่ปรากฏใน หนังสือพิมพ์ Daily Dispatch ตั้งแต่วันที่ ๑-๓๐ ธันวาคม ๒๐๐๔ พบว่า มีการสร้าง stereotype

ว่าถ้านักถึงผู้ติดเชื้อ HIV/Aids ต้องเป็นคนเชื้อชาติแอฟริกันผิวดำและชาวถูกเผยแพร่ผ่านสื่ออื่นๆ โดยการนำเสนอจากนักข่าวที่ เป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าจากปากของผู้ติดเชื้อจริง การวิเคราะห์พบว่า นำเสนอถึงชาวแอฟริกันผิวดำที่ติดเชื้ออย่างน่าสงสาร ภาพที่แสนทรมาณและหดหู่ใจ มีความอ่อนแอ ขาดการช่วยเหลือ ข้อความข่าวและพาดหัวข่าวมุ่งไปที่ชาวผิวดำ ทั้งที่ตามความเป็นจริงผู้ติดเชื้อและรับเชื้อมีคนผิวขาวและชาวอินเดียด้วย แต่สื่อไม่ได้นำเสนอเลย วิธีการที่ถูกทำให้ตีความแบบเหมารวม stereotype ว่าชาวแอฟริกันผิวดำยากจนข้นแค้น มีเชื้อ HIV/Aids ทั้งเมือง ไร้การป้องกัน แพร่เชื้อง่ายตาย และใช้คำว่า “Aids Children” เป็นการกล่าวแบบ “เหมารวม” การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ตามงานวิจัยเรื่องนี้สอดคล้องกับการแนวคิด Agenda Setting ที่สื่อมวลชนมีบทบาทช่วยให้คนรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ให้เป็น “picture in our head” (พัชนี เชนจรรยา และคณะ, ๒๕๔๑, น. ๒๒๗) เพราะสังคมบางส่วนไม่มีโอกาสสัมผัสกับสถานการณ์นั้น หรือไม่เคยไปแอฟริกาเลย เมื่ออ่านเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ย่อมมีโอกาสเชื่อหรือมองภาพรวมตามที่ข่าวนำเสนอ แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญในกำหนดประเด็นหัวข้อการรับรู้ เหตุการณ์ข่าวสารให้สังคมมิได้นำเสนอข่าวเพื่อเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเหมือนในอดีต

การทำหน้าที่ของสื่ออาจต้องมองถึงประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามที่ แม็คควอล (McQuuail, ๑๙๘๗ อ้างใน พิระ จิโรสถ, ๒๕๕๑, น. ๑๘๓) ชี้ว่ากระบวนการกำหนดวาระข่าวสารอาจมาจาก ๕ ประเด็นดังนี้ คือ ๑. แหล่งที่มาของวาระข่าวสาร ๒. ใครเป็นผู้กำหนดประเด็นวาระ เพราะสื่อมวลชนทำหน้าที่ภายใต้โครงสร้างของสังคม และระบบทางการเมืองที่เป็นปัจจัยตัวหนึ่งส่งผลต่อการกำหนดวาระข่าวสาร ดังนั้น การกำหนดวาระข่าวสารอาจมาจากผู้มีอำนาจ จากสื่อมวลชนเอง หรือจากมหาชนหรือสาธารณะที่แสดงความสนใจในประเด็น ๓. ระดับของวาระข่าวสาร ๔. บทบาทผู้รับสาร สื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารให้เกิดขึ้นในการรับรู้ของผู้รับสาร จนถูกกล่าววาระต่อผู้รับสาร ทั้งนี้เพราะผู้รับสารเป็นผู้มีความกระตือรือร้น (Active) ในการรับสารมากขึ้น ดังนั้น การนำเสนอข่าวจากงานวิจัย สื่อมวลชนพยายามนำเสนอให้เห็นในมุมของความน่าสงสาร น่าเห็นใจ หรืออาจปรารถนาความช่วยเหลือ แต่ข่าวสารที่เกิดขึ้นในหนังสือพิมพ์มีความถี่และปริมาณจนสามารถทำให้เกิดเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ และการตีตราว่าคนผิวดำชาวแอฟริกันมีจำนวนผู้ติดเชื้อ HIV/Aids จนน่ารังเกียจมากกว่าน่าสงสาร ๕. วาระข่าวสารกับความเป็นจริง เหตุที่ Magic bullet Theory ล่มสลายเป็นเพราะการควบคุมตัวแปรอย่างมวลชนในสังคมไม่ได้นั่นเอง ดังนั้น การนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ Daily Dispatch ข่าวการติดเชื้อ HIV/Aids เป็นการกำหนดวาระประเด็นให้สังคมรับทราบ ทำให้มวลชนรับรู้และสามารถตีความเกินจากข่าวที่นำเสนอได้ บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนยังคงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้รับสาร โดยเฉพาะเยาวชนและผู้ที่ไม่เสพข่าวน้อยหรือไม่เสพเลย คนเหล่านี้มีโอกาสเชื่ออย่างง่ายตาย อย่างไรก็ตามปัจจัยที่อธิบายบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนได้ดีที่สุด คือ จริยธรรม ที่เป็นหลักแห่งความรับผิดชอบที่กำหนดเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนประพฤติปฏิบัติ เป็นหลักยึดทางความคิดและจิตใจในการทำหน้าที่ให้ตื่นตัวในการนำเสนอข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้ ทำให้ได้รับทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) รายละเอียดของประเด็นยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน และความสำคัญของสื่อสารมวลชนในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีส่วนสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ โดยในการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา การดำเนินการ และประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของการสื่อสารมวลชนนั้น ได้ทบทวนรายละเอียด ผ่านการนำทฤษฎี แนวคิดและหลักการทางด้านสื่อสารมวลชน ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัย ร่วมด้วยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้นจากสื่อมวลชนที่ทำงานในองค์กรวิชาชีพ, กลุ่มนักวิชาการด้านการสื่อสารมวลชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์ข้อมูล ตามทฤษฎี แนวคิดและหลักการต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปรับตัวของสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีทางการสื่อสารต่อไป

บทที่ ๓

การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติ

กล่าวนำ

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และนำผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ในรูปแบบการสร้างข้อสรุป และนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) ในเรื่องสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติ

๑. การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนในอดีตถึงปัจจุบัน

การสื่อสารมวลชน (Mass media) คือการกระจายข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือจากองค์กรหนึ่งไปยังมวลชนจำนวนมาก โดยเฉพาะประชาชนทั้งประเทศในเวลาอันรวดเร็ว โดยในปัจจุบันสามารถแบ่งสื่อออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สื่อเก่า หรือ สื่อดั้งเดิม (Old Media / Traditional Media) และ สื่อใหม่ (New Media) โดยที่สื่อเก่าหรือสื่อดั้งเดิม ประกอบไปด้วยสื่อประเภท สื่อสิ่งพิมพ์ (เช่น หนังสือพิมพ์ หรือ นิตยสาร) สื่อวิทยุโทรทัศน์ (เช่น โทรทัศน์ และ วิทยุ) และสื่อออนไลน์ (เช่น ป้ายบิลบอร์ด และ ป้ายข้างทาง) ซึ่งถือว่าการสื่อสารแบบทางเดียว (One Way Communication) คือ การที่ผู้ส่งสารไม่ว่าจะเป็นเจ้าของหนังสือ (Publisher) หรือ รายการโทรทัศน์ (TV Program) ส่งสารไปให้ผู้รับสารอยู่ฝ่ายเดียวไม่สามารถคอมเมนต์หรือแสดงความคิดเห็นโต้ตอบต่อสารเหล่านั้นได้

ในขณะที่สื่อใหม่ซึ่งเริ่มต้นเมื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทต่อการสื่อสารของมนุษย์ เป็นสื่อที่เกิดจากการปรับปรุงหรือเปลี่ยนคุณสมบัติบางอย่างของ “สื่อดั้งเดิม” โดยความหมายของสื่อใหม่นั้นครอบคลุมไปถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่าย รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งสื่อใหม่มีคุณสมบัติเฉพาะทั้งในเชิงเทคนิค (technical aspect) และคุณสมบัติในเชิงสังคม (social aspect) ที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิม เช่น สื่อใหม่เป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) สื่อใหม่ง่ายต่อการเข้าถึงและการแพร่กระจายสารสนเทศ โดยปราศจากข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และเวลา เนื้อหาต่าง ๆ ของสื่อใหม่สามารถเชื่อมโยงบูรณาการได้ง่าย ผ่านการใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่ เช่น Hypertext หรือ Search Engine สื่อใหม่สามารถเคลื่อนย้ายหรือพกพาได้สะดวก เช่น สมาร์ทโฟน สมาร์ททีวี (smart devices) สื่อใหม่มีลักษณะที่หลอมรวมกัน (Convergence) สื่อใหม่มีความสามารถที่จะประมวลเนื้อหาจากหลายแหล่งมาไว้รวมกัน (Aggregation of Content) เช่น สามารถถ่ายโอนไฟล์ต่าง ๆ ได้ง่าย รวมไปถึงการที่ผู้ใช้สามารถนำเนื้อหาจากแหล่งต่าง ๆ มาคัดลอก ดัดแปลง หรือตัดทอนได้ไม่จำกัด สื่อใหม่

อนุญาตให้ผู้รับสารเป็นผู้เปลี่ยนแปลงเนื้อหา (User-based transformation of new media) ต่างจากสื่อดั้งเดิมที่การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงเนื้อหาสื่อ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตที่มีแต่ผู้ผลิตสื่อเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินการ

ในยุคก่อนมีสื่ออยู่จำนวนจำกัด ในยุคปัจจุบันความยากก็คือการที่สื่อขยายตัวมากในยุคดิจิทัล ทุกคนกลายเป็นผู้ผลิตสื่อได้ จากที่โทรทัศน์-วิทยุมีแค่ไม่กี่บริษัทที่ทำกิจการนี้ แต่ปัจจุบันก็เกิดเป็นสื่อย่อย ๆ ต่าง ๆ รวมทั้งผู้รับสารเองก็เป็นสื่อด้วยในตัว อันนี้กลายเป็นข้อจำกัดหรือความท้าทายของคนทำงานสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน ในแง่ที่ว่า การฟุ้งฟิงสื่อสารมวลชนคนทั่วไปอาจจะไม่จำเป็นต้องฟุ้งฟิงสื่อหลัก ๆ อีกต่อไปแล้ว คิดว่าเป็นความยากในเรื่องที่จะต้องแข่งขันกับภาวะข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิงที่ท่วมท้นเข้ามามากมาย คำถามคือสื่อสารมวลชนทุกวันนี้ต้องทำอะไรให้ผู้รับสารหรือผู้ชมรู้สึกว่ายังมีความจำเป็นอยู่ (ดร.มาโนช ชุ่มเมืองปัก คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อมวลชนในยุคนี้ทำงานง่ายขึ้นในเชิงกายภาพ เรื่องของการประหยัดเวลาและการเข้าถึงแหล่งข่าว แต่ทำงานยากขึ้นในเรื่องของการตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องเป็นจริงหรือไม่ ยิ่งข้อมูลมีแหล่งที่มีหลากหลายขึ้นก็ต้องตรวจสอบให้มากขึ้น คำว่าสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบัน อาจจะแตกต่างกันที่รูปแบบวิธีการทำงานเพราะเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป มีการใช้อินโฟกราฟฟิคใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงานและนำเสนอมากขึ้น แต่สิ่งที่สื่อมวลชนยังคงต้องมีเหมือนกันคือ จรรยาบรรณวิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่ว่าเทคโนโลยีจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม สิ่งนี้จะต้องมีตลอดไป (ทัศนีย์ ผลชานิก, รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อปัจจุบันเปลี่ยนไปจากสื่อโลกเก่า เรียกว่าเป็นสื่อในยุคนิวมีเดีย (New Media) สื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ (Print) ที่เป็น Old Media จะล้มหายตายจากไป จากที่เคยทำงานอยู่เนิ่นนานมา ๓๐ ปี ปัจจุบันผันตัวมาเป็นบล็อกเกอร์ท่องเที่ยว เพื่อมารองรับกับสื่อในโลกยุคใหม่ที่ออนไลน์เข้ามาแทนที่ สื่อในยุคก่อนจะเป็นนักข่าวเป็นหลัก แต่ในยุคปัจจุบันจะเรียกว่า ซิตีเซนรีพอร์ตเตอร์ (Citizen Reporter) ใคร ๆ ก็เป็นผู้รายงานข่าวได้ไม่จำเป็นต้องเป็นนักข่าวเท่านั้น จึงทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นเหมือนนักข่าว เพราะฉะนั้นนักข่าวในสื่อยุคเก่าจะต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคใหม่ ต้องพยายามเล่นโซเชียลมีเดียทุกอย่าง จากนักข่าวจบทางด้านวารสารศาสตร์หนังสือพิมพ์มาโดยตรง ซึ่งจะถูกฝึกฝนว่าต้องมีหลักแนวคิด 5W + 1H (Who What When Where Why + How) ตามหลักวารสารศาสตร์ แต่ปัจจุบันไม่จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้นแล้ว ทุกคนรายงานข่าวโดยไม่ต้องมีทฤษฎี แต่ต้องอาศัยความไวใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย มีความรอบรู้ข้อมูลในระดับหนึ่ง เรียกว่าใคร ๆ ก็รายงานข่าวได้ (โสธิตา โสรัสสะ, ประธานมีเดียแอนด์บล็อกเกอร์คลับ / บล็อกเกอร์ Travelista นักเดินทางสัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

การทำงานของสื่อมวลชนปัจจุบันมีทั้งความยากและง่าย ความง่ายเนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทุกคนเข้าถึงได้รวดเร็ว สามารถเช็คตรวจสอบข้อมูลได้ง่าย ข้อมูลข่าวสารมีความรวดเร็วมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ทุกวันนี้สื่อกระแสหลักก็ต้องพึ่งสื่อ New Media เพราะจะได้ในเรื่องความเร็วของข้อมูล แต่ความยากคือการคัดกรองข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามา ถ้าไม่มีหลักหรือความตระหนักรู้ แล้วรีบเผยแพร่ไปก็เป็นอันตราย ต้องมีความรอบรู้ ความช่างสังเกต มีวิจารณญาณ

ในการที่จะเสฟสื่อเหล่านั้น ต้องมีการกลั่นกรองค่อนข้างเยอะ (วรพงศ์ นิภากรพันธ์, ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร กสทช., สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้มีข่าวจากหลากหลายแหล่ง ทำให้สื่อหลักทำงานยากขึ้นหรือง่ายขึ้นอย่างไร มองว่าเทคโนโลยีช่วยทำให้ทำงานง่ายขึ้น แต่การจะทำให้งานได้รับการยอมรับ รักษางานเอาไว้ให้ได้อาจจะยากขึ้น ในการทำงานเมื่อก่อนการจะได้ข่าวมา ตัวคนจะต้องเดินทางออกไป ปัจจุบันก็ไม่จำเป็น การจะหาแหล่งข่าวต่าง ๆ ก็หาง่ายขึ้นและทรัพยากรใช้น้อยลง ใช้คนน้อยลง จากเดิมต้องมีทีมใหญ่ ๓-๔ คน คนขับรถ ตากล้อง คนสัมภาษณ์ ปัจจุบันคนสัมภาษณ์อาจจะเป็นตากล้องเอง ไลฟ์สดเอง ขับรถเอง เพราะฉะนั้นจึงทำงานได้ง่ายขึ้น และข่าวในบางครั้งไม่ต้องเขียนเป็นข่าวในลักษณะที่องค์กร หรือหน่วยราชการส่งมาให้ นำมาเขียนต่อได้เลย การทำงานจึงง่ายขึ้น แต่ส่วนที่ยากขึ้นคือการจะทำให้ข่าวของเราดูโดดเด่น แตกต่างและเป็นที่น่าสนใจกว่าคนอื่น จากการแข่งขันที่สูงขึ้น คนที่แข่งขันด้วยเป็นคนที่อยู่รอบนอก นอกกฎระเบียบ คนที่เป็นสื่อหลักจะต้องมีเรื่องของกฎหมาย เรื่องของจรรยาบรรณ แต่คนที่เป็นประชาชนทั่วไป หรือคนที่อยากทำตัวเป็นสื่อ ไม่ต้องสนใจเรื่องนี้ ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่กลัวถูกฟ้อง ดังนั้นจึงสามารถจะนำเสนออะไรก็ได้ และถ้าเป็นข่าว Fake News หรือข่าวปลอม จะมีความน่าสนใจกว่าจากกลุ่มคนที่ชอบเสฟดราม่า (พ.ต.อ.ปองพล เอี่ยมวิจารณ์, ผู้ช่วยนายเวร สบ.๔ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ตอนนี้อัปเดตสื่อสารมวลชนจะต้องปรับตัวมาทางสื่อดิจิทัล สื่อโซเชียลมากขึ้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับคอนเทนต์ (Content) ด้วย ถ้าเราทำเนื้อหาให้ดี ผู้ชมจะหันมาดูทางออนไลน์มากขึ้น และเมื่อมีคอนเทนต์ที่ดี มีการโปรโมทประชาสัมพันธ์ ก็สามารถดึงดูดผู้ชมให้กลับไปดูทางสื่อหลักได้ (คณิตศร โสภณณศิริ, ผู้สื่อข่าวช่อง ๕, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ในเมื่อแนวโน้มคนหันไปเสฟสื่อบนโลกโซเชียล สื่อหลักก็ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อความอยู่รอด ด้วยการขยายช่องทางการทำสื่อบนโซเชียล เพื่อให้คนที่เสฟสื่อผ่านโลกโซเชียลได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง (สุนทร ตั้งเขาทอง, บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง ๘, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

จากยุคก่อนที่นักข่าววิทยุต้องอัดเทปเสียงส่งให้สำนักข่าวติดต่อออกอากาศ ในยุคนี้ใช้โทรศัพท์มือถือเครื่องเดียวอัดเสียงสัมภาษณ์แหล่งข่าว ติดต่อ ส่งผ่านแอปพลิเคชันเข้าสำนักข่าว มีความสะดวกมากขึ้น สำหรับสำนักข่าวไทยจะมีข่าว ๓ แบบโดยใช้นักข่าวคนเดียว ทำทั้งข่าววิทยุ ข่าวออนไลน์ของสำนักข่าวไทย ส่งเข้าฐานข้อมูลกลางเพื่อนำไปทำเป็นบทข่าวโทรทัศน์ ข่าวต้นชั่วโมง และข้อมูลสำหรับรายการวิเคราะห์ข่าวต่าง ๆ ถ้าพูดถึงความยากง่าย พอมีเทคโนโลยีใหม่เข้ามา ก็สะดวกสบายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์ก็จะส่งทางเว็บไซต์ ส่งทางไลน์ จากยุคก่อนที่ต้องพิมพ์ติดต่อคิวส่งแฟกซ์ สำหรับยุคปัจจุบันมีการสื่อสารที่รวดเร็ว ทุกคนมีโทรศัพท์มือถือเป็นของตนเอง ถ่ายภาพคลิป รูปแบบการส่งข่าวจะมีความสั้นกระชับ บางครั้งจะมีหน่วยงานถ่ายคลิปส่งมาตามสื่อ ส่วนกลางของกระทรวง นักข่าวสามารถใช้ข้อมูลนั้นและตรวจเช็คเพิ่มเติม นับเป็นการเปลี่ยนอย่างมากตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป (ปริษา มีชำนาญ, ผู้สื่อข่าว Mcot บริษัท อสมท จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

อาชีพสื่อสารมวลชนในปัจจุบันทำงานง่ายขึ้น ยกตัวอย่างนักข่าวกระทรวงสามารถค้นข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยงานรัฐ ฯลฯ ส่งข่าว ส่งภาพจากโทรศัพท์มือถือ ต่างจากยุคก่อนที่ต้องส่งแฟกซ์ ใช้แมสเซนเจอร์ส่งภาพไปโรงพิมพ์ ฯลฯ ข้อมูลในอดีตก็ค้นยากมาก ในขณะที่สื่อหลัก ๆ เช่น

ทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ ถูกลดความสำคัญลง เป็นไปตามยุคสมัยตามเทคโนโลยี และความนิยมเสฟข่าวของคนยุคนี้ (โชคชัย สุมน, บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์แนวหน้า, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ปัจจุบันอาชีพสื่อสารมวลชนไม่ได้จำกัดเฉพาะคนที่เรียนมาทางด้านสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะ ทุกคนสามารถเป็นสื่อได้ แต่สื่อก็จะมีหลายประเภท สื่อเพื่อรายงานข่าว สื่อเพื่อแชร์ สื่อเพื่อรังสรรค์สังคมก็มีหลากหลาย ในส่วนของตนเองน่าจะเป็นตัวแทนของคนธรรมดาคนหนึ่งที่จะออกมาทำในสิ่งซึ่งทุกคนก็ทำได้ แต่สิ่งที่อยากให้ตระหนักคือ การเป็นสื่อไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทไหน ทุกสิ่งก็นำเสนอออกไป แชร์ออกไป ถือว่าเป็นการสื่อสารทั้งหมด จะถูกจะผิดอย่างน้อยทุกคนก็ต้องมีจรรยาบรรณ แม้จะเป็นคนธรรมดา ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราสื่อ ศีลธรรม ความจริง (ธีระยุทธ คัมภีร์ศรีตระกูล, เพจช่างภาพชาลย X mototravelth, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

การล้มหายตายจากของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ตอนนี้มีหลายฉบับล้มไป แต่ในมุมมองเห็นว่าทุกอย่างมีเนื้อหา (Content) เหมือนเดิมเพียงแต่เปลี่ยนแปลง (Transform) จากยุคกระดาษมาสู่สื่อยุคดิจิทัล คนทำงานก็ยิ่งเหมือนเดิม สิ่งที่ถูกตัดตอนคือการพิมพ์ลงกระดาษเท่านั้นเอง พนักงานเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ถูกโยกย้ายไปทำคอนเทนต์เหมือนเดิมได้ การทำบทความหรือสื่อโฆษณา สามารถโยกเข้าสู่ระบบดิจิทัล และจะทำให้เกิดกลุ่มคนแหล่งใหม่ ๆ ที่มีสื่อในมือ เช่น เพชบุ๊ค แฟนเพจ ที่นำมาทำการค้า ทำร้านออนไลน์ได้ไม่ต้องมีหน้าร้านอีกต่อไป หรือข่าวสารที่ไม่ต้องรอนักข่าวมาเก็บข่าว ไม่ต้องรอสำนักพิมพ์ สามารถเปิดหน้าสตรีมมิ่งเอง ทำคลิปเองให้คนทั่วไปเห็นได้เลย (มีณณ์รญาห์ แยมพรรณราย, บริษัท การค้าเงินออนไลน์ จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างมากในปัจจุบัน เป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถโต้ตอบกันได้ ยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีมีการพัฒนามากขึ้นกว่าเมื่อก่อนมาก เทคโนโลยีเหล่านั้นจึงถูกหยิบมาใช้ร่วมกับสื่อเก่า (Old Media) อย่างโทรทัศน์ เช่น การฉายรายการต่าง ๆ ลงอินเทอร์เน็ตหรือสื่อโซเชียลมีเดีย ที่ผู้ชมสามารถคอมเมนต์พูดคุยกับผู้ดำเนินรายการได้ และผู้ดำเนินรายการก็สามารถโต้ตอบกันได้ ที่สำคัญสื่อใหม่ (New Media) นั้นมีต้นทุนการผลิตที่ไม่สูง จึงสามารถผลิตได้ง่ายจนถึงขนาดมีคนเคยพูดไว้ว่า “ใคร ๆ ก็สามารถผลิตสื่อได้” ซึ่งแตกต่างจากสื่อเก่า (Old Media) ที่ต้องใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง อีกทั้งสื่อใหม่ (New Media) ยังสามารถผลิตออกมาได้ง่ายและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้คนได้ เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยนี้เอื้ออำนวยและราคาไม่สูงมาก เช่น เรามีเพียงไอเดีย และสมาร์ตโฟนดี ๆ สักเครื่อง ก็สามารถทำรายการได้ด้วยการไลฟ์สดผ่านทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่ในยุคปัจจุบันได้รับความนิยมสูงมากหรือนำคลิปวิดีโอไปสร้างเป็นช่องทางของตัวเองผ่านทางออนไลน์ (Online Platform) เช่น Youtube ก็ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดีในปัจจุบันการที่เราสามารถสื่อสารกันได้ง่ายมากขึ้น ทุก ๆ คนสามารถผลิตสื่อและเป็นเจ้าของสื่อของตัวเองได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการสื่อสารนั้น ก็คือเรื่องของเนื้อหา (Content) ว่ามีความคิดสร้างสรรค์ หรือน่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้คนรับสารหรือไม่ เพราะเนื้อหา (Content) ในยุคนี้มีมากขึ้นจนทำให้เวลาในการเสฟสื่อไม่เพียงพอ ผู้รับสื่อจำเป็นต้องเลือกว่าจะเสฟสื่อใดที่ตรงกับความต้องการของตนเอง และเลือกเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสมกับเวลาที่ตัวเองมีอยู่

๒. สถานการณ์และแนวโน้มสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปจากอดีต เนื่องจากมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาทดแทนการสื่อสารมวลชนแบบเดิม ทำให้สื่อดั้งเดิมซึ่งเป็นสื่อหลักในสังคม ต้องมีการปรับตัวในยุคที่การสื่อสารโลกาภิวัตน์เข้ามาเป็นเทรนด์ใหม่ และกำลังเป็นที่นิยมของคนทั่วโลกได้ในปัจจุบัน มีเครื่องมือการสื่อสารทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง สมาร์ททีวี โทรทัศน์ดิจิทัล (Digital television) รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่ล้ำสมัยที่สุดในตอนนี้ องค์กรสื่อสารมวลชนได้ปรับแนวความคิดและกระบวนการผลิตให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่พร้อมกับการนำเสนอข่าว ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์และรูปแบบการนำเสนอ แม้การสื่อสารยุคโลกาภิวัตน์จะเข้ามาเป็นที่นิยมของคนทั่วโลก แต่ทิศทางของสื่อสิ่งพิมพ์ สิ่งโทรทัศน์ ก็ไม่มีวันหายไปจากระบบการสื่อสารมวลชน แต่จะพัฒนาตัวเองให้ทันสมัยและเร็วขึ้น นำเสนอข่าวสารได้ลึก รอบด้านกว่าเดิม ซึ่งจะตอบสนองความต้องการของผู้สนใจอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ได้อย่างชัดเจนขึ้น องค์กรสื่อสารมวลชนพยายามสร้างเนื้อหา (Content) ข่าวให้น่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะดึงดูดผู้อ่านให้อ่านข่าวได้นาน ๆ อีกทั้งยังสร้างเว็บไซต์ออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านข่าวได้มากขึ้น สร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างสารได้ดีขึ้น องค์กรสื่อสารมวลชนยังให้ผู้รับสารทั่วโลกสร้าง Content โต้ตอบกับข่าวสาร แสดงความคิดเห็นต่อข่าวนั้น ๆ ได้ ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะดึงดูดผู้อ่านข่าวได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามสื่อออนไลน์นั้นกำลังเติบโตและมีความสำคัญมาก เป็นเสมือนอาวุธเสริมในการทำงานสื่อสารมวลชน บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชนที่มีความรู้ความสามารถด้านนี้จะยิ่งได้เปรียบ หากรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็น และต้องรู้ว่าการสื่อสารรูปแบบใดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อกลุ่มคนจำนวนมาก นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องปรับใช้สื่อให้หลากหลาย และเหมาะสมกับการทำงานในรูปแบบการนำเสนอที่สามารถทำได้มากมายตามลักษณะของสื่อสารมวลชน

การรับรู้ของคนในแวดวงสื่อสารมวลชน รวมไปถึงประชาชนทั่วไปยังคงให้ความเชื่อถือสื่อเก่า ประเภทหนังสือพิมพ์ คนข่าวที่มีชื่อเสียงในการเป็นนักหนังสือพิมพ์มาก่อน เคยทำหน้าที่รับใช้ประชาชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้สาระความรู้ มีกระบวนการของกองบรรณาธิการที่เข้มข้นในการพยายามตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ถูกต้องครบถ้วนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ไม่ใช่สื่อกระแสหลัก ก็ยังคงทำหน้าที่ในการรายงานข่าวสารและวิพากษ์วิจารณ์ ตรวจสอบ ประจักษ์นัยชาวบ้านให้กับสังคม ถึงแม้ว่าในยุคปัจจุบันสถานการณ์บ้านเมือง การเมืองการปกครอง ยังไม่ได้ให้อิสระเต็มที่กับการทำหน้าที่ตรวจสอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบรัฐบาล หรือผู้บริหารประเทศ

การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้พฤติกรรมการใช้ข่าวสารของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น เนื่องจากส่วนใหญ่ทุกคนมีหน้าจอของตัวเองเป็นโทรศัพท์มือถือ บรรดาผู้สื่อข่าว องค์กรข่าวต่าง ๆ จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเสริมสื่อหลักของตนเอง เป็นช่องทางเกิดใหม่ของสำนักข่าวออนไลน์ แต่เมื่อมีเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ประชาชนหลายคน หลายกลุ่มจึงใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสื่อสารและตั้งต้นทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนเสียเอง มีผู้ติดตามอยู่หลายหมื่นคนหลายแสนคนบ้าง ก็มีส่งผลกระทบต่อสื่อมวลชนหลัก คือ การกำหนด

วาระข่าวสารของสื่อเก่า สื่อดั้งเดิม สื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดของคนในสังคมนั้น กลายเป็นรองหรือเป็นผู้วิ่งตามสื่อออนไลน์ สำนักข่าวออนไลน์ เจ้าของเพจเฟซบุ๊กที่มีผู้ติดตามมากกว่าแสนคน เพราะนำข้อมูลมาจากการเปิดประเด็นของสื่อออนไลน์ ทำบทบาทในลักษณะเป็นผู้รายงานต่อ ทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นผู้นำทางความคิดกลุ่มใหม่ มีอิทธิพลในการกำหนดประเด็น เปิดประเด็น เพื่อให้เกิดความสนใจในสังคม ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ถือได้ว่าเป็นผู้นำทางความคิดและการกำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคม แต่ในปัจจุบันบทบาทเหล่านี้ในสื่อหลักลดน้อยลงไปอย่างมาก

นอกจากนี้แล้วรายการข่าวทางโทรทัศน์ยังมีการนำคลิปวิดีโอของสำนักข่าว หรือเพจข่าวบางเพจมาใช้ หรือเป็นผู้ติดตามเนื้อหาของข่าวหลังจากที่เป็นกระแสอยู่ในโลกออนไลน์ ข่าวที่มีลักษณะดราม่าในโลกออนไลน์มานำเสนอในสื่อโทรทัศน์ จนทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความพยายามในการทำข่าวของสื่อโทรทัศน์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นสื่อที่ทรงพลัง มีเครื่องมือที่ทันสมัย มีนักข่าวอยู่ในมือจำนวนมาก แต่ไม่เน้นใช้ศักยภาพของสื่อโทรทัศน์ที่ตนเองมีอยู่ กลับทำข่าวในลักษณะมักง่าย ไม่ยอมออกไปหาข่าวหรือทำข่าวด้วยตนเอง แต่ใช้การนำภาพและเสียงในโลกออนไลน์มานำเสนอ ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความเสื่อมศรัทธา เพราะไม่มีอะไรใหม่ ไม่มีอะไรน่าสนใจเพิ่มเติม ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถดูคลิปวิดีโอพวกนี้ได้ด้วยตนเองจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาติดตามในสื่อโทรทัศน์อีกครั้ง

นอกจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเทคโนโลยี ประเด็นเรื่องความเสื่อมโทรมของบทบาทสื่อมวลชนที่เน้นเรื่องการแข่งขันในเชิงธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว จนทำให้ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนกระแสหลัก ถดถอยลง เกิดการทำทลายและตั้งคำถามถึงการทำหน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลักในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อ จนถึงกระทั่งเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อ ให้เสรีในการสื่อสารแก่ประชาชนมากขึ้น ประกอบกับประชาชนบางกลุ่มที่เห็นถึงจุดอ่อนนี้ จึงก้าวเข้ามาทำหน้าที่สื่อสารมวลชนเสียเอง เห็นได้จากกรณีเหตุการณ์ถ้ำหลวงที่มีผู้คนรอดติดตามข่าวสารการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ มีเพจเฟซบุ๊กรายงานข่าวโดยเฉพาะ รวมไปถึงชื่นชมการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของสื่อสังคมออนไลน์อย่างทวิตเตอร์ Mthai แต่ในทางตรงกันข้ามเหตุการณ์ดังกล่าวสื่อหลักอย่างโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าวต่าง ๆ กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตัว มารยาท จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อ

อย่างไรก็ดีเมื่อแหล่งข้อมูลที่เป็นทางเลือกในการรับข่าวสารของประชาชนมีจำนวนมากขึ้นแล้ว แต่เนื้อหาที่แตกต่างออกไปตามทักษะและทัศนคติของผู้ส่งสาร ทำให้ข้อมูลบางส่วนขาดการกลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ไม่สามารถหาต้นตอที่มาของแหล่งข่าวได้ รวมทั้งมีการนำเสนอที่ขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณตามครรลองของสื่อมวลชนที่ดี จนทำให้เกิดปัญหาข่าวปลอม (Fake News) ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในสังคม ทำให้ผู้รับสารจำเป็นต้องมีความสังเกต มีความรอบรู้เป็นพื้นฐาน มีการกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นก่อน เลือกรับข่าวสารจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง มั่นใจได้ว่าจะมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาเผยแพร่ รวมถึงมีจริยธรรม จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

เป็นความจริงที่โซเซียลมีเดียได้เข้ามาแทนที่สิ่งพิมพ์ เมื่อประมาณ ๑๕ ปีที่แล้ว คุณสุทธิชัย หยุ่น ได้กล่าวไว้ว่า Print will dead สื่อสิ่งพิมพ์จะตายหมด แต่ก็ไม่มีใครเชื่อ ผู้สื่อข่าวออกมาประท้วงกันใหญ่ว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะหนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นฐานันดรที่ ๔ ของสังคม เพราะฉะนั้นสื่อกระแสหลักที่เป็นสิ่งพิมพ์ (Print) ก็จะล้มหายไป สื่อที่มีความไวทางเทคโนโลยีจะเข้ามาแทน เรียกได้ว่าสื่อได้ปรับตัวไปสู่โลกยุคใหม่โดยมีสื่อออนไลน์เป็นหลัก (โสธิตา โสรัสสะ ประธานมีเดียแอนด์บล็อกเกอร์คลับ / บล็อกเกอร์ Travelista นักเดินทาง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อโซเซียลจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น สื่อที่ถูกกลดบทบาทลงมากที่สุดก็คงจะเป็นหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะถูกลดบทบาทลงมากกว่าสื่อทีวี (คณิตร โสภณณสิริ, ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์กองทัพบก, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อหลักไม่ได้ถูกลดบทบาทลง แต่สร้างความเชื่อถือศรัทธาลดลง เนื่องจากบริบทของสังคมเปลี่ยนไป ผู้คนสามารถเลือกรับเลือกบริโภคข่าวสารได้มากขึ้น จากที่เคยเชื่อสื่อหนึ่งแต่เมื่อมีอีกหลายสื่อมาให้เลือก ก็อาจจะไปเชื่อถืออีกสื่อหนึ่งที่มีการนำเสนอที่ดีกว่า ดังนั้นสื่อหลักก็ยังคงมีบทบาทอยู่เหมือนเดิม แต่ได้รับความเชื่อมั่นลดลงมากกว่า ไม่ต้องกังวลว่าสื่อออนไลน์จะทำให้สื่อหลักตาย แต่ต้องนำสื่อออนไลน์มาทำให้สื่อหลักมีความสำคัญและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นวิธีการรองรับความเปลี่ยนแปลง สื่อหลักไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ที่เกรงว่าจะหายไปแล้ว มีสื่อออนไลน์เข้ามาแทนที่นั้น ในทางกลับกันหากว่าคนต้องการดูโทรทัศน์ทางโทรศัพท์มือถือ ก็เป็นหน้าที่ที่เราจะต้องทำให้คนสามารถดูโทรทัศน์ทางโทรศัพท์มือถือให้ได้ ถ้าคนอยากฟังวิทยุบนโทรศัพท์มือถือ ก็เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องทำให้เสียงมาออกทางโทรศัพท์มือถือให้ได้ นี่คือความหมายของคำว่า สื่อออนไลน์จะทำให้สื่อหลักมีประสิทธิภาพและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะเข้าถึงประชาชนได้เร็วขึ้น และตอบสนองความต้องการของเขา (ทัศนีย์ ผลชานิก, รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

มุมมองทางวิชาการคือไม่มีสื่อไหนจะมาแทนสื่อไหนได้ แต่ละสื่อมีธรรมชาติ ความจำเป็น ความต้องการ ตอบสนองผู้รับสาร ตอบสนองประเด็นทางสังคมที่แตกต่างกัน จากที่เคยพูดกันมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์จะตายนั่น อาจจะไม่ตายแต่จะต้องปรับตัวบางอย่าง ทุกวันนี้องค์กรที่เคยทำสื่อสิ่งพิมพ์ก็เข้ามาในสื่อดิจิทัลมากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานการนำเสนอแบบสิ่งพิมพ์ แต่ปรับแพลตฟอร์ม หรือในยุคหลายสิบปีที่แล้วที่มองกันว่าภาพยนตร์จะตาย ยุคนั้นแทบจะไม่มีนักศึกษาสนใจเรียนสาขานี้เลย ขณะที่สาขาโฆษณา โทรทัศน์วิทยุ เป็นสาขาที่บูมมากในยุคนั้น ผ่านมา ๒๐ ปีตอนนี้แทบทุกมหาวิทยาลัย สาขาที่นักศึกษานิยมเรียนมากที่สุดคือภาพยนตร์ เพราะสิ่งสำคัญไม่ได้ขึ้นอยู่กับแพทเทิร์น จากเดิมเคยมองว่าภาพยนตร์คือหนังที่ฉายจอใหญ่ แท้จริงคือองค์ความรู้ที่นำเสนอผ่านภาพและเสียงเป็นภาพเคลื่อนไหว ทุกวันนี้จะเห็นว่าภาพเคลื่อนไหวกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสื่อสารในแทบทุกแพลตฟอร์ม ในยุคที่ดิจิทัลเข้ามามีการสื่อสารผ่าน วิชวลไลซ์ (Visualize) มีความสำคัญมาก โทรทัศน์ดิจิทัลเองทุกวันนี้มีปัญหา มาก ซึ่งน่าจะเกิดจากซัพพลาย (Supply) ที่มีมากกว่าดีมานด์ (Demand) แต่เมื่อผ่านไปสักพัก ผู้ผลิตเองก็จะค่อย ๆ ลดจำนวนลง อาจจะมีการควบรวมกัน ซึ่งทำให้ตลาดเกิดความสมดุลมากขึ้น ดังนั้นคิดว่ายังไม่มีสื่อใดตายอย่างแท้จริง (ดร.มานิช ชุ่มเมืองปัก คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ค่าโฆษณาของช่องทีวีช่องหลัก ๆ ค่อนข้างแพงมาก มีค่าใช้จ่ายสูง พอมีช่องทางออนไลน์มากขึ้น มีการนับตัวเลขจากยอดฟอลโลว์ (Follow) ตัวเลขพวกนี้จะมีการกระจายตัว ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์ง่ายและได้ลูกค้ามากขึ้น มีการแชร์ (Share) ต่อ ก่อให้เกิดการรับรู้อย่างทั่วถึง ในจุดที่ต้องการสื่อไปยังลูกค้าหรือคนรับสารได้ง่ายขึ้น แต่มีข้อควรระวังเรื่อง Fake News ที่เกิดมากขึ้น คนที่ให้ข้อมูลไม่มีการกลั่นกรอง ผู้รับข่าวสารเริ่มยากลำบากเพราะไม่สามารถตรวจสอบ (QC) ได้ว่าข่าวใดจริงข่าวใดปลอม จนต้องกลับไปยังแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ เพราะฉะนั้นควรมีกกลไกควบคุมทั้งสองฝ่าย ด้านคนอ่านข่าวก็จะรับสารได้ง่ายขึ้น เพราะมีตัวเลือก (Choice) ให้ตามความต้องการ (On demand) ไม่ต้องถูกยัดเยียดข้อมูล (มีณัฏฐา ภัยเยี่ยมพรพรณราย, บริษัท การค้าเงินออนไลน์ จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อกระแสหลักก็ยังคงเป็นกระแสหลัก เพราะมีความน่าเชื่อถือมากกว่าสื่อ New Media ที่มีการแชร์กัน เกิด Fake News ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็มาจากสื่อ New Media ทั้งนี้เนื่องจากสื่อกระแสหลักมีการควบคุม มีกฎกติกา หรือมีจริยธรรมสื่อ มีมาตรฐานในการเผยแพร่ข่าวสาร จึงยังเชื่อมั่นว่าสื่อกระแสหลักจะยังเป็นหลักอยู่ แม้คนเสพสื่อจะเปลี่ยนรูปแบบไป แต่ไม่ได้หมายความว่าสื่อกระแสหลักจะต้องล้มหายตายจาก แต่อาจจะเพิ่มแพลตฟอร์มให้มากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สื่อกระแสหลักต้องนำมาคิดพิจารณาในส่วนนี้ (วรพงศ์ นิภากรพันธ์, ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร กสทช., สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

จุดแข็งของสื่อหลักคือความน่าเชื่อถือ คงต้องยึดจุดแข็งนี้เอาไว้ และนำเสนอข่าวผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ควบคู่กันไป แก่จุดอ่อนที่สื่อเดิมสื่อสารช่องทางเดียว ผู้อ่านไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในทันทีที่มีข่าว (โชคชัย สุมน, บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์แนวหน้า, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารถูกย่อโลกมาไว้ใน สมาร์ทโฟน ทำให้คนส่วนใหญ่หันไปอ่านข่าวสารผ่านสมาร์ทโฟนแทน เพราะมีความสะดวก รวดเร็ว สามารถอ่านได้ทุกที่ทุกเวลา ในเมื่อแนวโน้มคนหันไปเสพสื่อบนโลกโซเชียล สื่อหลักก็ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อความอยู่รอด ด้วยการขยายช่องทางการทำสื่อบนโซเชียล เพื่อให้คนที่เสพสื่อผ่านโลกโซเชียลได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง (สุนทร ตั้งเขาทอง บรรณาธิการข่าวช่อง ๘, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ในแง่ของเครดิตสื่อหลักจะดีกว่าเพราะอาชีพคือการเสนอข่าว เสนอข่าวเท็จจริง แต่สื่อกระแสรองอาจจะฉาบฉวย คนทั่วไปถ้าจะดูข่าวก็ต้องเปิดสื่อกระแสหลักก่อน สำหรับสื่อโซเชียลไม่ว่าจะเป็นทวิตเตอร์ อินสตาแกรม สื่อกระแสหลักก็ทำเองอยู่แล้ว ดังนั้นข้อมูลอาจถูกนำเสนอโดยคนกลุ่มเดียวกัน ทำให้มีความน่าเชื่อถือไม่แตกต่างกัน แต่สื่อกระแสหลักอาจจะมียุทธศาสตร์ที่ผู้อ่านจะเต็มอิมกว่า ทวิตเตอร์อาจจะเอาหัวข้อมาสรุปสั้น ๆ (สมชาย บุญเหลือ, บรรณาธิการหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

แต่ละสื่อมีจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไป สื่อโทรทัศน์มีภาพกับเสียงครบถ้วนและมีการกลั่นกรองในระดับหนึ่งที่น่าเชื่อถือได้สูง วิชายุก็เช่นเดียวกันเป็นการสื่อสารที่ค่อนข้างรวดเร็ว ส่วนหนังสือพิมพ์คือกลุ่มที่นิยมการอ่าน การเสพข่าวแบบเก่าแต่มีความถูกต้องครบถ้วนค่อนข้างสูง น่าจะยังอยู่ได้ ในขณะที่สื่อออนไลน์เข้ามาแทรกแซงมากยิ่งขึ้น แต่ ๓ สื่อนี้ก็ถือว่ายังมีประโยชน์อยู่มากทีเดียว ในฐานะที่เป็นสื่อหลักจะต้องพยายามนำเสนอข่าวสารที่ครบถ้วนและเป็นกลางในทุกมุม

ถูกต้องเชื่อถือได้ และที่สำคัญต้องไม่ซ้ำจนเกินไป ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของผู้บริโภคให้มากที่สุด หรือต้องนำเสนอควบคู่ไปกับสื่อออนไลน์ด้วย (พิภู พุ่มแก้วกล้า, ผู้ประกาศข่าวช่อง MONO ๒๙, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

เทคโนโลยีนับจากนี้ไปอีก ๒๐ ปี ผู้สื่อข่าวหรือสื่อแทบจะไม่เหลือ ตกงานเกิน ๓๓% เพราะเทคโนโลยี AI สำนักข่าว AP ของอเมริกาใช้ปัญญาประดิษฐ์ AI ในการเขียนข่าวแทนมนุษย์มาตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๑๔ ความสามารถของ AI หนึ่งเครื่องสามารถเขียนข่าวได้ ๓๐,๐๐๐ ข่าวในหนึ่งเดือนสามารถประหยัดคนไปได้จำนวนมาก และยังระบุได้ด้วยว่า AI เป็นผู้เขียนข่าวฉบับนี้ ทั้งนี้สำนักข่าว AP มีสื่อหลายฉบับๆที่มีผู้อ่านเป็นกลุ่มนักศึกษา ถ้อยคำ (Wording) ที่ใช้ก็จะสอดคล้องตรงใจกับผู้อ่าน ส่วนฉบับที่ผู้อ่านเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ถ้อยคำที่ใช้ก็จะเป็นทางการ AI สามารถกำหนดได้หมด และในอนาคตผู้คนจะต้องใช้เทคโนโลยีมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้สื่อข่าวจะเป็นหนึ่งในสิบอาชีพที่จะถูก AI แย่งงานเพราะทางด้านสื่อสารมวลชน สามารถใช้เทคโนโลยีทำแทนมนุษย์ได้ทุกประเภทงาน สิ่งที่สื่อสารมวลชนจะต้องรู้คือจะต้องศึกษาการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อประหยัดต้นทุน เพราะ AI สามารถทำได้แม้กระทั่งอ่านข่าวและอ่านยังได้แม่นยำ (พ.ต.อ.ปองพล เอี่ยมวิจารณ์, ผู้ช่วยนายเวร สบ.๔ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

แนวโน้มของสื่อมวลชนในยุคที่โลกมีการสื่อสารที่กว้างไกล ฉับไว และหลากหลายช่องทางให้เลือกรับ วงการสื่อสารมวลชนถูกเปรียบเทียบกับ ทบพวน ตั้งคำถามต่อการทำหน้าที่ นอกจากนี้คนทุกคนยังสามารถเข้ามาทำหน้าที่สื่อได้หมดทุกคน ด้วยเทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย มีทักษะการสื่อสารที่ดีไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างของความเป็นสื่อมืออาชีพที่ควรจะได้รับ ความเชื่อมั่น และเป็นเสมือนแหล่งข้อมูลสำคัญในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนทั่วไป โดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

๒.๑ การคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้คัดกรองเนื้อหาที่จะสื่อสารไปยังประชาชน

๒.๒ สื่อมวลชนต้องยกระดับเนื้อหาของข่าว เพื่อนำเสนออย่างเจาะลึกและมีชั้นเชิง

๒.๓ มีการส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณในทุกระดับโครงสร้างทางสังคม

๒.๔ ส่งเสริมเกียรติภูมิของวิชาชีพ ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความมีอิสระและเสรีภาพของสื่อที่ต้องตั้งมั่นอยู่ในศรัทธาของประชาชน

๒.๕ มีกลไกในการตรวจสอบ และลงโทษสื่อที่กระทำความผิด

ในส่วนนี้มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งมีประเด็นการนำสื่อมวลชนเข้ามามีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนส่วนต่าง ๆ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เรื่อง การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงต่าง ๆ ซึ่งสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็น Blogger , Youtuber หรือ Influencer มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เรื่องการใช้สื่อและสื่อมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อ

สร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาพทางสังคม เรื่อง สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครอง การใช้เทคโนโลยีและสื่อ ตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา และการสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ ตลอดจนควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ โดยศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินแนวโน้ม สถานการณ์ปัญหาโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และสร้างความพร้อมของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับ ภาวะฉุกเฉินจากโรคระบาดต่าง ๆ ยกตัวอย่างกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) ซึ่งสื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับโรค และเรื่องส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปรับปรุงกลไกรัฐและพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชนให้รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ยกตัวอย่างกรณีการเสียชีวิตของพญามาเรียม และกรณีปัญหาหมอกพิษจากฝุ่น PM ๒.๕

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เรื่อง ประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกันในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้ง ส่งเสริม และเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติพร้อมทั้ง มีระบบการรับเรื่องร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ

๓. มาตรฐานการกำกับดูแลสื่อมวลชน

สื่อมวลชน ถือเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญ ในการนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน กลุ่มทางสังคม และองค์กรได้ทราบข่าวคราวปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย อันอยู่บนพื้นฐานของ

เสรีภาพในการแสดงออกหรือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อสารโดยวิธีอื่น ๆ การเสนอข้อมูลข่าวสารให้สาธารณชนได้รับทราบถึงเรื่องราว ปัญหา และบริบทเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา รวมถึงการเป็นสื่อกลางอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อันมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน ทั้งนี้การนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ย่อมส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ตลอดจนการแสดงออกทางพฤติกรรมของประชาชน ซึ่งอาจจะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือในทางตรงกันข้ามก็อาจนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคมก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องกำหนดกลไกมากำกับควบคุม จำกัดและปิดกั้นการนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูล โดยกลไกของรัฐจะต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายภายในประเทศในการจำกัดเสรีภาพในการพูดหรือเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน

ปัจจุบันหลายประเทศได้พยายามกำหนดมาตรการในรูปแบบของกฎหมายสารบัญญัติหรือกฎเกณฑ์แห่งวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อป้องกันการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารที่สร้างความเกลียดชังโดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ ซึ่งอาจเป็นการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนที่จะเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร แสดงความเห็น แสดงทัศนคติ หรือกระจายข้อมูลข่าวสารที่อาจมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในวงกว้าง ดังนั้น สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรกำกับกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม จึงได้ร่วมกันสร้างหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในการใช้กำกับดูแลสื่อ เพื่อควบคุมการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม มีเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทั้งนี้ในส่วนของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนั้น นับว่าเป็นหนึ่งในกรอบมาตรฐานที่กำหนดบทบาทหน้าที่และเป้าหมายในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรกำกับกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม นำเอามาใช้ในการกำกับดูแลการนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารก็คือ การควบคุมและกำกับตนเอง (self-censorship) ซึ่งสื่อมวลชนในระดับต่าง ๆ อาจได้รับสิทธิจากแนวทางปฏิบัติ ระเบียบ หรือกฎหมายที่ให้อำนาจในการควบคุมและกำกับตนเองของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ หรืออาจถูกภาครัฐที่มีอำนาจกำกับดูแลสื่อมวลชนโดยตรงใช้อำนาจเข้าแทรกแซงเพื่อเซ็นเซอร์เนื้อหา ตัวอย่างเช่น การกำหนดระบบการจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหารายการโทรทัศน์ (self-rating) เพื่อเตือนให้สาธารณชนที่รับชมรายการได้ทราบถึงภาพรวมของเนื้อหาที่นำเสนอ รวมไปถึงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แนะนำเด็กและเยาวชนในการรับชมด้วย

นอกจากการกำกับดูแลสื่อมวลชนผ่านกลไกของรัฐ และการควบคุมและกำกับตนเอง โดยองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนแล้ว ประชาชนทั่วไปยังเป็นส่วนสำคัญในการกำกับดูแลสื่อฯ โดยเฉพาะในยุคที่สื่อออนไลน์และโซเชียลเน็ตเวิร์ก เข้ามามีบทบาทต่อวงการสื่อมวลชนอย่างมาก

ในปัจจุบัน มาตรการกำกับดูแลของทั้งภาครัฐและองค์กรวิชาชีพอาจยังไม่ครอบคลุม ไม่เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ผลตอบรับของประชาชนต่อการนำเสนอข้อมูลของสื่อ จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการกำกับดูแล เช่น หากมีสื่อใดนำเสนอข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ประชาชนสามารถนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องมาคัดค้านได้ หรือรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อที่นำเสนอข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้นได้

รัฐบาลต้องให้อิสระและความคุ้มครองสื่อที่เสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเป็นธรรม (อรรถสิทธิ์ เรื่องศักดิ์ประชา, กอง บก.vacationistmag.com, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง สื่อต้องทำหน้าที่เป็นกลางต้องนำเสนอข้อมูลความเป็นจริง เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนที่ดีต้องไม่ลำเอียง ต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและนำเสนออย่างตรงไปตรงมา โดยไม่มีการปิดบังเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ใครด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับสื่อมวลชนในยุคใหม่อาจจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะเมื่อนำเสนออะไรรวดเร็วเกินไป แล้วเกิดความผิดพลาดต้องรีบออกมาแก้ไขอย่าปล่อยผ่าน (พิญ พุ่มแก้วกล้า, ผู้ประกาศข่าวช่อง MONO ๒๙, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

หลักการที่ใช้ในการกำกับดูแลจรรยาบรรณของสื่อ คือ ๑. มาจากตัวกฎหมายของรัฐเอง แต่ต้องยอมรับว่าองค์กรที่ควบคุมคือ กสทช.จากกรณีเหตุการณ์ที่ยังที่โคราชจะพบว่า กสทช.ไม่มีอำนาจที่จะจัดการกับสื่อได้มากนัก ทำได้เพียงเรียกมาตักเตือนแต่ไม่สามารถดำเนินการในสิ่งที่ป็นรูปธรรมได้ คิดว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน กสทช. ไม่ได้มีผลต่อการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมากนัก ๒. การกำกับดูแลกันเองภายในกลุ่มวิชาชีพ เช่น นักข่าวจะมีสมาคมนักข่าว แต่ก็มีปัญหาเช่นเดียวกันคือสมาคมนักข่าว สมาคมวิชาชีพไม่ได้มีเครื่องมือในการที่จะดำเนินการใด ๆ ได้ เพียงแค่ออกแถลงการณ์ ส่งจดหมายตักเตือน เป็นการออกมาเรียกร้องว่าสื่อทำสิ่งไม่ดี ทำสิ่งที่ผิดพลาดส่วนสุดท้ายเป็นส่วนที่น่าจะสำคัญที่สุดในปัจจุบัน คือการกำกับโดยประชาชน โดยการให้ฟีดแบ็ค (Feedback) ถ้าทำไม่ดีประชาชนจะไม่ดู จะไม่ติดตาม แต่ต้องยอมรับว่าไม่ใช่ประชาชนทุกคนที่จะรู้สึกรู้ว่ามีปัญหากับการทำงานของสื่อฯ ที่ไม่มีจริยธรรม เพราะถ้าไปติดตามดูคอมเมนต์ (Comment) ในออนไลน์ จะเห็นว่ามีการแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย อย่างไรก็ตามก็เห็นว่าแนวโน้มของประชาชนที่จะออกมาวิพากษ์วิจารณ์สื่อมีมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีที่ประชาชนเห็นว่าตนเองมีอำนาจที่ออกมาพูดแล้วสื่อฯ จะต้องฟัง แต่อาจจะไม่ได้มีพลังมากนักเพราะจำนวน ไม่ใช่ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะลุกขึ้นมาทำอะไรพร้อม ๆ กันได้ สิ่งที่ทำให้ประชาชนตระหนักเรื่องนี้อาจจะต้องย้อนกลับไปหน่วยงานของรัฐ เช่น กสทช. หรือองค์กรวิชาชีพจะต้องพยายามพูดเรื่องนี้ให้มากขึ้นว่า เมื่อสื่อทำไม่ดี คนที่มีอำนาจควรลุกขึ้นมาออกสื่อเหล่านั้นว่าไม่ควรทำก็คือ ประชาชน อาจจะทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิพลังอำนาจในการที่ออกมารวมตัวกันและเรียกร้องจริยธรรมของสื่อ ต้องมีแนวทางที่ชัดเจนออกมาว่าองค์กรสื่อฯ ได้ออกมาดำเนินการอย่างไร เช่น มีการประชุมหารือกันในที่ทำงานว่าเกิดปัญหาอะไรทำไมในสถานการณ์นั้นจึงรายงานข่าวไปแบบนี้ ถ้าต่อไปเกิดเหตุการณ์คล้ายแบบนี้จะมีบทเรียนอะไรจากการทำงานที่ผ่านมา เพื่อทำให้ความผิดพลาดไม่เกิดขึ้นอีก ที่สุดแล้ว ๓ ส่วนของการกำกับดูแลสื่อจะต้องทำงานไปด้วยกันคือ ส่วนของภาครัฐ ผ่านกฎหมายหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น กสทช. ส่วนขององค์กรวิชาชีพและส่วนของประชาชน ถ้าเข้มแข็งได้ทั้ง ๓ ส่วนนี้ และทำงานร่วมกัน แม้อาจจะไม่เห็นผลในเร็ววันนี้ เพราะแทบไม่มีส่วนใดเลยที่มีอำนาจที่จะไปจัดการกับสื่อได้ จากที่ทุกวันนี้สื่อเป็นเรื่อง

ของธุรกิจ การแข่งขัน การแย่งชิงเรตติ้ง (Rating) แต่ในระยะยาว ถ้าพยายามทำให้ ๓ ส่วนนี้ได้ทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะส่วนของประชาชนได้ตระหนัก โดยเฉพาะคนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มแรกที่น่าจะทำคือกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเริ่มรู้สึกไม่พอใจกับการนำเสนอของสื่อฯ ถ้าวันหนึ่งเกิดเหตุที่ใกล้ตัวควรจะทำอย่างไร จะต้องทำงานร่วมกันและพยายามทำให้ประชาชนกลุ่มผู้ชมได้ลุกขึ้นมาแสดงสิทธิ์แสดงเสียงของตนเอง เพื่อเรียกร้องให้องค์กรสื่อจะต้องปรับตัว หรือต้องทำให้การทำงานมีจรรยาบรรณ มีจริยธรรมในการทำงานมากขึ้น (ดร.มานิช ชุ่มเมืองปัก คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อปัจจุบันการควบคุม (Control) ยากขึ้น เป็นยุคของ Citizen Reporter ใคร ๆ ก็รายงานข่าวได้ ไม่จำเป็นต้องมีองค์กรสังกัดเหมือนเมื่อก่อน สื่อถูกควบคุมโดยพลเมือง การรายงานจะถูกต้อนหรือไม่ถูกต้อน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐบาล แต่ประชาชนจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจเป็นหลัก (โสธิตา ไสร้สยะ, ประธานมีเดียแอนด์บล็อกเกอร์คลับ / บล็อกเกอร์ Travelista นักเดินทาง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

การให้ความสำคัญกับแนวทางการปฏิรูปสื่อเป็นเรื่องที่ดี แต่การที่จะวางแผนจะทำยุทธศาสตร์ชาติ คิดว่าเวลา ๒๐ ปีนานเกินไป สามารถกำหนดได้แต่ควรต้องมีการปรับเปลี่ยนทุก ๓-๕ ปี มีการทบทวนไม่ใช่ยึดยุทธศาสตร์ตรงนั้นอย่างเดียว เพราะอย่างที่ทราบคือเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็ว (Convergent) อย่างที่เห็นคือ สื่อใหม่ (New Media) เข้ามามีบทบาทในกระแสสังคมเยอะ ดังนั้นการจะไปกำหนดกรอบตายตัวเกินไป มองว่าอาจจะไม่เป็นผลดีนัก ในการที่เราจะปรับกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในส่วนทางด้านสื่อสารมวลชนมากกว่า (วรพงศ์ นิภากรพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร กสทช., สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อมวลชนมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและบางครั้งสามารถชี้นำความคิดของคนในสังคมได้ด้วย หากเราดูว่าเป็นจุดแข็งก็คือจุดแข็ง แต่ถ้ามองว่าเป็นจุดอ่อนก็เป็นจุดอ่อนได้ ถ้ามองให้แง่ของผลประโยชน์ฝ่ายตนก็จะพยายามชี้นำสื่อให้นำเสนอประเด็นที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตนเองและสังคมก็จะคล้อยตาม ซึ่งถ้าผลประโยชน์นั้นส่งผลต่อสาธารณะก็จะเป็นสิ่งที่ดี เป็นการนำความได้เปรียบของสื่อฯ ที่พูดไปแล้วมีคนฟังในวงกว้าง พูดแล้วเสียงดังได้รับความสนใจ แต่สิ่งที่จะนำมาให้สื่อมวลชนพูดควรเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อสาธารณชนจริง ๆ ซึ่งตรงนี้เป็นสิ่งที่ยากในการตัดสินใจว่า สื่อฯ ที่ออกมาเป็นความจริง น่าเชื่อถือ หรือไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นการที่รัฐบาลเห็นความสำคัญและหยิบยกมาเป็นยุทธศาสตร์ชาติจึงเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องทำนโยบายส่วนนี้ไปสู่การปฏิบัติจริงให้ได้ ซึ่งสิ่งที่ยากคือมาตรฐานหรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่เป็นข้อตกลงในการตอบสนองเป้าหมายในการให้สื่อฯ นำเสนอข่าวสารที่ชี้นำสังคมไปในทางที่ดี เป็นประโยชน์ และสร้างความเสมอภาคในสังคมได้ด้วย มิฉะนั้นสังคมก็จะเกิดความเหลื่อมล้ำ คนที่มีความพร้อมมากกว่าก็จะเข้าถึงผลประโยชน์ได้มากกว่า ในขณะที่ฝ่ายที่ด้อยกว่าไม่สามารถเข้าถึงสิ่งที่ตนเองต้องการ เพราะไม่มีใครบอก ถ้ารัฐบาลให้ความสำคัญกับประเด็นนี้โดยนำสื่อมวลชนมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม สิ่งที่รัฐบาลจะต้องทำคือ ทำให้นโยบายนี้แปลงไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จะเริ่มจากเครื่องมือใดก่อน เช่น การออกกฎหมาย มาตรการ ระเบียบจรรยาบรรณ มาตรฐานวิชาชีพ ฯลฯ เป็นสิ่งที่จะต้องทำให้เป็นมาตรฐาน (ทัศนีย์ ผลชานิกโก, รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

อย่างไรก็ดีในส่วนของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนั้น แสดงให้เห็นว่าภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารมวลชนว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน แต่ในส่วนของแนวทางปฏิบัติ แผนยุทธศาสตร์ที่มีรายละเอียดและเป็นรูปธรรมนั้น ทั้งกลุ่มนักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความชัดเจน โดยมาตรฐานการกำกับดูแลสื่อมวลชนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์อย่างก้าวกระโดด มาตรการที่ใช้กำกับดูแลสื่อ ก็ควรมีความยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ

๔. หลักจรรยาบรรณ และ จริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ได้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอข่าว เพิ่มช่องทางที่สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) พฤติกรรมในการเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดียส่งผลให้ “ทุกคนเป็นสื่อได้” เพราะถูกออกแบบให้ใช้ง่ายบนโทรศัพท์มือถือ ทุกคนสามารถนำเสนอข่าวผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อดังกล่าวมีอิทธิพลเรื่องความเร็วของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร (เทียนทิพย์ เดียวกี, ๒๕๕๙) นักวิชาชีพวงการสื่อสารมวลชนถือได้ว่าได้รับผลกระทบโดยตรง ความรวดเร็วที่เกิดขึ้นทำให้การเสนอข้อมูลข่าวสารไม่มีความรอบคอบเท่าที่ควร (เทียนทิพย์ เดียวกี, ๒๕๕๙)

ความรวดเร็วและความหลากหลายของข้อมูล ทำให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริงเกิดข่าวลือเกิดความคิดเห็นที่ตรวจสอบไม่ได้ มีแรงกดดันให้สื่อบางสื่อลดเพดานจริยธรรมลง หันไปทำข่าวที่เต็มไปด้วยอารมณ์สีเสียดเรตติ้งของผู้ชม เพิ่มพื้นที่การขายข่าวเพื่อความอยู่รอดขององค์กร สาธารณชนเริ่มตั้งคำถามตอบประเด็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การเข้าถึงข้อมูลหรือการนำข้อมูลที่มืออยู่ในออนไลน์มาใช้โดยไม่ได้ขออนุญาต หรือขาดการอ้างอิงที่ถูกต้อง เกิดความสับสนต่อการนิยามใครคือนักข่าว ในเมื่อใคร ๆ ก็สามารถที่จะเผยแพร่ข้อมูลและรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ปัญหาจริยธรรมสื่อในปัจจุบันตกต่ำมากขึ้น เช่น การนำเสนอข่าวเกินจริง ใส่ความคิดเห็น ตั้งตนเองเป็นผู้พิพากษาผู้ตราผู้ตกเป็นข่าว ไม่แยกแยะระหว่างผลประโยชน์องค์กรกับส่วนรวม สาเหตุอาจเกิดจากคนในแวดวงวิชาชีพไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ หรือตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม (อิสราณิวส์, ออนไลน์, ๒๕๕๘)

ที่ผ่านมาในวงการวิชาการด้านสื่อมวลชนและวิชาชีพ ได้ร่วมระดมความคิดเห็นผ่านบทความวิชาการ งานวิจัย บทสัมภาษณ์ หรือเวทีการประชุมสัมมนาวงการวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางร่วมกัน ในการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณกลุ่มคนที่ทำงานในวงการสื่อสารมวลชน โดยได้ข้อสรุปแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณ ดังนี้

๑. ระดับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชน ควรสร้างความตระหนักในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อแก่ผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงาน การประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน (เทียนทิพย์ เดียวกี, ๒๕๕๙)

๒. ระดับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้องค์กรหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมจริยธรรมวิชาชีพของสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ศิริวรรณ อนันต์โท, ๒๕๕๘)

ทั้งนี้กระบวนการทำงานระดับผู้บริหารในองค์กรสื่อมวลชนควรมีการวางมาตรการการรับบุคคลเข้าทำงานในองค์กร ให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นและควรออกใบอนุญาตผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเมื่อกระทำผิดสามารถยึดคืนได้ (วัฒน์ ภูวทิศ, ๒๕๕๖)

ส่วนระดับผู้ปฏิบัติการในองค์กรสื่อมวลชน ควรช่วยกันตรวจสอบการกรอกร่องข่าวสารก่อนออกสู่สาธารณะ (เทียนทิพย์ เดียวกัน, ๒๕๕๙) ลดความเสี่ยงในผิดพลาดด้วยการประชุมโต๊ะข่าวในกองบรรณาธิการแสดงให้เห็นว่าได้ผ่านกระบวนการถกเถียงแสดงความคิดเห็นร่วมกันมาแล้ว (การดา ร่วมฟูม, ๒๕๕๗)

๓. ระดับสถาบันการศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการต่าง ๆ มีส่วนสำคัญที่จะเน้นย้ำถึงความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อมวลชนในระบบการเรียนการสอนและควรปูพื้นฐานสร้างนักข่าวรุ่นใหม่ตั้งแต่ระดับเยาวชนด้วย (สุทธิชัย หยุ่น, ๒๕๕๕)

คำว่า "ผิดจากนี้ไม่ใช่เรา" คำนี้ทำให้มีความระแวงระวังในการรายงานข่าวการมีจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน ซึ่งปัจจุบันนี้สื่อยุคใหม่ไม่จำเป็นต้องมี แต่สื่อเก่าก็ยังยึดหลักนี้อยู่เพราะผ่านการเป็นนักข่าวนักหนังสือพิมพ์มาก่อน ซึ่งจะทำให้ต้องระมัดระวังตัวเองจากภายนอกมีความรอบคอบ ไม่กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รายงานข่าวทุกอย่างด้วยความเป็นกลาง มีความรับผิดชอบต่อสังคม (คุณโสธิตา โสรัสสะ ประธานมีเดียแอนด์บล็อกเกอร์คลับ / บล็อกเกอร์ Travelista นักเดินทาง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

รัฐบาลหรือยุทธศาสตร์ชาติที่วางไว้ ๒๐ ปีควรทำระบบ Big Data ให้สัมผัสได้จริง คือการใส่ข้อมูลจริง ความมั่นคง มั่งคั่ง ต้องเป็นข้อมูลที่จริง ไม่ใช่ข้อมูลที่ปั้นกัน อย่างกรณีไวรัส COVID เกิดการปั่นราคาของหน้ากากอนามัย เป็นข่าวสารที่เกิดความเสียหายกับเศรษฐกิจกับผู้บริโภคต่าง ๆ มากมาย ถ้ารัฐบาลมีสื่อที่ให้เป็น Big Data ผู้คนสามารถนำข้อมูลนี้มาใช้ได้จริง ๆ การปั่นราคาจะเกิดขึ้นน้อย (มีณณ์รญาห์ แยมพรรณราย, บริษัท การค้าเงินออนไลน์ จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อกระแสหลักมีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะมีกฎกติกา มีการกำกับดูแลที่เป็นระบบ แต่สื่อออนไลน์ไม่ว่าใครก็เป็นสื่อได้ แต่ความน่าเชื่อถือไม่มี ทั้งนี้สื่อกระแสหลักเองก็ต้องปรับไม่ทำตามกระแสมากนัก เรื่องของจริยธรรมสื่อฯ ถ้ายึดตามหลักได้ มีจรรยาบรรณ เชื่อว่าความน่าเชื่อถือยังคงอยู่กับสื่อกระแสหลักแน่ ๆ (วรพงศ์ นิภากรพันธ์, ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร กสทช., สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ถึงแม้ยุคจะเปลี่ยนไป ถ้าสื่อฯ ยึดมั่นในเรื่องการสื่อสาร ทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ดีไม่ว่าจะยุคไหน โดยเฉพาะยุคนี้เป็น การ Copy / Paste เวลาออกไปทำข่าวมีนักข่าวแค่ ๓ คน แต่ออนไลน์มีถึง ๒๐ กว่าราย เนื้อหาก็คงมาจากสิ่งที่พิมพ์ออกไป ซึ่งบางแง่มุมคิดว่าดีเพราะเป็นการเผยแพร่ไปสู่ทุกกลุ่ม แต่ต้องไม่เปลี่ยนแปลงสาระหลัก ผู้รับข่าวสารเมื่อรับทราบจะได้ปรับตัว ได้รู้ นำไปใช้อย่างถูกต้อง ส่วนใหญ่สื่อที่ยังอยู่ก็เป็นสื่ออาวุโส อยู่กันมานาน รู้กันว่าข้อมูลที่ต้องการสื่อคือ

อะไร มีความสำคัญอย่างไร สื่อยุคใหม่จะต้องระมัดระวังเรื่องความเร็ว และเรื่องการใช้อารมณ์ ในการนำเสนอ (ปรีชา มีชำนาญ, ผู้สื่อข่าว Mcot บริษัท อสมท จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อมวลชนที่ดีจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง ต้องทำหน้าที่เป็นกลาง นำเสนอข้อมูลความเป็นจริง เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนที่ดีต้องไม่ลำเอียง ต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และนำเสนออย่างตรงไปตรงมา โดยไม่มีการปิดบังเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ใครด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนที่แตกต่างกันคือ สื่อมวลชนในยุคใหม่อาจจะต้องมีความรับผิดชอบต่อมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะเมื่อนำเสนออะไรรวดเร็วเกินไปแล้วเกิดความผิดพลาดต้องรีบออกมาแก้ไขอย่าปล่อยผ่าน (พิภู พุ่มแก้วกล้า, ผู้ประกาศข่าวช่อง MONO ๒๙, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

การเป็นสื่อมวลชนที่ดี อยู่ที่คุณธรรม จริยธรรมของคนทำข่าว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอดีตหรือปัจจุบัน (สุนทร ตั้งเขาทอง บรรณาธิการข่าวช่อง ๘, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

กรมประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นสื่อของภาครัฐ ดังนั้นจึงเป็นเสมือนแหล่งอ้างอิง ดำเนินการโดยข้าราชการ เป็นองค์กร เป็นหน่วยงานที่ถูกต้องตามกฎหมายรองรับข้อมูล สิ่งที่น่าเสนอออกไปจะต้องถูกต้องและเชื่อถือได้ ซึ่งก็จะยากกับสื่อในสังกัดว่า ข้อมูลที่จะเลือกมานำเสนอ ต้องเป็นข้อมูลที่ประชาชน 'ต้องรู้' เพราะถ้าไม่รู้ก็จะเสียสิทธิ์ ให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ลำดับถัดไปคือ ข้อมูลที่ประชาชน 'ควรจะรู้' ข้อมูลเหล่านี้ประชาชนสามารถนำไปพัฒนาตนเองเพื่อให้แข่งขันกับคนอื่นได้ หรือนำไปสอนลูกหลานทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น และข้อมูลสุดท้ายที่จะนำเสนอคือ ข้อมูลที่ประชาชน 'อยากรู้' ซึ่งเป็นไปตามวัย อาชีพ สังคม ความชอบ ไลฟ์สไตล์ของแต่ละคน ดังนั้นถ้าประชาชนอยากรู้เรื่องใด เราจะนำเรื่องนั้นมาบวกกับ ๒ ประการแรกเพื่อตั้งให้ประชาชนมารับฟัง เช่น หากชอบเพลงลูกทุ่งก็จะนำข้อมูลหนัก ๆ มานำเสนอในเพลงลูกทุ่งเพื่อดึงคนเข้ามาก่อน นี่คือหลักในการเลือกข้อมูล แต่จะจัดลำดับเรื่องใดก่อนหลังคือ ต้องรู้ ควรรู้ และ อยากรู้ ซึ่งมาจาก ๒๐ กระทรง ๑๕๓ กรม ซึ่งเป็นแหล่งข่าวโดยตรงจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ สามารถอ้างอิงได้ว่าเป็นข่าวจากหน่วยงานใด โดยใคร เมื่อใด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนที่บริโภคข่าว (ทัศนีย์ ผลชานิก, รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สื่อมวลชนในยุคโซเชียลมีเดีย (Social Media) ในปัจจุบันยังคงมีประเด็นให้วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน หรือความถูกต้องเหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร อาทิ กรณีถ้าหลวง การปล้นร้านทองที่ลพบุรี เหตุกราดยิงที่โคราช สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-๑๙ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน นายทุนเจ้าของสื่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ ในการสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับสื่อมวลชน มีกฎกติกาที่ชัดเจนมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสังคมที่เข้มแข็งในการตรวจสอบคัดกรองสื่อ พัฒนาและปรับใช้เทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ปัญหา อุปสรรค และ ผลกระทบ

จากสถานการณ์และแนวโน้มทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่มีการปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเรื่องของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ Facebook Youtube Line และ Twitter ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของสื่อมวลชนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของคุณภาพของเนื้อหาสาระ ต้นทุนและรายได้จากการดำเนินการ รวมถึงบทบาทของผู้บริโภคสื่อกลายเป็นผู้ผลิตสื่อเสียเอง ผู้บริโภคสื่อบางส่วนสามารถเป็นทั้งผู้รับและผู้คิดหรือสื่อสารส่งต่อข้อมูลออกไป โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในปัจจุบันที่บริโภคสื่อและข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ทั้งในด้านการสร้างสรรค์ หรือ ทำลาย ก็อยู่แค่ปลายนิ้ว ซึ่งต้องระมัดระวังในขณะเดียวกัน สำหรับจริยธรรมในการทำหน้าที่ ในบางกรณีสื่อยังขาดจริยธรรมในการทำหน้าที่ ทำให้มีการเสนอข่าวไม่เหมาะสมมากกว่าการนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับสาธารณชนทำให้เนื้อหาของข่าวในบางสื่อเป็นเนื้อหาที่ไม่มีคุณค่าเพียงพอสำหรับประเทศชาติและประชาชน ประกอบกับ ประชาชนผู้เสพสื่อยังไม่อาจแยกแยะคุณภาพของสื่อ ยังไม่เข้าใจจริยธรรมของสื่อ ทำให้มีประชาชนจำนวนมากสนับสนุนสื่อที่ไม่มีมาตรฐานด้านคุณภาพ นอกจากนี้ ข้อมูลและข่าวสารที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารที่เป็นโทษหรือไม่เป็นประโยชน์ อาทิข่าวลวงและข่าวปลอม

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นกรอบแนวทางพัฒนาประเทศระยะ ๒๐ ปี ถ้าเราศึกษาให้ละเอียดจะพบว่า ใน ๒๐ ปีที่เหมือนยาวนาน จะแบ่งเป็นช่วงๆละ ๕ ปี ดังนั้นในมุมมองเห็นว่ามี ความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน เพราะเขียนจากสภาพปัจจุบันแต่ต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในทุกช่วง เช่น กำหนดให้มีการทบทวนประเมินผลทุกๆ ๕ ปี ก็ควรดำเนินการให้ได้ตามที่วางแผนไว้ (ทัศนีย์ ผลชานิก ร่องอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

เบื้องต้นของยุทธศาสตร์ด้านการสื่อฯ ยังไม่ทราบในรายละเอียด แต่หลักการมีความสำคัญในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ หรือระดับองค์กร การปรับยุทธศาสตร์เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง ถ้าไม่หยิบยกเรื่องสื่อฯขึ้นมา ก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จแต่ถ้ายกขึ้นมาเป็นยุทธศาสตร์ เป็นนโยบายหลักของชาติ ก็จะสามารถทำงานไปด้วย สื่อสารไปด้วยให้คนได้รับรู้ ผลการขับเคลื่อนก็จะประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคที่ต้องเจอปัญหาเกี่ยวกับ COVID มีทั้ง Fake News ข่าวปลอม แต่ถ้ามีการสื่อสารที่ดี เช่น มีมาตรการควบคุมดูแลฝึ้น้อยที่อยู่ในชุมชนชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนี้ไม่ต้องกังวลเพราะมีการควบคุม การสื่อสารมีความสำคัญมากแต่ต้องละเอียดถี่ถ้วนและมียุทธศาสตร์ในการสื่อในทุกเรื่องที่จะต้องทำ (ปรีชา มีชานานู, ผู้สื่อข่าว Mcot บริษัท อสมท. จำกัด, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มีความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันพอสมควร หนึ่งคือในเรื่องการใช้เทคโนโลยี เพราะโลกของเรากำลังอยู่ในช่วงที่ต้องถูกเทคโนโลยี Disrupt หรือพลิกโลกเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนบางคนยังมองไม่เห็นและยังคิดว่าจะไม่เปลี่ยนแปลงจะทำแบบเดิม แต่พอถึงจุดหนึ่งจะไม่มีแบบเดิมที่ขอให้ทำก็จะต้องเปลี่ยนแปลง อยู่ที่เลือกเปลี่ยนแปลงหรือสุดท้ายแล้วจะเป็นคนที่ถูกเปลี่ยน รัฐบาลในแผนยุทธศาสตร์ ๒๐ ปีจะเห็นว่ามีการกล่าวถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้และการใช้สื่อในการสร้างความเสมอภาค ซึ่งตรงนี้การใช้สื่อจะช่วยได้อย่างมากหากว่าได้รับการตอบรับจากภาคส่วนต่าง ๆ และทำไปในทิศทางเดียวกัน ก็จะทำให้เกิดความเสมอ

ภาคใต้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดที่จะถูกนำไปใช้ด้วย คำว่า ‘เสมอภาค’ จะต้องมองให้ขาดว่าคืออะไร ยกตัวอย่าง คนในชุมชนเมืองได้รับข่าวสารง่ายสะดวกสบายจะเห็นโอกาสของชีวิตมากกว่า แต่คนที่อยู่ตามชนบทอาจจะพลาดโอกาสของชีวิต แต่ว่าการใช้สื่อให้สามารถกระจายข่าวสารให้ถึงพี่น้องในชนบท เขาก็จะได้รับโอกาสเช่นกัน (พ.ต.อ.ปองพล เอี่ยมวิจารณ์, ผู้ช่วยนายเวร สป.๔ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓) หลายคนเป็นห่วงคือ ๒๐ ปีหลังจากนี้ไม่มีใครสามารถคาดคะเนได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นบ้าง อะไรจะเข้ามา Change (เปลี่ยนแปลง) เข้ามา Disrupt (ทำลาย) หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ถ้าแผนยุทธศาสตร์ตีกรอบแน่นหนาจนเกินไป จนแก้ไขยาก หรือวางแนวทางให้ประชาชนรู้สึกอึดอัดที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ระหว่างทางก็จะลำบาก ถ้าทำให้เปลี่ยนไปได้ปีต่อปี เดือนต่อเดือน หรือวันต่อวันก็น่าจะทำให้การทำงานของสื่อสารมวลชนรวมถึงภาคส่วนอื่นๆ ง่ายมากขึ้น (พิญ พุ่มแก้วกล้า, ผู้ประกาศข่าวช่อง MONO ๒๘, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

อย่างไรก็ดีจากร่างแผนปฏิรูปประเทศ ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสอดคล้องกับร่างยุทธศาสตร์ชาติ ในส่วนยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ข้อ ๑.๒ การพัฒนาศักยภาพในการป้องกันประเทศพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทั้งทางทหารและภัยคุกคามอื่น ๆ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ข้อ ๒.๑ การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ มุ่งเน้นที่การพัฒนาเพิ่มผลิตภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่มูลค่า ข้อ ๓.๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “และยุทธศาสตร์ที่ ๖ ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ข้อ ๖.๓ การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และโครงสร้างของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีขนาดที่เหมาะสม ทันสมัย มีขีดสมรรถนะสูง และสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่า และเทียบได้กับมาตรฐานสากล สามารถรองรับกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้น และทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุป

ในบทนี้ เป็นการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีการใช้ข้อมูลในเชิงคุณภาพมาสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากสื่อสารมวลชน และ ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านสื่อสารมวลชน ทั้งนี้ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์การดำเนินงานการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน และการปรับตัวของสื่อสารมวลชน

กล่าวนำ

บทที่ ๔ เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชนและการปรับตัวของสื่อสารมวลชน เครื่องมือในการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสื่อมวลชน ให้สามารถสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

วิเคราะห์การดำเนินงานของสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบัน สื่อดั้งเดิมซึ่งเป็นสื่อหลักในสังคมกำลังอยู่ในระหว่างการปรับตัวในยุคที่การสื่อสารโลกาภิวัตน์เข้ามาเป็นเทรนด์ใหม่ มีเครื่องมือการสื่อสารทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง สมาร์ททีวี โทรทัศน์ดิจิทัล (Digital television) รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) เข้ามามีบทบาทอย่างมาก องค์กรสื่อสารมวลชนจึงจำเป็นต้องปรับแนวความคิดและกระบวนการผลิตให้ทันต่อเทคโนโลยีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการนำเสนอข่าว ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์และรูปแบบการนำเสนอ ในขณะที่เดียวกันภาครัฐที่เล็งเห็นความสำคัญของสื่อสารมวลชนในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ให้การส่งเสริม สนับสนุน และการกำกับดูแลให้การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมายด้วย

ในกรณีนี้สามารถนำทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชนมาอธิบายการดำเนินงานของสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน คือ ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด (Communication Technology Determinism) โดยแนวทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารกับสังคม สามารถพิจารณาได้ใน ๒ มุมมอง

๑. แนวคิดที่ว่าเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป จะสร้างผลกระทบอะไรให้เกิดขึ้นกับระดับสังคม สถาบันและปัจเจกบุคคลบ้าง แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของกลุ่ม Technology Determinism โดยแท้ เพราะมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นสาเหตุหลัก (Prime Mover) ในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับส่วนอื่น ๆ

๒. แนวคิดที่ว่าภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอะไรบางอย่างที่จะเป็นตัวให้กำเนิดแก่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบต่าง ๆ แนวคิดที่สองนี้จะมองว่าเงื่อนไขสังคมนั้นจะเป็นสาเหตุหลัก ส่วนการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นจะกลายเป็นผลลัพธ์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่มีอากาศหนาวย่อมเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการค้นคิดเทคโนโลยีที่จะสร้างความอบอุ่นให้แก่ผู้คน หรือจากกรณีของสังคมจีนโบราณที่ได้ค้นพบการทำไร่ระเบิดด้วยดินประสิวมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ได้มีการยับยั้งเรื่อง

การนำมาใช้ในสังคมหรือการค้นคว้าพัฒนาต่อไปเนื่องจากสังคมมีความเห็นว่า เทคโนโลยีเช่นนี้เป็นมหันตภัยต่อสันติสุขของมนุษย์ เป็นต้น

ในที่นี้เราจะให้ความสนใจกับกลุ่มนักทฤษฎีแนวเทคโนโลยีกำหนด ซึ่ง D.McQuail (1994) ได้ประมวลคุณลักษณะเด่น ๆ ของแนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้เอาไว้ดังนี้

๑. เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม
๒. เทคโนโลยีแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมกับรูปแบบโครงสร้างสังคมแต่ละอย่าง
๓. ขั้นตอนของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นตัวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม
๔. การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้ง จะทำให้เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคมตามมาเสมอ

แม้การสื่อสารยุคโลกาภิวัตน์จะเข้ามาเป็นที่นิยมของคนทั่วโลก แต่ทิศทางของสื่อสิ่งพิมพ์ สิ่งโทรทัศน์ ก็ไม่มีวันหายไป จากระบบการสื่อสารมวลชน แต่จะพัฒนาตัวเองให้ทันสมัยและเร็วขึ้น นำเสนอข่าวสารได้ลึก รอบด้านกว่าเดิม ซึ่งจะตอบสนองความต้องการของผู้สนใจอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ได้อย่างชัดเจนขึ้น องค์กรสื่อสารมวลชนพยายามสร้างเนื้อหา (Content) ขาวให้น่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะดึงดูดผู้อ่านให้อ่านข่าวได้นาน ๆ อีกทั้งยังสร้างเว็บไซต์ออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านข่าวได้มากขึ้น สร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างสารได้ดีขึ้น องค์กรสื่อสารมวลชนยังให้ผู้รับสารทั่วโลกสร้าง Content ได้ตอบกับข่าวสาร แสดงความคิดเห็นต่อข่าวนั้น ๆ ได้ ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่จะดึงดูดผู้อ่านข่าวได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามสื่อออนไลน์นั้นกำลังเติบโตและมีความสำคัญมาก เป็นเสมือนอาวุธเสริมในการทำงานสื่อสารมวลชน บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชนที่มีความรู้ความสามารถด้านนี้จะยิ่งได้เปรียบ หากรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็น และต้องรู้ว่าการสื่อสารรูปแบบใดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อกลุ่มคนจำนวนมาก นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องปรับใช้สื่อให้หลากหลาย และเหมาะสมกับการทำงานในรูปแบบการนำเสนอที่สามารถทำได้มากมายตามลักษณะของสื่อสื่อสารมวลชน

การรับรู้ของคนในแวดวงสื่อสารมวลชน รวมไปถึงประชาชนทั่วไปยังคงให้ความเชื่อถือสื่อเก่า ประเภทหนังสือพิมพ์ คนข่าวที่มีชื่อเสียงในการเป็นนักหนังสือพิมพ์มาก่อน เคยทำหน้าที่รับใช้ประชาชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้สาระความรู้ มีกระบวนการของกองบรรณาธิการที่เข้มข้นในการพยายามตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ถูกต้องครบถ้วนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ไม่ใช่สื่อกระแสหลัก ก็ยังคงทำหน้าที่ในการรายงานข่าวสารและวิพากษ์วิจารณ์ ตรวจสอบ ประจักษ์นัยเข้าบ้านให้กับสังคม ถึงแม้ว่าในยุคปัจจุบันสถานการณ์บ้านเมือง การเมือง การปกครอง ยังไม่ได้ให้อิสระเต็มที่กับการทำหน้าที่ตรวจสอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบรัฐบาล หรือผู้บริหารประเทศ

แนวคิดของ McLuhan แห่งสำนัก Toronto ประเทศแคนาดา McLuhan มองว่าเทคโนโลยีการสื่อสารจะช่วยขยายประสบการณ์ของมนุษย์ให้กว้างขวางออกไป สื่อทุกชนิด (Media) คือการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of experience) เริ่มตั้งแต่จดหมายที่ทำให้เราสามารถพูดคุยกับคนที่อยู่ห่างไกลในรูปแบบสื่ออักษร มาเป็นโทรศัพท์ที่ทำให้พูดคุยได้ในรูปแบบสื่อเสียง โทรศัพท์ทำให้มองเห็นและได้ยินกับเรื่องราวที่อยู่ไกลตัว โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ช่วยขยายประสบการณ์ของมนุษย์ออกไปอย่างมากมาย จนราวกับว่าทำให้คนจำนวนมากสามารถจะไปรู้เรื่องที่ไหนก็ได้ ภายในเวลาที่รวดเร็วยิ่งขึ้น พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและกาลเวลาเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เพราะไม้อาจจะปิดกั้นประสบการณ์ของมนุษย์ได้อีกต่อไป

McLuhan ไม่ได้ให้ความสนใจเนื้อหาของข่าวสาร (content) หากแต่สนใจรูปแบบของสื่อ (form/media) มากกว่า "เพียงแค่ตัวสื่อก็เป็นสารแล้ว" (Medium is the Message) เพียงแค่การเปลี่ยนตัวสื่อก็จะสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับประสบการณ์ของมนุษย์แล้ว ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ของมนุษย์ที่ต้องสัมผัสอยู่กับสื่อสิ่งพิมพ์ก็จะมีลักษณะแยกตัวอย่างโดดเด่น เพราะกิจกรรมการอ่านหนังสือต้องการความเป็นส่วนตัว อ่านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวในสื่อมีอำนาจโน้มน้าวผู้อ่านได้น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโทรทัศน์ การอ่านจะส่งเสริมวิถีคิดแบบมีเหตุมีผล เนื่องจากการอ่านมีช่วงเวลาให้หยุดคิด การอ่านจะส่งเสริมให้คนมีทัศนคติแบบปัจเจกบุคคลนิยม เป็นอิสระทางความคิด เป็นตัวของตัวเอง อันเป็นผลลัพธ์มาจากวิธีการที่คนสัมผัสกับรูปแบบการสื่อสารดังกล่าว

ในขณะที่สื่อโทรทัศน์ ผู้รับสารจะมีลักษณะเอาตัวผูกพันเข้ากับเรื่องราวในสื่อสูงมาก (involving) ทั้งที่ตัวสื่ออาจจะไม่ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ มากมายนัก แต่เป็นสื่อที่ให้ภาพและเสียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดึงดูดใจผู้ชมได้ใกล้ชิด ช่วงเวลาของสื่อโทรทัศน์มีลักษณะต่อเนื่อง ผู้ชมไม่ได้เป็นผู้ควบคุมการสื่อสาร รวมทั้งไม่มีจังหวะให้หยุดคิดไตร่ตรอง ทำให้ประสบการณ์ของผู้ชมมีลักษณะใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผล (Less rational & Less calculate) หากนำแนวคิดของ McLuhan มาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารกับประสบการณ์ของมนุษย์ เปรียบเทียบกับสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน เราจะได้เห็นแนวโน้มบางประการของประสบการณ์ของผู้คนในสังคมดังนี้

โลกาภิวัตน์ ไร้พรมแดน (Globalism)

สังคมข่าวสาร (Information Society)

ตลาดเฉพาะกลุ่ม (Segmentation)

ใช้ภาษาอังกฤษอ่าน-เขียนได้อย่างเป็นสากล (English Literacy)

มีการศึกษาแบบนอกระบบ (Informal Education)

การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้พฤติกรรมมารับข่าวสารของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น เนื่องจากส่วนใหญ่ทุกคนมีหน้าจอของตัวเองเป็นโทรศัพท์มือถือ บรรดาผู้สื่อข่าว องค์กรข่าวต่าง ๆ จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเสริมสื่อหลักของตนเอง เป็นช่องทางในการเกิดใหม่ของสำนักข่าวออนไลน์ แต่เมื่อมีเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ประชาชนหลายคนหลายกลุ่มจึงใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสื่อสารและตั้งต้นทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนเสียเอง มีผู้ติดตามอยู่หลายหมื่นคนหลายแสนคนบ้าง ก็มีส่งผลกระทบต่อสื่อมวลชนหลัก คือ การกำหนด

วาระข่าวสารของสื่อเก่า สื่อดั้งเดิม สื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดของคนในสังคมนั้น กลายเป็นรองหรือกลายเป็นผู้วิ่งตามสื่อออนไลน์ สำนักข่าวออนไลน์ เจ้าของเพจเฟซบุ๊กที่มีผู้ติดตามมากกว่าแสนคน เพราะนำข้อมูลมาจากการเปิดประเด็นของสื่อออนไลน์ ทำบทบาทในลักษณะเป็นผู้รายงานต่อ ทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นผู้นำทางความคิดกลุ่มใหม่ มีอิทธิพลในการกำหนดประเด็น เปิดประเด็น เพื่อให้เกิดความสนใจในสังคม ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ถือได้ว่าเป็นผู้นำทางความคิดและการกำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคม แต่ในปัจจุบันบทบาทเหล่านี้ในสื่อหลักลดน้อยลงไปอย่างมาก

นอกจากนี้แล้วรายการข่าวทางโทรทัศน์ยังมีการนำคลิปวิดีโอของสำนักข่าว หรือเพจข่าวบางเพจมาใช้ หรือเป็นผู้ติดตามเนื้อหาของข่าวหลังจากที่เป็นกระแสอยู่ในโลกออนไลน์ ข่าวที่มีลักษณะดราม่าในโลกออนไลน์มานำเสนอในสื่อโทรทัศน์ จนทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความพยายามในการทำข่าวของสื่อโทรทัศน์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นสื่อที่ทรงพลัง มีเครื่องมือที่ทันสมัย มีนักข่าวอยู่ในมือจำนวนมาก แต่ไม่เน้นใช้ศักยภาพของสื่อโทรทัศน์ที่ตนเองมีอยู่ กลับทำข่าวในลักษณะมั่งงาย ไม่ยอมออกไปหาข่าวหรือทำข่าวด้วยตนเอง แต่ใช้การนำภาพและเสียงในโลกออนไลน์มานำเสนอ ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความเสื่อมศรัทธา เพราะไม่มีอะไรใหม่ ไม่มีอะไรน่าสนใจเพิ่มเติม ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถดูคลิปวิดีโอพวกนี้ได้ด้วยตนเองจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาติดตามในสื่อโทรทัศน์อีกครั้ง

นอกจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเทคโนโลยี ประเด็นเรื่องความเสื่อมโทรมของบทบาทสื่อมวลชนที่เน้นเรื่องการแข่งขันในเชิงธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว จนทำให้ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนกระแสหลักถดถอยลง เกิดการท้าทายและตั้งคำถามถึงการทำหน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลักในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อ จนถึงกระทั่งเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อ ให้เสรีในการสื่อสารแก่ประชาชนมากขึ้น ประกอบกับประชาชนบางกลุ่มที่เห็นถึงจุดอ่อนนี้ จึงก้าวเข้ามาทำหน้าที่สื่อสารมวลชนเสียเอง เห็นได้จากกรณีเหตุการณ์ถ้ำหลวงที่มีผู้คนรอดติดตามข่าวสารการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ มีเพจเฟซบุ๊กรายงานข่าวโดยเฉพาะ รวมไปถึงชื่นชมการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของสื่อสังคมออนไลน์อย่างทวิตเตอร์ MThai แต่ในทางตรงกันข้ามเหตุการณ์ดังกล่าวสื่อหลักอย่างโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าวต่าง ๆ กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตัว มารยาท จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อ

อย่างไรก็ดีเมื่อแหล่งข้อมูลที่เป็นทางเลือกในการรับข่าวสารของประชาชนมีจำนวนมากขึ้นแล้ว แต่เนื้อหาที่แตกต่างออกไปตามทักษะและทัศนคติของผู้ส่งสาร ทำให้ข้อมูลบางส่วนขาดการกลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ไม่สามารถหาต้นตอที่มาของแหล่งข่าวได้ รวมทั้งมีการนำเสนอที่ขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณตามครรลองของสื่อสารมวลชนที่ดี จนทำให้เกิดปัญหาข่าวปลอม (Fake News) ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในสังคม ทำให้ผู้รับสารจำเป็นต้องมีความสังเกต มีความรอบรู้เป็นพื้นฐาน มีการกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นก่อน เลือกรับข่าวสารจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง มั่นใจได้ว่าจะมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาเผยแพร่ รวมถึงมีจริยธรรม จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

แนวโน้มของสื่อมวลชนในยุคที่โลกมีการสื่อสารที่กว้างไกล ฉับไว และหลากหลายช่องทางให้เลือกรับ วงการสื่อสารมวลชนถูกเปรียบเทียบ ทบทวน ตั้งคำถามต่อการทำหน้าที่ นอกจากนี้คนทุกคนยังสามารถเข้ามาทำหน้าที่สื่อได้หมดทุกคน ด้วยเทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย มีทักษะการสื่อสารที่ดีไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างของความเป็นสื่อมืออาชีพที่ควรจะได้รับ ความเชื่อมั่น และเป็นเสมือนแหล่งข้อมูลสำคัญในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนทั่วไป โดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. การคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้คัดกรองเนื้อหาที่จะสื่อสารไปยังประชาชน
๒. สื่อมวลชนต้องยกระดับเนื้อหาของข่าว เพื่อนำเสนออย่างเจาะลึกและมีชั้นเชิง
๓. มีการส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณในทุกระดับโครงสร้างทางสังคม
๔. ส่งเสริมเกียรติภูมิของวิชาชีพ ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความมีอิสระและเสรีภาพของสื่อที่ต้องตั้งมั่นอยู่ในศรัทธาของประชาชน
๕. มีกลไกในการตรวจสอบ และลงโทษสื่อที่กระทำความผิด

ในส่วนนี้มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งมีประเด็นการนำสื่อมวลชนเข้ามามีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนส่วนต่าง ๆ อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างชาติเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ ตลอดจนควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ โดยศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินแนวโน้ม สถานการณ์ปัญหาโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และสร้างความพร้อมของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับ ภาวะฉุกเฉินจากโรคระบาดต่าง ๆ ยกตัวอย่างกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (โควิด-๒๐๑๙) ซึ่งสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับโรค และเรื่อง ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปรับปรุงกลไกรัฐและพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชนให้รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ยกตัวอย่างกรณีการเสียชีวิตของพญามาเรียม , กรณีปัญหามลพิษจากฝุ่น PM ๒.๕

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสื่อมวลชน

๑. ปัจจัยทางด้านกฎหมาย

คณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ศึกษาวิเคราะห์จัดทำแนวทางเสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีสาระสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิรูปสื่อมวลชนโดยคำนึงถึงปัญหาสังคมที่

ผ่านมา อีกทั้งพิจารณาถึงความท้าทายใหม่ต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชน ประกอบด้วย

๑. ปัญหาความเป็นอิสระและเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชน
๒. ปัญหาความรับผิดชอบของสังคมสื่อวิชาชีพ และปัญหาการกำกับดูแลกันเองด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพสื่อ
๓. ปัญหาสวัสดิภาพและสวัสดิการของผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ส่งผลให้ระบบสื่อมวลชนไม่เข้มแข็งและพึ่งตัวเองไม่ได้ เสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐและทุน
๔. ปัญหาการกำกับดูแลสื่อโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ
๕. ปัญหาความท้าทายจากภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไป
๖. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าว คณะกรรมการฯ ได้กำหนดวาระการปฏิรูปสื่อสารมวลชนอย่างเป็นระบบภายใต้ ๓ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การปฏิรูปด้านเสรีภาพสื่อบนความรับผิดชอบ การปฏิรูปด้านการกำกับดูแลสื่อ และการปฏิรูปด้านการป้องกันการแทรกแซงสื่อ

๑.๑ ประเด็นการปฏิรูปด้านเสรีภาพสื่อบนความรับผิดชอบ

๑.๑.๑ ปัญหาด้านจริยธรรม พบความไม่เป็นกลางในการนำเสนอสู่สาธารณะ นำเสนอเนื้อหาไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื้อหาที่มีความรุนแรง ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ตัดสินผู้ตกเป็นข่าวรับอามิสสินจ้าง การไม่ปฏิบัติตามหรือการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน โดยมีสาเหตุมาจากการไม่มีกฎเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน รวมถึงขาดการใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจัง ขององค์กรสื่อและผู้ปฏิบัติงาน

๑.๑.๒ ปัญหาทางกฎหมาย ที่พบมากที่สุดคือการโฆษณาที่ผิดกฎหมาย ขายสินค้าที่ไม่มีข้อมูลความจริงหรือเกินความจริง เนื้อหาหรือภาพข่าวที่ล่อแหลม เป็นการลวงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน ขาดความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูล นำเสนอเนื้อหาที่ยั่วยุสร้างความเกลียดชัง ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคมโดยเฉพาะข่าวสารการเมือง

การกำกับดูแลกันเองโดยองค์กรวิชาชีพ ถูกวิจารณ์ว่าเป็นเพียงเสือกระดาษ ไม่สามารถดูแลด้านจริยธรรมของสมาชิกได้จริง อย่างไรก็ตาม หากใช้การกำกับดูแลโดยรัฐ ถือว่าสุ่มเสี่ยงต่อประเด็นด้านเสรีภาพของสื่อมวลชน จึงได้มีความพยายามในการรณรงค์ให้เกิดการกำกับดูแลตนเอง แต่เท่าที่ผ่านมาการกำกับดูแลตนเองยังทำได้ไม่ครบถ้วน

ในระดับผู้รับสื่อ ภาคประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อขาดช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และขาดความรู้เท่าทันสื่อ

๑.๒ ประเด็นการปฏิรูปด้านการกำกับดูแลสื่อ

๑.๒.๑ ประสิทธิภาพการกำกับดูแลสื่อในช่วงเวลาที่ผ่านมายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งการกำกับดูแลกันเองด้านจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนและการกำกับดูแลโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมาย รวมถึงภาคประชาชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อ ทำให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องตามมามากมาย

การกำกับดูแลกันเองทางจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในกรณีสื่อหลัก ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ พบปัญหาการกำกับดูแลกันเองภายใต้ความสมัครใจ มีการละเมิดมาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพและปัญหาการบังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพ เนื่องจากองค์กรวิชาชีพมิได้มีสถานะใด ๆ ในกฎหมาย จึงไม่มีอำนาจในการลงโทษ (Sanction) ผู้ประกอบวิชาชีพที่กระทำการขัดต่อมาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เนื่องจากองค์กรเหล่านี้ไม่ใช่สภาวิชาชีพหรือคณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพที่ได้รับอำนาจตามกฎหมาย

นอกจากองค์กรวิชาชีพไม่มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่สมาชิก สมาชิกที่ถูกตัดสินว่าทำผิดมาตรฐานจริยธรรม ก็สามารถที่จะไม่ต้องปฏิบัติตามคำตัดสินดังกล่าว และลาออกจากองค์กรวิชาชีพได้ และคณะกรรมการองค์กรวิชาชีพหลีกเลี่ยงการตัดสินชี้ผิดถูก เพราะเป็นผู้ประกอบการสื่อด้วยกัน

๑.๒.๒ ก้าวทันภูมิทัศน์สื่อ เป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ว่าสื่อได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แต่กระบวนการและมาตรฐานต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อกำกับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพไม่สามารถก้าวตามทัน ขณะที่การกำกับดูแลเนื้อหาสื่อออนไลน์ โดยภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ตยังไม่เข้มแข็ง การพัฒนาระบบเครือข่ายออนไลน์เข้าสู่ยุค ๔.๐ ผู้ใช้เว็บไซต์สามารถผลิตเนื้อหาเข้าสู่เว็บไซต์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เอง จึงทำให้เกิดการกระจายอำนาจการกำกับดูแลตนเองลงไปสู่หน่วยเล็กที่สุด คือ ผู้ใช้

องค์กรวิชาชีพในกิจการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ยังมีบทบาทน้อยในด้านการคุ้มครองแก่สมาชิกในเรื่องของสวัสดิภาพและสวัสดิการ และการเปิดช่องทางในการรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือร้องเรียนในกรณีผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีการปฏิบัติงานไม่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนกิจกรรมที่องค์กรและวิชาชีพสื่อในกลุ่มสื่อวิทยุชุมชน วิทยุธุรกิจท้องถิ่น เคเบิลทีวี โทรทัศน์ดาวเทียม และสื่อออนไลน์ ยังไม่ค่อยทำนักคือ กิจกรรมในเรื่องการรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือร้องเรียนจากผู้บริโภค ในกรณีผู้ประกอบวิชาชีพมีการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม หรือละเมิดหลักจริยธรรมและกิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของผลงานสื่อมวลชน

๑.๒.๓ มาตรการทางกฎหมาย การกำกับดูแลโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) พบปัญหาธรรมาภิบาลขององค์กร ในการเปิดเผยข้อมูลการกำหนดนโยบาย การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การจัดการเรื่องร้องเรียน และการใช้งบประมาณซึ่งขาดความโปร่งใส และการรับผิดชอบต่อสังคมภายนอกที่ตีเพียงพอ กสทช. ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุนและรัฐ ความไม่โปร่งใส การกีดกันการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชน ความพยายามแทรกแซงสื่อ อีกทั้งภาคประชาชนยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓ ประเด็นการปฏิรูปด้านการป้องกันการแทรกแซงสื่อ

เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ถ้าสื่อมวลชนถูกครอบงำโดยอำนาจรัฐ สื่อมวลชนจะกลายเป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อของผู้มีอำนาจรัฐ ช่องทางของรัฐในการแทรกแซงสื่อมี ๓ ช่องทางคือ ๑) เป็นเจ้าของสื่อโดยตรง ๒) เป็นผู้ให้สัมปทานสื่อกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ๓) ซื้อสื่อโดยเฉพาะสิ่งพิมพ์ การป้องกันการแทรกแซงสื่อจากอำนาจรัฐและทุน เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนที่ดีต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นอิสระทั้งจากรัฐบาลและนายทุน

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การป้องกันการแทรกแซงสื่อที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

๑. ระบบและกลไกหลักประกันการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ
๒. ระบบและกลไกหลักประกันการแทรกแซงจากอำนาจทุน
๓. ระบบและกลไกด้านการดูแลสื่อด้วยสวัสดิภาพและสวัสดิการ
๔. ระบบและกลไกด้านการเฝ้าระวังจากภาคประชาชน

๒. ปัจจัยอื่น ๆ

หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรกำกับกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม นำเอามาใช้ในการกำกับดูแลการนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารก็คือ การควบคุมและกำกับตนเอง (self-censorship) ซึ่งสื่อมวลชนในระดับต่าง ๆ อาจได้รับสิทธิจากแนวทางปฏิบัติ ระเบียบ หรือกฎหมายที่ให้อำนาจในการควบคุมและกำกับตนเองของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ หรืออาจถูกภาครัฐที่มีอำนาจกำกับดูแลสื่อมวลชนโดยตรงใช้อำนาจเข้าแทรกแซงเพื่อเซ็นเซอร์เนื้อหา ตัวอย่างเช่น การกำหนดระบบการจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหารายการโทรทัศน์ (self-rating) เพื่อเตือนให้สาธารณชนที่รับชมรายการได้ทราบถึงภาพรวมของเนื้อหาที่นำเสนอ รวมไปถึงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แนะนำเด็กและเยาวชนในการรับชมด้วย

แนวทางและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ได้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอข่าว เพิ่มช่องทางที่สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) พฤติกรรมในการเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดียส่งผลให้ “ทุกคนสามารถเป็นสื่อได้” เพราะถูกออกแบบให้ใช้ง่ายบนโทรศัพท์มือถือ ทุกคนสามารถนำเสนอข่าวผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว จากการศึกษาวิเคราะห์ในกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่มีการเผยแพร่ในสื่อสาธารณะ รวมทั้งผลการศึกษาวิจัยที่จัดทำขึ้นก่อนหน้านี้ สรุปแนวทางและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชนได้ดังนี้

๑. การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของสื่อสารมวลชน

เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในวงการสื่อสารมวลชน ในการปรับตัวของกลุ่มวิชาชีพสื่อสารมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยี และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน โดยเฉพาะเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และสามารถตรวจสอบได้ นั่นคือระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) คือ เครื่องจักรที่มีฟังก์ชันความสามารถในการทำความเข้าใจ เรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ เช่น การรับรู้ การเรียนรู้ การให้เหตุผล และการแก้ปัญหาต่าง ๆ สามารถรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถรับมือได้ ขณะเดียวกันก็สามารถทำงานที่ซ้ำซากน่าเบื่อแทนมนุษย์ได้อย่างดีเยี่ยม ช่วยให้คนมีเวลาไปทำงานที่สำคัญและสร้างมูลค่าได้มากกว่า

ในวงการสื่อสารมวลชนได้เริ่มนำระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยในกรณี เช่น สำนักข่าวซินหัวจากประเทศจีนได้เปิดตัวผู้ประกาศข่าว AI ที่ถอดแบบมาจากมนุษย์จริง ๆ ทั้งเสียง รูปร่าง หน้าตา และการขยับปาก จนแทบจะหาจุดจับผิดได้ยากมาก ทั้งยังสามารถสแตนด์บายทำงานได้ต่อเนื่อง 24 ชั่วโมง ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตรายการข่าว และเพิ่มประสิทธิภาพการรายงานข่าวให้เกิดข้อผิดพลาดแบบ Human Errors น้อยลงที่สุด ในขณะที่ทาง LINE ได้นำ AI เข้ามาช่วยคัดเลือกคอนเทนต์ที่น่าสนใจให้กับกลุ่มเป้าหมายของ LINE TODAY เพื่อให้ได้เนื้อหาและแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต้องการ

AI ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเลือกและแนะนำข่าวให้ดีขึ้นได้ ตลอดจนปรับปรุงขั้นตอนการทำงานในการที่จะสื่อคอนเทนต์ออกไป อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการสร้างรายได้ เช่น ช่วยให้สื่อมวลชนสามารถตัดสินใจว่าจะใส่โฆษณาลงไปเมื่อใดโดยที่ไม่รบกวนผู้อ่าน หรือช่วยนักข่าวในการหาข้อมูลในการสร้างสรรค์งาน ต่อไปในอนาคต AI ก็จะทำให้แม้กระทั่งการเขียนบทความ แต่จะเป็นบทความในระดับเด็กนักเรียนเขียน หรือแม้แต่แต่งเพลงจนติดท็อปชาร์ตได้ ด้วยการเก็บข้อมูลเพลงที่ได้รับความนิยม

อย่างไรก็ดี แม้ว่า AI จะสามารถเข้ามาช่วยพัฒนาวงการสื่อสารมวลชน แต่ AI ก็ยังมีทักษะที่ยังไม่สามารถทำได้ เช่น การตระหนักรู้ว่าเรื่องใดควรเขียนหรือไม่ควรเขียน ดังนั้นจริยธรรมของผู้ที่ดูแล AI จึงเป็นสิ่งสำคัญ ไซเบอร์ซีเคียวริตี้ จะกลายมาเป็นเรื่องของฮิวแมนซีเคียวริตี้ ในฐานะผู้พัฒนาและป้อนข้อมูลให้กับ AI จะต้องหาทางบล็อก AI ไม่ให้เข้ามาในพื้นที่ส่วนที่ไม่ต้องการให้ AI เข้ามา เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ

๒. การผลิตคอนเทนต์และการกระจายคอนเทนต์

การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ถูกที่ถูกเวลาและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้นั้น ทำให้ข่าวนั้นได้รับความสนใจและสามารถสร้างรายได้ตามมา เห็นได้จากความโด่งดังในช่วงระยะเวลานั้น ๆ ของเหล่า Influencer, Youtuber หรือ Blogger ทั้งหลาย เนื้อหาข่าวสารจากสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลทางความคิดเพียงสื่อเดียวสามารถก่อให้เกิดกระแสสังคม ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นในวงกว้าง เป็นส่วนหนึ่งที่ภาครัฐจำเป็นต้องตระหนักรู้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการจะสื่อออกไป นอกจากนี้ก็ต้องมองแนวโน้มว่า จะนำข่าวออกไปอยู่ในช่องทางที่ถูกต้องและช่วงเวลา

ที่เหมาะสมได้อย่างไร ด้วยพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะเทคโนโลยี และเทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงคอนเทนต์

๓. การผลักดันและพัฒนาด้านจริยธรรมของสื่อและความถูกต้องของข้อมูล

วงการสื่อสารมวลชนไม่สามารถปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หรือเม็ดเงินในทางธุรกิจได้ แต่ในยุคที่ประชาชนทั่วไปสามารถแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบสื่อได้อย่างเสรี แนวทางที่วงการธุรกิจสื่อจะสามารถเดินหน้าและผลักดันต่อไปนั้น เรื่องของจริยธรรมของสื่อและความถูกต้องของข้อมูลเป็นสิ่งที่ได้มีการนำเสนอกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากกระแสข่าวปลอมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ที่ผ่านมาในวงการวิชาการด้านสื่อมวลชนและวิชาชีพ ได้ร่วมระดมความคิดเห็น ผ่านบทความวิชาการ งานวิจัย บทสัมภาษณ์ หรือเวทีการประชุมสัมมนาทางวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางร่วมกัน ในการพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณกลุ่มคนที่ทำงานในวงการสื่อมวลชน โดยได้สรุปแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณ ดังนี้

๓.๑ ระดับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชน ควรสร้างความตระหนักในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อแก่ผู้ที่ทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงาน การประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน (เทียนทิพย์ เดียวกี, ๒๕๕๙)

๓.๒ ระดับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้องค์กรหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมวิชาชีพของสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ศิริวรรณ อนันต์โท, ๒๕๕๘)

ทั้งนี้กระบวนการทำงานระดับผู้บริหารในองค์กรสื่อมวลชนควรมีการวางมาตรการการรับบุคคลเข้าทำงานในองค์กร ให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นและควรออกใบอนุญาตผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนเมื่อกระทำผิดสามารถยึดคืนได้ (วิวัฒน์ ภูวทิศ, ๒๕๕๖)

ส่วนระดับผู้ปฏิบัติการในองค์กรสื่อมวลชน ควรช่วยกันตรวจสอบการกรองข่าวสารก่อนออกสู่สาธารณะ (เทียนทิพย์ เดียวกี, ๒๕๕๙) ลดความเสี่ยงในผิดพลาดด้วยการประชุมโต๊ะข่าวในกองบรรณาธิการแสดงให้เห็นว่าได้ผ่านกระบวนการถกเถียงแสดงความคิดเห็นร่วมกันมาแล้ว (การดา ร่วมพุ่ม, ๒๕๕๗)

๓.๓ ระดับสถาบันการศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการต่าง ๆ มีส่วนสำคัญที่จะเน้นย้ำถึงความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อมวลชนในระบบการเรียนการสอนและควรปูพื้นฐานสร้างนักข่าวรุ่นใหม่ตั้งแต่ระดับเยาวชนด้วย (สุทธิชัย หยุ่น, ๒๕๕๕)

๔. ดำเนินตามแนวทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง

การปฏิรูปสื่อมวลชนเพื่อการผลักดันยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย จำเป็นต้องดำเนินตามแนวทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง เสถียร เขยประทับ (๒๕๔๐ : ๒๕๑-๒๕๒) กล่าวว่า การสื่อสารที่เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาอย่างแท้จริง ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๔.๑ ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาควรมีลักษณะที่ผู้รับสารสามารถควบคุมกระบวนการสื่อสารได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และผู้ส่งสารสามารถควบคุมกระบวนการสื่อสารได้น้อยลง ในปัจจุบันผู้ทำหน้าที่ส่งสารคือผู้กำหนดกิจกรรมการสื่อสารว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และความถี่เป็นอย่างไร

๔.๒ ต้องเป็นการผลิตในท้องถิ่น ปัจจัยที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคือเนื้อหาของสื่อควรได้รับการจัดทำขึ้นในท้องถิ่น เนื้อหาที่ผลิตในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพราะเกี่ยวข้องกับโดยตรงและเข้ากับสภาพของผู้รับสารการผลิตสื่อ ต้องเริ่มจากสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่และต้องมีลักษณะสอดคล้องกับสิ่งที่ชุมชนมี เช่น ด้านการผลิตสื่อ ควรใช้วัสดุจากท้องถิ่น เทคโนโลยีจากท้องถิ่นเพื่อตลาดท้องถิ่น เพราะลักษณะที่สอดคล้องกับความจริงและความต้องการของชุมชนจะทำให้สื่อในแต่ละชุมชนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง

๔.๓ ต้องสนับสนุนบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนา คือ ระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาแต่มีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่

๔.๔ ด้านมนุษยธรรม การสื่อสารต้องมีมนุษยธรรม หมายความว่า การสื่อสารและการใช้สื่อต้องถือเอา คน เป็นเป้าหมาย มิใช่เอาเทคโนโลยีหรือผลกำไรเป็นเป้าหมาย

๔.๕ ด้านคุณค่า การสื่อสารและการใช้สื่อ ต้องช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบคุณค่าดั้งเดิมอันดีงามที่ตนมีอยู่ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงอันใด การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องสอดคล้องกับคุณค่าเดิม

๔.๖ ด้านการสร้างความเข้าใจ การใช้สื่อต้องช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อมของตนเอง เช่น ชาวบ้านจำเป็นต้องรู้ว่าเหตุใดในหมู่บ้านของตนจึงแห้งแล้ง ทั้ง ๆ ที่ในอดีตเคยสมบูรณ์ การรู้สาเหตุที่แท้จริงนั้นเป็นก้าวสั้น ๆ ก้าวหนึ่ง แต่เป็นก้าวที่สำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

๔.๗ ด้านความเป็นชุมชน การใช้สื่อจะต้องเป็นหนทางที่ทำให้ประชาชนเข้าใจความหมายของ “การเป็นชุมชน” อย่างแท้จริงและในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น

แนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชน

นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนและองค์การวิชาชีพสื่อสารมวลชน ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของการนำเสนอข่าวสารในยุคที่สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น และได้นำเสนอแนวทางในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของสื่อที่หลากหลาย

เทพชัย หย่อง กรรมการจริยธรรม สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กล่าวว่า การปรับตัวของสื่อให้เข้ากับเทคโนโลยี อาจไม่สำคัญเท่ากับความอยู่รอดของสังคม จึงควรให้ความสำคัญต่อบทบาทของสื่อต่อสังคม ในยุคที่หลายสื่อกำลังปรับตัวเข้าสู่ออนไลน์ กำหนดรายได้ของคนเขียนข่าวจากยอดวิว ซึ่งจะทำให้การทำหน้าที่ตรวจสอบเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนลดลง กระทั่งไปถึงความพยายามยกระดับสื่อสารมวลชน ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการจัดการ พัฒนาบุคลากร พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่

สุดารัตน์ ดิษยวรรณนะ จันทรวาพัฒนากุล รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท.ด้านยุทธศาสตร์ สื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส กล่าวว่า การจะปรับเปลี่ยนต้องเริ่มตั้งแต่การออกแบบ หลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย โดยมองไปที่ผลลัพธ์ที่จะได้ แล้วค่อยย้อนกลับมาดูว่า ขั้นตอนที่จะเดินนำไปสู่จุดนั้นว่าต้องทำอะไร รู้จักการเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่น

นิกร จันทรม ผู้ก่อตั้ง เว็บไซต์ 77kaoded.com นำเสนอเรื่องการปรับตัวของสื่อว่า ต้องมีการสร้างความน่าเชื่อถือของนักข่าวในพื้นที่ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น สร้างความมีตัวตนขึ้นมา ทั้งการทำข่าวแบบเดิมที่ต้องผ่านต้นสังกัดในส่วนกลางจะทำให้สังคมดีขึ้น

สุทธิชัย หยุ่น Content Creator อธิบายถึงทางออกในการฝ่าวิกฤตวงการข่าวยุคดิจิทัล ว่านักข่าวจะต้องทำในสิ่งที่แตกต่าง ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ และคิดว่าเป็นสิ่งที่ตนเองทำได้ดีกว่าคนอื่น ต้องเรียนรู้ตลอดเวลาว่าผู้บริโภคต้องการอะไร แล้วทำคอนเทนต์ออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการของพวกเขา เพื่อให้คนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการและคอยติดตามรู้สึกว่าได้อะไรจากคุณในแบบที่ไม่ได้รับมันจากคนอื่น

พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้าน Data Journalism จาก TDRI ชี้ว่างานของนักข่าวก็คือการหยิบยกข้อมูลจากทะเลข่าวสารที่มีอยู่เต็มไปหมด มาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวเพื่อนำเสนอให้คนได้รับรู้ ข่าวที่มีคุณภาพย่อมมาจากนักข่าวที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องรู้จักวิเคราะห์ สืบค้น เสาะหาข้อมูลที่มีอยู่รอบตัวมาสร้างประเด็นที่เป็นความจริง เป็นเหตุเป็นผล ก่อนที่จะเล่าเรื่องราวเหล่านั้นต่อไปยังผู้บริโภค

ผลกระทบจากดิจิทัล ดิสรัปชัน (Digital Disruption) ที่หนักหน่วง สื่อดั้งเดิมผู้ทรงอิทธิพล ทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ มีบทบาทลดลง เมื่อผู้คนหันไปเสพสื่อออนไลน์ ที่กลายมาเป็นสื่อหลัก และแนวโน้มยังเป็นขาขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ มีช่องทางการสื่อสาร หรือ เผยแพร่ข่าวเองผ่านโซเชียลมีเดีย เป็นยุคที่แหล่งข่าวสามารถให้ข่าวกับผู้รับสารเองโดยตรง สิ่ง สื่อสารมวลชนต้องปรับตัว คือ การขยายตัวไปยังออนไลน์แพลตฟอร์ม สร้างฐานผู้อ่านผู้ชมให้กว้างขึ้น หันมาแข่งขันกันด้วยการทำข่าววิเคราะห์เชิงลึก สร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มให้ข้อมูล แทนที่จะแข่งขันกันในด้านความเร็ว นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้รับข่าวสารที่เปลี่ยนไป จากเดิมที่ต้องอ่านหรือชมตามกรอบ ตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ ปัจจุบันก็สามารถเลือกกำหนดรับข้อมูลได้ด้วยตนเอง เช่น การอ่านข่าวหรือดูรายการย้อนหลัง สามารถดูซ้ำและเก็บรายละเอียดได้มากขึ้น

ยุคดิจิทัล ดิสรัปชัน ยังก่อให้เกิดการแข่งขันข้ามอุตสาหกรรม ประชาชนทั่วไปก็สามารถผลิตสื่อได้เหมือนกันด้วยต้นทุนที่ลดลง ดังนั้นเนื้อหาที่แตกต่างจึงเป็นสิ่งสำคัญ การปรับตัวให้อยู่รอดได้ ต้องเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะแพลตฟอร์มต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี และอัปเดตเครื่องมือใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ผู้ผลิตสื่อรวมถึงผู้รับสารต้องตามให้ทัน เพื่อการใช้งานที่เกิดประสิทธิผลสูงสุด

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มเป้าหมาย

๑. ประเด็นเรื่องของการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี กับสื่อสารมวลชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้งในส่วนของกลุ่มวิชาชีพสื่อสารมวลชนในแขนงต่าง ๆ นักวิชาการและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อ เห็นพ้องกันว่าสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญ

อย่างมากต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แต่ในขณะเดียวกันการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ เป็นไปตามเป้าหมาย จำเป็นต้องประกอบด้วยประเด็นโดยสรุปได้ดังนี้

๑.๑ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มีความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันพอสมควร มีการกล่าวถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้และการใช้สื่อในการสร้างความเสมอภาค แต่ควรมีการ กำหนดกรอบการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีมาตรฐานที่ชัดเจน สามารถประเมินผลได้ และมีแนวทางที่ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีในปัจจุบันที่มีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๑.๒ สื่อมวลชนมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและบางครั้งสามารถชี้ นำความคิดของคนในสังคมได้ด้วย เป็นการนำความได้เปรียบของสื่อฯ ที่พูดไปแล้วมีคนฟังในวงกว้าง แต่ สิ่งที่จะนำมาให้สื่อมวลชนนำเสนอควรเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อสาธารณชนจริง ๆ ดังนั้นการที่รัฐบาล เห็นความสำคัญและหยิบยกมาเป็นยุทธศาสตร์ชาติจึงเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องทำนโยบายส่วนนี้ไปสู่การ ปฏิบัติจริงให้ได้ และสร้างความเสมอภาคในสังคมด้วย มิฉะนั้นสังคมก็จะเกิดความเหลื่อมล้ำ คนที่มี ความพร้อมมากกว่าก็จะเข้าถึงผลประโยชน์ได้มากกว่า

๑.๓ การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด ทั้งในแง่ของการบริหารงานของรัฐบาลที่จะ ทำให้คนในชาติมีความสมัครสมานสามัคคี คิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องราวที่เหมาะสม ในส่วน ของสื่อมวลชนเองก็ต้องมีการปฏิรูป ต้องพยายามช่วยกันสร้างไม่เพียงความเสมอภาคทางสังคม แต่ต้องช่วยกันสร้างบรรทัดฐานทุกอย่างในสังคม ให้มีความถูกต้องตามครรลองคลองธรรม มีความยุติธรรมมากขึ้น

๑.๔ ในปัจจุบันโลกกำลังอยู่ในช่วงที่ต้องถูกเทคโนโลยีพลิกโลกเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสื่อจะเข้ามามีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมาย ยกตัวอย่าง คนในชุมชนเมืองได้รับข่าวสารง่ายสะดวกสบายจะเห็นโอกาสของชีวิตมากกว่าคนที่อยู่ตามชนบท

๑.๕ รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยนำสื่อมวลชนมา เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหา สิ่งที่รัฐบาลจะต้องทำคือ ทำให้นโยบายนี้แปลงไปสู่การปฏิบัติได้ อย่างเป็นรูปธรรม จะเริ่มจากเครื่องมือใดก่อน เช่น การออกกฎหมาย มาตรการ ระเบียบ จรรยาบรรณ มาตรฐานวิชาชีพ ฯลฯ เป็นสิ่งที่จะต้องทำให้เป็นมาตรฐาน

๑.๖ สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และปรับปรุงประสิทธิภาพการให้ ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยการจัดทำระบบ Big Data ให้เกิดขึ้นจริง ใส่ข้อมูลที่เป็นความจริงเปิด พื้นที่พัฒนาคลังปัญญาของแผ่นดิน สร้างสื่อที่สร้างสรรค์ มีประโยชน์ แล้วนำเสนอผ่านสื่อมวลชน ประชาชนสามารถนำข้อมูลไปใช้จริง ปัญหาข่าวเท็จ ข่าวปลอมที่สร้างความเสียหายกับเศรษฐกิจและ ผู้บริโภคก็จะไม่เกิดขึ้น

๑.๗ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อ โดยบรรจุหลักสูตรด้านสื่อศึกษาใน ระดับมัธยมและอุดมศึกษา และสร้างสภาผู้ประกอบการและนักวิชาชีพด้านสื่อระดับชาติที่มี ศักยภาพ เพื่อกำกับดูแลและจัดทำระบบร้องทุกข์ด้านสื่อมวลชน เนื่องจากปัจจุบันสื่อมวลชน ไม่ได้จำกัดเฉพาะบุคคลากรด้านวิชาชีพสื่อ แต่รวมไปถึงประชาชนทั่วไปที่สามารถใช้โซเชียลของ ตนเอง ทำหน้าที่เสมือนสื่อมวลชน

๑.๘ ปฏิรูปการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน โดยทุกภาคส่วนร่วมรณรงค์การใช้สื่อ อย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ วางระบบ-กลไกด้านสื่อศึกษาเพื่อรู้จัก รู้จริง รู้เท่าทัน

๒. ประเด็นเรื่องการปรับตัวของสื่อสารมวลชนเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้งในส่วนของกลุ่มวิชาชีพสื่อสารมวลชนในแขนงต่าง ๆ นักวิชาการและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อ ให้ความเห็นสรุปได้ดังนี้

๒.๑ สื่อสารมวลชนต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน รู้จักการใช้สื่อดิจิทัล และเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยให้มากขึ้น

๒.๒ สื่อสารมวลชนต้องพัฒนาศักยภาพ สร้างจุดยืนหรือแนวทางเป็นของตนเอง ทั้งในเรื่องเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

๒.๓ สื่อสารมวลชนและหน่วยงานภาครัฐต้องสร้างระบบการกำกับดูแลองค์กรสื่อให้มีประสิทธิภาพ เน้นเรื่องจรรยาบรรณและจริยธรรมของการเป็นสื่อสารมวลชน เพื่อให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน

๒.๔ หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนและกำหนดแนวทางดำเนินการให้มีความชัดเจนและปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคมแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย

๒.๕ เรียนรู้กลุ่มเป้าหมายเพื่อทราบถึงความต้องการที่แท้จริง และสามารถเลือกวิธีการนำเสนอหรือช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

๒.๖ เปิดรับความคิดเห็นและการตรวจสอบจากประชาชนทั่วไป เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคของ Citizen Reporter ใครก็สามารถเป็นสื่อได้ สื่อถูกควบคุมโดยพลเมือง ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกรับสื่อ

๒.๗ ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนที่ยังเข้าไม่ถึงสื่อออนไลน์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยไม่ทิ้งสื่อหลักที่เคยได้รับความนิยม เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งสร้างโอกาสให้กลุ่มคนดังกล่าวสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเท่าเทียมกัน

๒.๘ ผลักดันให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม ป้องกันการถูกแทรกแซงจากหน่วยงานภาครัฐ สร้างเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ในทางสร้างสรรค์ รวมทั้ง สนับสนุนให้ให้มีการแก้ไขกฎหมายทั้งด้านการสื่อสารมวลชนและกฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม

สรุป

บทนี้เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชนและการปรับตัวของสื่อสารมวลชน เครื่องมือในการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสื่อมวลชนให้สามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชน วิทยุโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ และกลุ่มอินฟลูเอนเซอร์ ในประเด็นเรื่องของการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี กับสื่อสารมวลชน และประเด็นเรื่องการปรับตัวของสื่อสารมวลชนเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการวิจัยต่อไป

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ๒) ศึกษาแนวทางการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็ว และ ๓) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชนในแขนง ต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกจากสื่อมวลชนที่ทำงานในองค์กร วิชาชีพ ทั้งสื่อหนังสือพิมพ์, สื่อโทรทัศน์, สื่อประชาสัมพันธ์, นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน และ อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ที่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาจากตำราและเอกสารต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปโดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ ซึ่งผลการ วิเคราะห์มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุป

๑. บทบาทของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี

สื่อสารมวลชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ทั้งในทางตรง และทางอ้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑.๑ **ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง** สื่อสารมวลชนจะต้องมีส่วนในการสร้างสรรค์ ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ มีส่วน ผลักดันในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนัก ในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา พัฒนาและเสริมสร้างกลไกที่สามารถป้องกัน และขจัดสาเหตุของประเด็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ รวมทั้งการพัฒนาภาคสื่อสารให้ พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบองค์รวมอย่าง เป็นรูปธรรม และช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาระบบงานข่าวกรองแห่งชาติแบบบูรณาการอย่างมี ประสิทธิภาพ

๑.๒ **ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน** การสร้างความ หลากหลายด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็น Blogger , Youtuber หรือ Influencer มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิด การท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้

๑.๓ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๑.๔ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคุมกำกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครองการใช้เทคโนโลยี และสื่อตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา การสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ

๑.๕ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ ตลอดจนควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ โดยศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินแนวโน้ม สถานการณ์ปัญหาโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และสร้างความพร้อมของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับ ภาวะฉุกเฉินจากโรคระบาดต่าง ๆ เช่น กรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (โควิด-๒๐๑๙) ซึ่งสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับโรคระบาด ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปรับปรุงกลไกรัฐและพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประชาชนและภาคเอกชนให้รองรับการเติบโตที่มีคุณภาพในอนาคต มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๑.๖ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกัน ในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้ง ส่งเสริม และเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติพร้อมทั้ง มีระบบการรับเรื่องร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ

๒. แนวทางการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี นับว่าเป็นหนึ่งในกรอบมาตรฐานที่กำหนดบทบาทหน้าที่และเป้าหมายในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งทางองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้นำเสนอแนวทางในการปฏิรูปไว้ดังนี้

๒.๑ การคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาคัดกรองเนื้อหาที่จะสื่อสารไปยังประชาชน

ผู้บริหารในองค์กรสื่อมวลชน ควรมีการวางมาตรการการรับบุคคลเข้าทำงานในองค์กร ให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบต่องสังคมมากยิ่งขึ้นและควรออกใบอนุญาตผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เมื่อกระทำผิดสามารถยึดคืนได้ ขณะเดียวกันได้มีการส่งเสริมเกียรติภูมิของวิชาชีพ ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความมีอิสระและเสรีภาพของสื่อที่ต้องตั้งมั่นอยู่ในศรัทธาของประชาชน

๒.๒ การส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณในทุกระดับโครงสร้างทางสังคม

ระดับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชน ควรสร้างความตระหนักในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อแก่ผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงาน การประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่วนในระดับสถาบันการศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการต่าง ๆ มีส่วนสำคัญที่จะเน้นย้ำถึงความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อมวลชนในระบบการเรียนการสอนและควรปูพื้นฐานสร้างนักข่าวรุ่นใหม่ตั้งแต่ระดับเยาวชนด้วย

๒.๓ มีกลไกในการตรวจสอบ และลงโทษสื่อที่กระทำความผิด

ระดับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้องค์กรหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมวิชาชีพของสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ระดับผู้ปฏิบัติการในองค์กรสื่อมวลชน ควรช่วยกันตรวจสอบกลั่นกรองข่าวสารก่อนออกสู่สาธารณะ

๒.๔ ยกย่องระดับเนื้อหาของข่าว เพื่อนำเสนออย่างเจาะลึกและมีชั้นเชิง

สร้างความแตกต่างจากข้อมูลข่าวสารที่พบเห็นได้ทั่วไปทางสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมีความรวดเร็วและความหลากหลายของข้อมูล หากไม่ตรวจสอบให้ดีก่อนนำเสนอ จะทำให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริง เกิดข่าวลือ เกิดความคิดเห็นที่ตรวจสอบไม่ได้

๒.๕ ดำเนินตามแนวทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง

เพื่อการผลักดันยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของผู้รับสาร สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ การใช้สื่อต้องถือเอาคนเป็นเป้าหมายหลัก มิใช่เทคโนโลยีหรือผลกำไร ต้องช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบคุณค่าดั้งเดิมอันดีงามที่ตนมีอยู่ สร้างความเข้าใจ ช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อมของตนเอง และให้ประชาชนเข้าใจความหมายของ “การเป็นชุมชน” อย่างแท้จริง

๓. แนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต

แนวโน้มของสื่อยุคเก่า ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ที่ได้รับความนิยมลดลงอย่างมากในปัจจุบัน และกำลังจะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งมาพร้อมกับการนำเสนอข่าวสารที่รวดเร็วและหลากหลายกว่า แต่ทิศทางของสื่อยุคเก่าเหล่านี้ก็ยังไม่มียุคสุดท้ายไปจากระบบการสื่อสารมวลชน โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาตัวเองให้ตอบสนองความต้องการของเป้าหมายเฉพาะกลุ่มมากยิ่งขึ้น หรือปรับเปลี่ยนให้นำเสนอข่าวสารได้ลึก รอบด้านกว่าเดิม เพื่อจะตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้รับสารกลุ่มเดิมที่ยังไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ทางรอดของสื่อในยุคปัจจุบันจะต้องเน้นที่เนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข่าวที่ถูกที่ถูกเวลา และบนช่องทางที่เหมาะสม องค์กรสื่อสารมวลชนต้องพยายามสร้างเนื้อหาข่าวให้น่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะดึงดูดผู้อ่านไว้ให้ได้ อีกทั้งยังสร้างสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านข่าวได้มากขึ้น สร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างสารได้ดีขึ้น เป็นกลยุทธ์ที่จะดึงดูดผู้อ่านข่าวได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้สื่อยังจะต้องมองแนวโน้มได้ว่า จะนำข่าวออกไปอยู่ในช่องทางที่ถูกต้องและช่วงเวลาที่เหมาะสมได้อย่างไร

บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชนต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็น นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องปรับใช้สื่อให้หลากหลาย เรียนรู้ว่าการสื่อสารรูปแบบใดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการนำเสนอข่าวสารแทนการใช้มนุษย์ ซึ่งจะทำให้ข้อมูลมีมาตรฐานในการนำเสนอ มีความถูกต้องไม่บิดเบือนตามความคิดเห็นส่วนตัวของมนุษย์ มีความรวดเร็วและทำงานได้มากกว่ามนุษย์หลายเท่า ซึ่งการจะใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ให้เป็นประโยชน์สูงสุด ผู้ที่ควบคุมปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงมีจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชนที่ดีด้วย

สื่อสารมวลชนต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกข้อมูลข่าวสาร เพราะผู้บริโภคมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารมากมาย ในขณะที่สื่อทุกสื่อรายงานข่าวเหมือนกันก็ไม่มีใครมีความน่าสนใจ ผู้สื่อข่าวจึงต้องทำในสิ่งที่แตกต่าง ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ เป็นสิ่งที่ตนเองทำได้ดีกว่าคนอื่น และต้องเรียนรู้ตลอดเวลาว่าผู้บริโภคต้องการอะไร แล้วสร้างเนื้อหาที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าได้อะไรในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยที่ฐานผู้ติดตามไม่จำเป็นต้องมาก แค่เป็นคนกลุ่มเดียวที่คอยติดตามสิ่งที่นำเสนออยู่ทุกวันก็เพียงพอ

แนวทางการกำกับดูแลเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน จะประกอบด้วย ๓ ฝ่ายคือ การใช้กฎหมายในการกำกับดูแลโดยหน่วยราชการหรือองค์กรของรัฐ , การกำกับดูแลกันเองภายในกลุ่มองค์กรวิชาชีพ และการกำกับดูแลโดยประชาชนทั่วไป ซึ่งการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพสูงและยากต่อการถูกชักจูง หรือแทรกแซง นั่นก็คือ การกำกับดูแลโดยประชาชนทั่วไป สื่อที่เสนอข่าวสาร ด้วยความถูกต้อง เป็นธรรม ย่อมได้รับการยอมรับจากประชาชน แต่สื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางตรงกันข้าม จะถูกสังคมครหาและไม่ยอมรับในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มนักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงแนวทางปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๖ ด้านที่มีรายละเอียดและเป็นรูปธรรม ดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการนำเสนอรายละเอียดแผนงานอย่างต่อเนื่องและสื่อสารให้สาธารณชนได้รับทราบ โดยแผนงานเหล่านี้ควรมีความชัดเจนและมีกรอบระยะเวลาไม่ยาวนานนัก มีการทบทวนประเมินผลทุก ๓-๕ ปี

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์อย่างก้าวกระโดด มาตรการที่ใช้กำกับดูแลสื่อ ก็ควรมีความยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ ปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนในสอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ อาทิ พ.ร.บ.ว่าด้วยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐

รัฐบาลควรมีการจัดทำระบบ Big Data ให้สามารถใช้งานได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลส่วนกลางให้หน่วยงานต่าง ๆ นำข้อมูลไปใช้งานได้จริง มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างหน่วยงาน ให้สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีระบบการตรวจสอบคัดกรองข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการนำเสนอว่าจะเป็นข้อเท็จจริง ป้องกันปัญหาข่าวลวง ข้อมูลเท็จ (Fake News)

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อให้กับกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่และประชาชนทั่วไป ตั้งแต่ในระดับสถานศึกษา เพื่อสร้างสังคมการใช้สื่อในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อออนไลน์ที่เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่สื่อสารมวลชนเองก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มวิชาชีพสื่อเท่านั้น แต่บุคคลทั่วไปก็สามารถเป็นสื่อได้

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเจาะลึกเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ ในรายละเอียดแนวทางปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้สื่อสารมวลชนในการผลักดันยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการระยะสั้น ๓-๕ ปี เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินการและประเมินผลตามแผนฯ สามารถนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการกำกับดูแลสื่อสารมวลชน รวมถึงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในวงการสื่อสารมวลชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวของสื่อสารมวลชน และเป็นประโยชน์ในการนำมาช่วยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมายต่อไปด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ซีเบอร์ท.เฟรด เอส : เกษม ศิริสัมพันธ์ (แปล). ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- ประมะ สตะเวทิน. การสื่อสารมวลชน : กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- พัชนี เขยจรรยา และคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. วิวัฒนาการ และสถานภาพปัจจุบันของสื่อในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมในประเทศไทย และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง. โครงสร้างตลาดสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อใหม่ (New Media). วิวัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อ. กรุงเทพฯ : กสทช., ๒๕๕๘.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ระเปียงทอง, ๒๕๕๙.

วารสาร

- เทียนทิพย์ เดียวกี. “จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล”. วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.
- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. “คุณค่าข่าวของสื่อมวลชนไทยในยุควารสารศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์”. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยรังสิต, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ เดือน กรกฎาคม- ธันวาคม ๒๕๖๐.

กฎหมาย

- “ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๕๖๐”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- กนกพร ฉิมพลี, "การสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคม". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.aritbooks.nrru.ac.th/?q=/public/viewcourse/takebook/39/49/67/>, 2563.
- จุฑารัตน์ โสธาศรี, "แนวคิดสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคปัจจุบัน". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.prd.go.th/download/article/article_20151102102629.pdf, 2563.

- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. “ทำนายอนาคตสื่อไทย ยุค Social Media ครองเมือง” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/489384>., 2563.
- ณัชชา พัฒนะนุกิจ. “สื่อมวลชนกับจริยธรรมและจรรยาบรรณในยุคโซเชียลมีเดีย (Social Media)” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.presscouncil.or.th/archives/4280>, 2563.
- นครินทร์ วนกิจไพบูลย์. “สุทธิชัย หยุ่น ตำนานสื่อสารมวลชนไทย กับการเกิดใหม่ในโลก Live!” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce30/>, 2563.
- ปณชัย อารีเพิ่มพร. “สื่อมวลชนมีหนาว สำนักข่าวจีนเปิดตัวผู้ประกาศข่าว AI ถอดแบบจากคนจริง หวังลดต้นทุน ทำงานได้ต่อเนื่อง 24 ชั่วโมง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://thestandard.co/chinese-news-agency-ai-anchors/>, 2563.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. “ชุดความรู้ การสื่อสารสาธารณะ พลังสร้างการเปลี่ยนแปลง” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://web.codi.or.th/printing_media/20190115-4072/, 2563.
- สมาคมโปรแกรมเมอร์ไทย. “ปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) คืออะไร” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaiprogrammer.org/2018/12/whatisai/>, 2563.
- สำนักงานวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “สาระสังเขป ประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย ด้านสื่อสารมวลชน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://library2.parliament.go.th/giventake/content_nrcinf/nrc2557-issue9-abst01.pdf, 2563.
- Brand Buffet. “ปรับตัวให้รอดอย่างไร! เมื่อวงการสื่อมี 2 ทางเดิน ในยุค Digital Disruption ไม่ปังก็พัง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.brandbuffet.in.th/2019/12/nitadechula-seminar-digital-disruption-and-impacts-on-media-industry/>, 2563.
- IQMediaLink. “ทางเลือกทางรอดคนสื่อยุค 4.0 แนวทางการปรับตัวเพื่อให้อยู่ได้ในยุคปัจจุบัน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://blog.infoquest.co.th/iqmedialink/media4-0/>
- MarketingOops! , “ย้อนอดีต สู่ปัจจุบัน มองอนาคต! เทียบทัศนคติ-วิถีชีวิต-เสพสื่อ-ใช้จ่าย “ยุค 90’s-ยุคดิจิทัล” แตกต่างอย่างไร?”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/consumer-behavior-90s-compare-with-digital-age/>, 2563.
- Thaireform. “ทางเลือก/ทางรอดของสื่อไทยยุค 4.0” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.isranews.org/main-thairefom/51805-4-0-51805.html>, 2563.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์สำหรับสื่อมวลชนและผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับ

สื่อสารมวลชนโครงการวิจัย

“สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ”

หลักสูตร วปอ.รุ่นที่ ๖๒

คำถามในการสัมภาษณ์

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของภาครัฐมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันหรือไม่ ในมุมมองของสื่อมวลชน

.....

๒. แนวโน้มของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล คิดว่าสื่อไหนกำลังจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น สื่อไหนกำลังจะหายไป

.....

๓. การที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการใช้สื่อมวลชนเพื่อสร้างความเสมอภาคทางสังคม จนหยิบยกออกมาเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนั้น มีความคิดเห็นอย่างไร และแนวทางที่จะสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปได้ตามเป้าหมาย

.....

๔. อาชีพสื่อมวลชนในปัจจุบันทำงานยาก-ง่ายขึ้นอย่างไร ในยุคที่มีข้อมูลมากมายอยู่ในสังคมออนไลน์

.....

๕. คิดอย่างไรกับการที่สื่อหลักๆ อย่าง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ถูกลดบทบาทความสำคัญลงในยุคปัจจุบัน เห็นด้วยกับประเด็นนี้หรือไม่

.....

๖. ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน มีเทคนิคในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการนำเสนออย่างไร วิธีพิจารณาว่าแหล่งข่าวไหนเชื่อถือได้หรือไม่ได้ (เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับประชาชนทั่วไปในการกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้น)

.....

๗. การเป็นสื่อสารมวลชนที่ดีในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต มีจุดที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

๘. คุณคิดว่าประชาชนจะได้รับอะไรจากการติดตามสื่อหลัก แตกต่างจากที่ไปหาตัวเองตามทวิตเตอร์ หรือสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ อย่างไร

.....

.....

๙. ในฐานะสื่อสารมวลชน ซึ่งคุณเองก็มีสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์เป็นของตัวเองด้วย ตัวตนและการนำเสนอข้อมูลในส่วนตัวกับในฐานะสื่อ นั้น มีความแตกต่างกันหรือไม่ และคิดว่าจำเป็นต้องสอดคล้องกันหรือไม่

.....

.....

๑๐. ในฐานะที่เป็นสื่อหลักจะมีการปรับตัวอย่างไรในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และให้ประชาชนผู้รับสารยังคงติดตามสื่อของเราอย่างต่อเนื่อง

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : นายวีรยุทธ โภธารามิก
- วันเดือนปีเกิด** : ๓๑ สิงหาคม ๒๕๑๒
- การศึกษา** : นิติศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
: หลักสูตร Directors Accreditation Program (DAP)
รุ่นที่ ๒๖๔/๒๐๑๘
: สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD)
- ประวัติการทำงานโดยย่อ** : กรรมการ/กรรมการตรวจสอบ/กรรมการสรรหาและกำหนด
ค่าตอบแทน บมจ. เอเชีย เอวิเอชั่น
: กรรมการ/กรรมการตรวจสอบ บมจ. อุตสาหกรรม
อิเล็กทรอนิกส์กรรมการผู้จัดการ บจ. วี.บี. คอร์ปอเรชั่น
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารความสัมพันธ์กลุ่มธุรกิจองค์กร
บมจ. โมโน เทคโนโลยี
: ผู้อำนวยการประจำสำนักประธานผู้บริหาร
บมจ. จัสมินอินเตอร์เนชั่นแนล
: ผู้อำนวยการฝ่ายประสานงานราชการ
บมจ. อารีญา พรอพเพอร์ตี้

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง สื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ
ผู้วิจัย นายวีระยุทธ โพธารามิก หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายสื่อสารองค์กร บริษัท โมโน เทคโนโลยี จำกัด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ในส่วนของยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ข้อ 4.1.6 ที่ได้กล่าวถึงการใช้สื่อว่า "การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การใช้เวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์" นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ข้อ 4.3.6 ยังได้กล่าวไว้ดังนี้ "สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครองการใช้เทคโนโลยีและสื่อตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา และการสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ" จะเห็นว่าในยุทธศาสตร์ชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ และตระหนักถึงคุณประโยชน์และโทษของการใช้สื่อดิจิทัล ดังนั้นการศึกษาเรื่องสื่อสารมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ จะทำให้จะได้รับทราบข้อมูลที่สะท้อนถึงสภาพของสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อสารมวลชนในอนาคต และสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นของภาครัฐด้วย ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ที่มุ่งศึกษาค้นคว้าแนวทางหรือรูปแบบการกำหนดมาตรฐานของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ และมีความเป็นกลางมากขึ้นเพื่อสร้างมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมสื่อ อันจะนำไปสู่สังคมข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งลดความแตกแยกของสังคมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชน ให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านเทคโนโลยี ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ประสิทธิภาพการควบคุมมาตรฐานการกำกับดูแลสื่อสารมวลชน โดยการศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานและการนำเสนอข่าวสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านประชากร กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การศึกษาวิจัย โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกสื่อมวลชนที่ทำงานในองค์กรวิชาชีพ, กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อมวลชน, อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการแสดงบทบาทของสื่อมวลชน และแนวทางการพัฒนาบทบาทสื่อมวลชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากสื่อมวลชนที่ทำงานในองค์กรวิชาชีพ, กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อมวลชน, อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน รวมถึงการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการสังเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎี แนวคิด และหลักการต่างๆ
3. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. บทบาทของสื่อสารมวลชนกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี สื่อสารมวลชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งในทางตรงและทางอ้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 1.1 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงต่างๆ ซึ่งสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็น Blogger,

Youtuber หรือ Influencer มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้

1.2 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรมและการมีจิตสาธารณะเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

1.3 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล พัฒนาระบบโครงสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมเสรีภาพของสื่อสาธารณะ ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องสิทธิเพื่อคุ้มครองการใช้เทคโนโลยีและสื่อตามมาตรฐานความปลอดภัยและกฎหมาย ตลอดจนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเนื้อหา การสร้างความตระหนักและภูมิคุ้มกันของผู้เสพสื่อ

1.4 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ ตลอดจนควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ โดยศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินแนวโน้ม สถานการณ์ปัญหาโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และสร้างความพร้อมของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับ ภาวะฉุกเฉินจากโรคระบาดต่างๆ เช่น กรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-2019) ซึ่งสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับโรคระบาด จนส่งผลถึงการตระหนักรู้และการตื่นตัวในการรับมือกับโรคระบาดของประชาชน

1.5 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกัน ในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้ง ส่งเสริม และเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติพร้อมทั้ง มีระบบการรับเรื่องร้องเรียนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการปฏิรูปด้านสื่อมวลชนกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทางองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนได้นำเสนอแนวทางในการปฏิรูปไว้ดังนี้

2.1 การคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้คัดกรองเนื้อหาที่จะสื่อสารไปยังประชาชน วางมาตรการรับบุคคลเข้าทำงานในองค์กร ออกใบอนุญาตผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน สร้างความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อสังคม อิสรภาพและเสรีภาพของสื่อที่ต้องตั้งมั่นอยู่ในศรัทธาของประชาชน

2.2 การส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณในทุกระดับโครงสร้างทางสังคม ทั้งระดับองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชน ระดับปฏิบัติงาน และระดับสถานศึกษา ในการปลูกฝังสร้างคุณธรรมเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณแก่ผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพสื่อมวลชนแก่ผู้ปฏิบัติงาน การประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนเน้นย้ำถึงความสำคัญของจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อมวลชนในระบบการเรียนการสอน ปูพื้นฐานสร้างนักข่าวรุ่นใหม่ตั้งแต่ระดับเยาวชนด้วย

2.3 มีกลไกในการตรวจสอบ และลงโทษสื่อที่กระทำความผิด ระดับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน สร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้องค์กรหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมจริยธรรมวิชาชีพของสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.4 ยกระดับเนื้อหาข่าว เพื่อนำเสนออย่างเจาะลึกและมีชั้นเชิง สร้างความแตกต่างจากข้อมูลข่าวสารที่พบเห็นได้ทั่วไปทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีลักษณะรวดเร็ว หลากหลาย ขาดการตรวจสอบก่อนนำเสนอจนเกิดการบิดเบือน เกิดข่าวลือ ข่าวเท็จขึ้นได้

2.5 ดำเนินตามแนวทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง เพื่อการผลักดันยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของผู้รับสารอย่างแท้จริง

3. แนวทางการปรับตัวของสื่อสารมวลชนในอนาคต แนวโน้มของสื่อยุคเก่าที่ได้รับค่านิยมลดลงอย่างมาก และกำลังจะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทางรอดของสื่อในยุคปัจจุบันจะต้องเน้นที่เนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข่าวที่ถูกเวลา และบนช่องทางที่เหมาะสม องค์กรสื่อสารมวลชนต้องพยายามสร้างเนื้อหาข่าวที่น่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะดึงดูดผู้อ่านไว้ให้ได้ อีกทั้งยังสร้างสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านข่าวได้มากขึ้น สร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างสารได้ดีขึ้น เป็นกลยุทธ์ที่จะดึงดูดฐานผู้อ่านข่าวได้ในระดับหนึ่ง

บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชนต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็น นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องปรับใช้สื่อให้หลากหลาย เรียนรู้ว่าการสื่อสารรูปแบบใดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการนำเสนอข่าวสารแทนการใช้มนุษย์ ซึ่งจะทำให้ข้อมูลมีมาตรฐานในการนำเสนอ มีความถูกต้องไม่บิดเบือนตามความคิดเห็นส่วนตัวของมนุษย์ มีความรวดเร็วและทำงานได้มากกว่ามนุษย์หลายเท่า ซึ่งการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ให้เป็นประโยชน์สูงสุด ผู้ที่ควบคุมปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงมีจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชนที่ดีด้วย

แนวทางการกำกับดูแลเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน จะประกอบด้วย 3 ฝ่ายคือ การใช้กฎหมายในการกำกับดูแลโดยหน่วยราชการหรือองค์การของรัฐ,

การกำกับดูแลตนเองภายในกลุ่มองค์กรวิชาชีพ และการกำกับดูแลโดยประชาชนทั่วไป ซึ่งการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพสูงและยากต่อการถูกชักจูง หรือแทรกแซง นั่นก็คือ การกำกับดูแลโดยประชาชนทั่วไป สื่อที่เสนอข่าวสาร ด้วยความถูกต้อง เป็นธรรม ย่อมได้รับการยอมรับจากประชาชน แต่สื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางตรงกันข้าม จะถูกสังคมครหาและไม่ยอมรับในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

กลุ่มนักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่มองยังไม่รับทราบถึงแนวทางปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่มีรายละเอียดและเป็นรูปธรรม โดยแผนงานเหล่านี้ควรมีความชัดเจนและมีกรอบระยะเวลาไม่ยาวนานนัก มีการทบทวนประเมินผลทุก 3-5 ปี เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการกำกับดูแลสื่อมวลชน ทั้งนี้ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์อย่างก้าวกระโดด มาตรการที่ใช้กำกับดูแลสื่อ ก็ควรมีความยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ

รัฐบาลควรมีการจัดทำระบบ Big Data ให้สามารถใช้งานได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลส่วนกลางให้หน่วยงานต่างๆ นำข้อมูลไปใช้งานได้จริง มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างหน่วยงาน ให้สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ รวมทั้งมีการตรวจสอบคัดกรองข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการนำเสนอว่าเป็นข้อเท็จจริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเจาะลึกเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ ในรายละเอียดแนวทางปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้สื่อสารมวลชนในการผลักดันยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการระยะสั้น 3-5 ปี เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินการและประเมินผลตามแผนฯ สามารถนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการกำกับดูแลสื่อมวลชน รวมถึงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในวงการสื่อสารมวลชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวของสื่อมวลชน และเป็นประโยชน์ในการนำมาช่วยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามเป้าหมายต่อไปด้วย